

לומדים להצליח

חוברת עזר: מיומנויות למידה

שם:	_____
כיתה:	_____
בית הספר:	_____

השלב החמישי
ציפי משולם

תלמידות יקרות ותלמידים יקרים,

תלמידים נוטים להאמין (כי זה נוח), שכולם נולדים עם היכולת להבין את הנקרא. אבל האמת - זה לא נכון. הבנת הנקרא היא יכולת נרכשת. כן, אפשר ללמוד להבין את הנקרא. יש ארגז כלים מגוון מאוד המסייע להבין ולהצליח. בעזרת חוברת זו שבידיכם תתְּרַגְּלו את ארגז הכלים להבנת הנקרא ולהבעה בכתב. שיתוף פעולה יעזור להגיע ליעד מהר ובהצלחה.

שלכם,

צ'פי

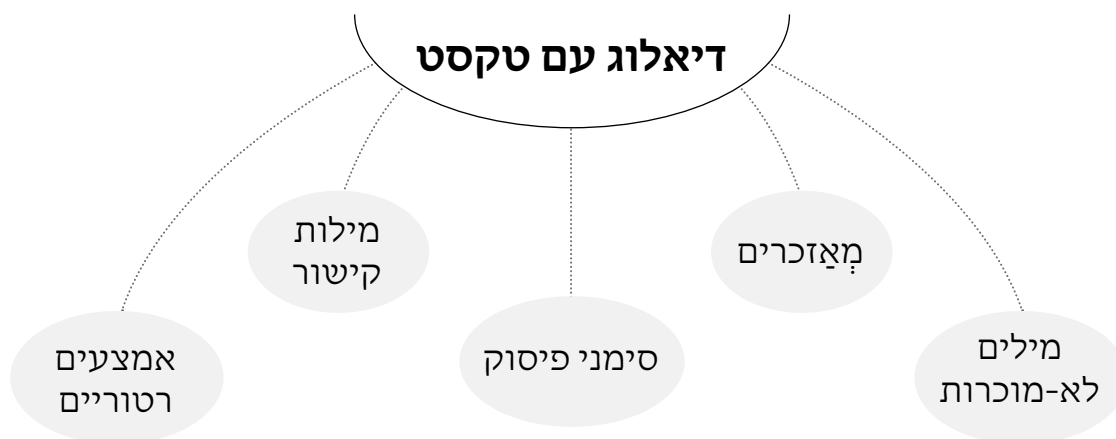
תוכן העניינים

5	הבנת הנקרא: דיאלוג עם טקסט
15	"הפרי המוזר" מאמריקה
19	טקסט מידעי: פסקות ונושאים
19	מצילים את הבזים
21	שאלת שאלות
21	שאלות איתור מידע
21	פרס נובל
23	שאלות ארגון מידע
24	חברים בלב ים
28	נאבקים להציל את הפנדה
32	שיהיה טוב גם בעתיד
37	איזהו חכם?
40	צבי הים בסכנה
44	דעה, עובדה, השערה
44	דוח של קרן החירום הבין-לאומית של האומות המאוחדות לילדים, 2016
46	שפה ישנה חדשה
50	היסקים ומסקנות
51	המפיונר הזה הוא אני
55	"הגמל המעופף"
58	טקסט מידעי: היסוד המארגן
60	מיון והכללה
63	הגוף שלהם מתאים לאורח החיים שלהם
67	השוואה
68	אגדת הכינרת
72	סיבה ותוצאה
72	קופים קדושים חסרי מעצורים
75	בעיה ופתרון
75	הפתרון למכת המכרסמים: תנשמת!
78	עימות (בעד ונגד)
79	לתת או לא לתת? זו השאלה!

82	טיעון
82	הקריאה בעידן הטכנולוגיה
85	מבנה כרונולוגי
85	מגילות מדבר יהודה (או המגילות הגנוזות או מגילות ים המלח)
91	טקסט מידעי: היסוד המארגן - סיכום
92	זיהום הים והחופים
95	תבלינים
101	פסקה
101	ההבדל בין נושא לבין רעיון מרכזי
102	מבנה הפסקה
105	רעיון מרכזי ומשפטים תומכים
108	מבנה פסקה תקינה - סיכום
114	כתיבת פסקה
114	מה בין נימוק להסבר?
115	כיצד מנסחים נימוק, הסבר ודוגמה?
117	כתיבת קטע קצר
121	שלבם לכתיבת קטע - סיכום
122	מכתב
123	מבנה המכתב הרשמי ורכיביו
128	מאמר טיעון
128	עם הספר!?
130	כתיבת מאמר טיעון
139	הדור השטוח
144	מכתב במבנה טיעון
146	הטקסט הספרותי
146	אפיון דמות
146	דוד המלך
152	הבעת עמדה
153	נושא, רעיון, מסר
155	מעשה ההצלה של אנטינונה

הבנת הנקרא: דיאלוג עם טקסט

דיאלוג עם טקסט אנו עורכים כדי לשחרר את חסמי הקריאה. התהליך הזה הוא מיומנות בסיס בשיפור הבנת הנקרא.

הבה ניזכר בחסמי הקריאה ובדרכים לשחרורם.

• מילים לא-מוכרות

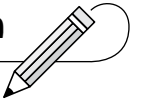
מתחת למילה לא-מוכרת נסמן קו.

u>

הנה שיטות להבנת מילה לא-מוכרת.

מילה נרדפת קרובה	שורשים ומשפחת מילים	הפירוש המדויק אינו נחוץ	הבנה בהקשר
לפעמים לצד המילה הלא-מוכרת כתובה מילה נרדפת המוכרת לנו .	לפעמים המילה מזכירה מילה אחרת , לפעמים יש לה שורש מוכר .	לעתים אפשר להסתדר בלי הפירוש המדויק של המילה, כי המשפט מבטא רעיון מובן גם בלעדיו.	קוראים משפט או שניים לפני המילה הלא-מוכרת וכן משפט או שניים אחרים, ומנסים להבין את המילה על-פי ההיגיון .

משימות

1 קראו את הקטע שלפניכם, וְחִשְׁבוּ מה הפירוש של כל אחת מהמילים המסומנות בקו. כתבו את הפירושים אחרי הטקסט. אם יש מילים נוספות שלא הכרתם עד כה, סמנו אותן, וכתבו את הפירוש של כל אחת מהן.

הילד והשחף / דוד כהן

היה היה ילד בן-דייגים, שאהב מאוד את הכינרת ואת השחפים הלבנים, הבאים	1
להקות-להקות לטבול ראשיהם במים ולשלוח דגים קטנים. ישב הילד בן-הדייגים	2
בדוגיתו, השטה לה בשקט על-פני המים התכולים, ועיניו מְלוֹות באהבה את	3
השחפים הלבנים, היורדים ממרומים ועוברים מעל לראשו. והנה, כאילו נגעו	4
כנפיהם במים, ומיד יתרוממו ויעופו מעלה-מעלה וחוזר חלילה.	5
הכיר הילד שחף אחד, הקטן והצעיר בין השחפים. ואם כולם יפים הם - השחף	6
הצעיר היה היפה מכולם. רגליו דקיקות, צח ולבן הוא, וּמְקוֹרוֹ אדום. והיה בנפול	7
קרן שמש על ראשו, ונראה כאילו אָחֶזָה האש בכנפיו; והוא מחליק על-פני המים	8
ועף, בא ועומד על קצה הדוגית וּמְבִיט על הנער ועל המשוט שבידו. הילד מוציא	9
פירוורי לחם מְצַקְלוֹנוֹ וּמְגִישׁ לשחף הלבן, המושיט את צווארו וּבולע את האוכל	10
הטעים לְחָפוֹ. בצריחה גרונית ייפרד השחף מהילד, יטבול את ראשו במי הכינרת	11
וימחר להדביק את להקת השחפים הַחֲגָה מעל האגם.	12

לשלוח (2): _____ דוגית (3, 9): _____

בנפול קרן שמש (7-8): _____ צקלונו (10): _____

טעים לחכו (11): _____ חגה (12): _____

2 קראו את הקטע שלפניכם, וסמנו בו מילים שאינן מוכרות לכם.
את הפירוש של כל אחת מהמילים האלה כתבו אחרי הטקסט.

1 מה גבוה הצוק! "הרהרתי למראה הצוק שהזדקר לנגד עיניי. ספק גדול מילא את
2 לבי, אם אצליח להגיע לראשו. הבטתי כה וכה, סקרתי את הצוק כדי למצוא בו
3 נקודות אחיזה, והתחלתי לטפס. כשתכנית העלייה ערוכה במוחי, התקדמתי צעד
4 אחרי צעד, ידיי אוֹחְזוֹת בזיזי הסלע, ורגליי תרות אחר מקום בטוח לדרוך עליו. עוד
5 פסיעה אחת ו... אבוי, לרוע מזלי, מעדו רגליי. נשארתי תלוי על-ידיי, והתחלתי
6 לחפש משענת לרגליי. לעולם לא אשכח את הרגע הזה. מחשבות רבות התרוצצו
7 במוחי! אם אגיע לראש הצוק, מה בכך? מוטב לקפוץ למטה ולא להסתכן. אך
8 לא! פקדתי על עצמי. בשארית כוחותיי התרוממתי קמעא על-ידיי, ומצאתי מקום
9 מדרס לרגליי. נשמתי לרווחה, ובמאמץ אחרון המשכתי עוד כמה צעדים, ועמדתי
10 על ראש הצוק.

הזדקר (1): _____ כה וכה (2): _____

קמעא (8): _____ מקום מדרס (8-9): _____

● **מאזכרים**

מתחת למאזכרים נסמן שני קווים.

לפניכם המאזכרים הבולטים.

תיאורים	כינויי קְנִיין	כינויים רומזים	מילות יחס בנטייה	כינויי גוף
זמן: אז מקום: שָׁם אופן: כך	בְּקִשְׁתָּם = הבקשה שלהם	זה זו, זאת אלה, אלו הָלְלוּ	אותי, אותה... בהם, בהן... לו, להם... מִמֶּנּוּ, מִמָּנָה... שלהם, שלה...	הוא היא הם הן

3 קראו את הקטע שלפניכם, וחשבו למי או למה מתכוון כל אחד מהמאזכרים המסומנים בשני קווים.

בשוב המשרת לארמון, סיפר לציפור של בת המלך את הסיפור המוזר שקרה לו.	1
לאחר יום ניגשה בת המלך לכלוב וראתה את הציפור שלה מתה. כעסה בת המלך	2
על המשרתים, והאשימה אותם במות הציפור האהובה עליה.	3
היא לקחה את הציפור והשליכה אותה אל החצר. כשהציפור הייתה על הקרקע,	4
היא קמה לתחייה והתעופפה לחופש שלה.	5

לו (1): _____

שלה (2): _____

אותם (3): _____

עליה (3): _____

היא (4): _____

אותה (4): _____

היא (5): _____

שלה (5): _____

4 קראו את הקטע שלפניכם, וסמנו בו מאזכרים. כתבו אחרי הטקסט, למה מתכוון כל אחד מהמאזכרים.

את העובדה שנחיריהן של החיות הטורפות ממוקמים מלפנים, קל להבין. אחד	1
מאמצעי העזר החשובים ביותר של החיות הטורפות, הנאלצות לצוד כדי להשיג את	2
הבשר הדרוש להן, הוא חוש הריח המפותח שלהן. הן מוכרחות לעקוב אחרי טרפן,	3
והן עושות זאת במרדף אחר הטרף לפי עקבותיו, או נכון יותר, לפי הריח שהוא	4
משאיר בלכתו. הן רצות כשהאף מוֹרָד מטה, ונחיריו, הנתונים בקצהו, מרחרחים את	5
האדמה, וכך הן רודפות אחרי קורבנותיהן. אילו היו להן נחיריים צדדיים, היו מגיעים	6
אליהן ריחות גם מן הצדדים, וריחות אלו היו מטעים אותן ומוליכים אותן שולל.	7

להן (3): _____

שלהן (3): _____

טרפן (3): _____

עקבותיו (4): _____

נחיריו (5): _____

● **סימני פיסוק**

מתחת לסימני הפיסוק נסמן קו גלי.

את רוב סימני הפיסוק ותפקידיהם אתם כבר מכירים. הבה ניזכר בהם.

● **נקודה, סימן שאלה, סימן קריאה**

אלה הסימנים הבסיסיים בטקסט, ואתם כבר מכירים אותם מגיל צעיר.

● **פסיק**

למדנו כי הפסיקים מפרידים בין חלקים כשיש **פירוט**.
 לפסיק יש תפקידים נוספים, שתלמדו בכיתות הגבוהות.

● **נקודתיים**

לפני דיבור ישיר	לפני פירוט או הסבר
-----------------	--------------------

● **מרכאות**

דו-שיח	ציטוט	כינוי, שם, מושג	מטפורה, שאילת משמעות	היפוך משמעות
--------	-------	-----------------	----------------------	--------------

● **סוגריים**

תרגום מילולי	פירוט	ציון מראה מקום, כלומר מאין ציטטנו משפט	הערת אגב של הכותב	תוספת הסבר, פירוש
--------------	-------	--	-------------------	-------------------

● **קו מפריד**

קו מפריד מסומן לפני מילה או מילים ואחרי המילה או המילים. בניגוד לסימנים האחרים, שהם צמודים למילה, לפני הקו המפריד ואחריו יש רווח. אמנם הוא הופיע בטקסטים קודמים שקראתם, אבל לא נתנו עליו את הדעת.

הקו המפריד בא לפעמים במקום סוגריים, לפעמים במקום נקודתיים ולפעמים במקום פסיק. הבה נכיר את השימושים העיקריים שלו.

לפני הסבר או הרחבה	לפני חלק של משפט, שיש בו הפתעה	לציין פירוט המובא באמצע משפט	לציין הבעת דעה או הערת אגב של הכותב, ולהפריד אותה מהמשפט
☆ סופות הוריקן מדורגות בסולם מ-1 עד 5, לפי עוצמת הרוח הנושבת בהן - דרגה 1 היא כאשר הרוחות הן בעוצמה החלשה ביותר, ודרגה 5 היא הדרגה החזקה ביותר.	☆ התרווחתי על הכורסה - ופתאום הרעים הטלפון. ☆ חיכיתי שלוש שעות - אבל הוא לא בא.	☆ ארבע הערים הקדושות בישראל - ירושלים, חברון, טבריה וצפת - הן ערי תירות.	☆ הגשם - כפי שידוע לכולנו - הוא ברכה.

קראו את הקטע שלפניכם. 5

א. חשבו מה מציינות המרכאות המסומנות בקו גלי, וכתבו את תשובתכם אחרי הטקסט.

לספורט השחייה יש השפעה חיובית ביותר ל"צנרת" שבגופנו. צנרת ממתכת, בשימוש האדם, מחזיקה מעמד כ-30 שנה. אך אם היא אינה מופעלת, היא מעלה חלודה, ויהיה צורך להחליפה בתוך זמן קצר ביותר. ה"צנרת" שבגוף האדם היא מורכבת הרבה יותר. אי-אפשר להחליפה בצורה פשוטה כמו זו העשויה ממתכת. משום כך יש להשתדל לשמור עליה. הפעילות הגופנית, ובכללה שחייה, ממריצה את זרימת הדם, וכך משפיעה לטובה על כלי הדם.	<p>1
2
3
4
5
6</p> |
|---|--|

המרכאות בשורה 1 ובשורה 3:

שימו , המילה "צנרת" מסומנת במרכאות, מכיוון שהמילה מופיעה לא בפְּוונה המקובלת. המשמעות הרגילה של המילה "צנרת" היא צינורות מתכת שבהם עוברים חומרים שונים. כדי להמחיש את ההבדל בין המערכת בגוף האדם לצינורות מלאכותיים השתמש הכותב במילה "צנרת" וסימן אותה במרכאות ובזאת הודיע לנו, הקוראים, שנדמיין את גופנו **כמו** מכונה שיש בה מערכת של צינורות ממתכת, ויש לתחזק אותה. לאמצעי זה קוראים **שאלת משמעות** או **מטפורה**. כלומר שואלים (לוקחים) מילה או ביטוי מתחום אחד ומשתמשים בו בתחום אחר במטרה להמחיש.

ב. כתבו למה מתייחס כל אחד מהמאזכרים שלפניכם.

היא (2): _____ להחליפה (3): _____
להחליפה (4): _____ זו (4): _____

קראו את הקטע שלפניכם.

6

א. חשבו מה מציינות המרכאות המסומנות בקו גלי, וכתבו את תשובתכם אחרי הטקסט.

סביב המשחק התפתחה תרבות שלמה של אוהדים הנאמנים ללא סייג לקבוצות שלהם. הם משמיעים קריאות עידוד, שרים המנונים ושירים שחיברו במיוחד לכבוד קבוצתם, ולובשים בגדים בצבעים האופייניים לה. די לומר "האדומים" או "הירוקים" כדי שכולם יבינו במי מדובר.	1
סביב קבוצות מפורסמות בארץ ובעולם מתפתחת תעשייה שלמה של מוצרים ומזכרות. כל סמל של הקבוצה מעורר גאווה, והאוהדים מוכנים להגן עליו בחירוף נפש. בגדי השחקנים משוכפלים ונמכרים לאוהדים במחיר יקר.	2
	3
	4
	5
	6
	7

המרכאות בשורה 3 ובשורה 4 מציינות _____

שימו , בקטע הזה המרכאות מציינות **מושג** או **כינוי**.

ב. כתבו את הפירושים של המילים שלפניכם.

ללא סייג (1): _____ בחירוף נפש (6-7) _____

ג. כתבו למה מתכוונים המאזכרים שלפניכם.

שלהם (2): _____ לה (3): _____

7 קראו את הקטע שלפניכם.

חשבו מה מציינות המרכאות, וכתבו את תשובותיכם אחרי הטקסט.

המציאות מוכיחה, שברוב המקרים "מכניעים" הילדים את הוריהם בנושא זה	1
ב"נדנוד" בלתי-פוסק, ומכיוון שההורים רואים את המתרחש בסביבתם ושואלים	2
את עצמם: מדוע אמנע זאת מילדיי? כך קורה, שמדי פעם בפעם הם "מרימים	3
ידיים": שולפים את הארנק ונותנים "חמישייה" או "עשירייה", בהתאם ליכולת	4
ולמצב הרוח.	5

בשורה 1: _____ בשורה 2: _____

בשורות 3-4: _____ בשורה 4: _____

8 קראו את הקטע שלפניכם.

א. חשבו מה מציינים הסוגריים, וכתבו את תשובותיכם אחרי הטקסט.

בחלק מבתי החולים בארץ ("בלינסון", "דנה") מסתובבים אנשים הלבושים בבגדי	1
לצן, ותפקידם להצחיק את החולים. ידוע כי הצחוק עוזר לאדם להתגבר על מצבי	2
דחק (מתח נפשי).	3

בשורה 1: _____ בשורה 3: _____

ב. מה מציינות המרכאות בשורה 1? _____

● מילות קישור

את (מילות הקישור) המופיעות בטקסט, (נקיף).

בזכות מילות הקישור הטקסט הוא רציף. נוסף על כך, מילות הקישור מסייעות בהבנה בין משפטים ובין פסקות. היזכרו במילות הקישור שלמדתם.

זמן	סיבה	תוצאה	תכלית (מטרה)	ניגוד	הוספה
כאשר	בגלל	לכן	כדי	אבל	כמו-כן
כש	בזכות	לפיכך	למען	אולם	נוסף על כך
אחר-כך	עקב	משום כך	לשם	אך	יתר על כן
בזמן ש	מפני ש	כתוצאה מכך	בשביל	לא... אלא...	וגם
ראשית	כיוון ש		לשם כך	בניגוד ל	לא רק... אלא גם...
שנית	משום ש			לעומת	
לבסוף	היות ש			בהשוואה ל	
לאחרונה	מאחר ש			ואילו	
לפני	הואיל ו				

9 קראו את הקטע שלפניכם.

א. חשבו מה מציינת כל אחת ממילות הקישור המוקפות בו.

- 1 (אבל) בני האדם בִּיְתוּ בעלי חיים (כדי) שימלאו מטלות שונות כגון נשיאת משאות
- 2 כבדים, ביצוע עבודות מפרכות כמו חרישת השדה על-ידי השור והחמור, ושימוש
- 3 ככלי תחבורה. הגמל, למשל, נבחר להיות "ספינת המדבר" (בשל) עמידתו בתנאי
- 4 המדבר הקשים.

מה אתם יכולים להבין מכך שבתחילת הפסקה מופיעה המילה "אבל"?

מה מציינת המילה "כדי" בשורה 1?

מה מציינת המילה "בשל" בשורה 3?

ב. מה מציינות המרכאות בשורה 3?

10 קראו את הקטע שלפניכם.

הקיפו את מילות הקישור, וכתבו מה הן מציינות.

1	כיום מכירים כ- 500 מינים שונים של צמחים טורפים. הצמחים הפכו טורפים,
2	כי אזורי המחיה שלהם לא התאימו להם. כדי לשרוד פיתחו הצמחים הללו מגוון
3	פתרונות. אחד מהם הוא המלכודות.

● אמצעים רטוריים - ספרותיים

הכותבים של טקסטים ספרותיים רוצים לייפות את הטקסט וגם לרמוז על דברים, כלומר לגרום לנו לחשוב ולהבין את המשתמע. לכן הם נוהגים להשתמש באמצעים סגנוניים שונים, אלו הם אמצעים רטוריים. לצד אמצעי רטורי נסמן כוכבית*.
הנה כמה דוגמאות.

☆ תומר היה ילד שובב שלא אהב להודות בתעלוליו. תמיד היה מצרף אליו סנגור שהיה עוזר לו "לצאת" ממעשי הקונדס כשבית המשפט בשעות החינוך דרש ממנו הסבר.

בקטע הזה השתמש הכותב במושגים מעולם המשפט כדי להדגיש את מצבו של תומר בכיתתו.

שילוב המושגים של עולם המשפט הוא אמצעי רטורי.

☆ הים הפך לפח אשפה, ואנחנו נהנים להשתכשך בין שיירי הזבל.

גם בקטע זה השימוש בפח אשפה הוא שימוש רטורי. הוא מחזק את החומרה של התופעה של זריקת אשפה בים.

☆ הבטנו אל עבר החרמון שפִּיֶּתו הייתה מכוסה לבן, והבחנו בנחש מכוניות מתפתל העושה דרכו במעלה השביל.

השימוש בביטוי "נחש מתפתל" הוא שימוש מטפורי, והוא גורם לנו לדמיין ציור, תמונה של מכוניות.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג. (חלק מחסמי הקריאה מסומנים).
תוכלו לכתוב מעל כל חסם קריאה את פירושו או את תפקידו.

2 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

"הפרי המוזר" מאמריקה

1 המזון החשוב ביותר בעולם, אחרי הלחם והאורז, הוא תפוח האדמה. בארצות הצפון שבהן החיטה לא עולה יפה בגלל הקור, הוא משמש כמעט המזון העיקרי.

אך היו זמנים שהמוני העם ראו בו מאכל מוזר, ולא רצו אפילו לטעום ממנו.

עד גילוי אמריקה, לא ידעו כלל בני אירופה על קיום הצמח הזה. הספרדים ראו

5 אותו לראשונה, כאשר באו לחפש זהב בדרום-אמריקה. האינדיאנים הסבירו להם,

כי השורש של צמח זה טוב למאכל, אך הספרדים לא רצו לטעום מן הפקעות

המוזרות, ולעגו לבני המקום על מאכליהם הפראיים*.

אבל הפרח של הצמח הזה מצא חן בעיני הספרדים, והם הביאו זרעים ממנו

למולדתם כדי לטפח שם צמח-נוי חדש. במשך הזמן ניסו אנשים בודדים לבשל

10 את הפקעות המוזרות כדי להשתמש בהן כמזון, אך בין המוני העם רוחה הדעה,

כי האוכל תפוח אדמה יכול לחלות בצרעת. גם בגרמניה מאסו ב"מאכל הגס" ונהגו

להאכיל בו את הפרות ואת שבויי המלחמה.

והנה, בשנת 1756, נפל בשבי הגרמנים צעיר צרפתי, אנטואן פרמנטיה, שהיה

15 רֹקֶחַ. בזמן שישב במחנה השבויים היה אותו "מאכל גס", תפוחי אדמה, מזונו היחיד. המאכל החדש היה עֶרֶב לְחֶפֶז. (ולאחר זמן) אף נֹכַח לדעת שתפוחי האדמה טובים לבריאות. (אחרי ש) חזר למולדתו מהשבי, החל פרמנטיה לשבח בקרב העם את המַעֲלוֹת של תפוח האדמה. הוא (גם) פנה אל מלך צרפת, לואי ה-16, וביקש את עזרתו להפיץ את הפרי הזה בין המוני העם. המלך מצא עניין בדברי פרמנטיה והחליט לעזור לו. הוא נתן הוראה לטִבַּח הארמון להגיש יום-יום ארוחה של תפוחי אדמה. כל הנכבדים והשרים מיהרו לעשות כמעשה המלך, (אך) פשוטי העם עמדו בסירובם, ולא רצו לטעום מן הפקעות המשונות.

20 אז החליט פרמנטיה להשתמש בתכסיס ישן: הוא זרע תפוחי אדמה על פני שטח גדול ובנה סביבו גדר גבוהה. על הגדר תלה מודעות גדולות, שבהן הִזְהִיר את האנשים, שלא יֵעָזו להיכנס למקום ולנגוע בצמחים. המודעות עוררו את סקרנותם של בני-האדם, והכול חשבו שמשוהו יקר ביותר טִמּוֹן בפקעות אלה. התוצאה הייתה שהאנשים החלו מתגנבים בלילה לתוך הגן, גונבים את תפוחי האדמה ומביאים אותם לביתם. רבים ניסו לבשל אותם, ונוכחו לדעת שטעמם טוב והם מְשִׁיעִים את הרעב. מאז נתחבב תפוח האדמה על בני האדם והפך לפרי מבוקש.

25 פרמנטיה ששמח על ניצחונו, ערך סעודה חגיגית שכל המאכלים בה הוכנו מתפוחי אדמה. הוא הזמין לסעודה את גדולי המלומדים שבצרפת, בִּירַךְ אותם ואמר:

30 "רבותיי, לפנינו נמצאת ה'מתנה' היקרה ביותר שנתן 'העולם החדש' ל'עולם הישן' - תפוח האדמה!"

1 מה פירוש הביטוי "רווחה הדעה" בשורה 10?

א. הייתה שמועה ב. היו מחשבות ג. היו שהתנגדו

2 מה פירוש המילה "מאסו" בשורה 11?

א. אהבו מאוד ב. לא הסכימו ג. לא אהבו

3 מה פירוש הביטוי "ערב לחכו" בשורה 15?

א. לא אהב אותו ב. היה לו טעים ג. הכיר את הטעם שלו

4 מה פירוש הביטוי "עמדו בסירובם" בשורה 21?

א. הפגינו ב. הקשיבו ג. התנגדו

5 מה פירוש המילה "טמון" בשורה 25?

א. נמצא בתוך ב. מרשים ג. שמור

6 העתיקו משורות 1-4 חמישה מִאֲזְכָּרִים שונים המתייחסים לאותו שם עצם.

ציינו מיהו שם העצם שאליו הם מתייחסים.

7 למי מתכוונת המילה "אותם" בשורה 27 ובשורה 30?

בשורה 27: _____ בשורה 30: _____

8 מצאו בטקסט מילות קישור (נוסף על אלה המסומנות), וכתבו כל אחת מהן במקום המתאים בטבלה.

ניגוד	תכלית	תוספת	זמן	תוצאה
אק (3)				

9 בשורה 31 מופיעות **מרכאות**. כתבו מה הן מציינות בכל פעם.
 לפני המילה "רבותי": _____
 במילה "מתנה": _____
 בצירוף "העולם החדש" _____

שימו

כאשר יש לסמן מרכאות בתוך מרכאות, מסמנים תחילה " " ואחר-כך ' '.

10 א. מה מציינות ה**נקודתיים** בשורה 30? _____
 ב. מה מציינות ה**נקודתיים** בשורה 22? _____

11 מה מציין ה**קו המפריד** בשורה 32? _____

12 מדוע המילה "**פראיים**" בשורה 7 מסומנת כאמצעי רטורי?

טקסט מידעי: פסקות ונושאים

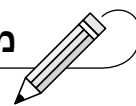
המאמרים שאתם קוראים הולכים ומתארכים, לפעמים אורכם שני עמודים וחצי, ואחרים אתם נדרשים לענות על שאלות.

כל שאלה מכילה עובדה, וילעיתים איננו זוכרים היכן בדיוק קראנו עליה בטקסט. כדי שלא נצטרך להתחיל לקרוא שוב את כל הטקסט, כדאי לכתוב לצד כל פסקה את הנושא שלה. על-פי הנושאים שכתבנו בצד, נוכל למצוא את מקום התשובה לשאלה.

הפעולה הזו לא נעשית בטקסטים ספרותיים, משום ששם החלוקה היא לפי תבנית סיפורית (פתיחה, בעיה, פיתוח רצף עלילה, פתרון וסיום).

כשכותבים את נושא הפסקה, אין צורך לנסח בצורה מדויקת, אלא יש לרשום במה מדובר, ובעיקר מה אומרים עליו. הנושא יכול להיכתב במילה או שתיים, והוא אינו חייב להיות משפט תקין.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לפניכם רשימה של נושאי הפסקות. לאחר שאתם מסיימים לקרוא פסקה, העתיקו את הנושא שלה.

בניית תיבות קינון כדי שיהיה מקום לקנן • הסיבה להתרחקות הבזים בישראל • פתיח - הצגת הנושא: פחות בזים מקננים בארץ • עזרת חברת החשמל בהתקנת קנים • הבזים מחפשים אזורי קינון מחוץ לישראל

מצילים את הבזים

(מתוך "ילדי טבע הדברים", החברה לחקר האדם והסובב, גיליון 38, נובמבר 1997)

בכל שנה, לקראת הקיץ, חוזרת אלינו נקבה יפהפייה של בז אדום ונוחתת לה על אֶדן החלון, היישר אל תוך העציץ ששימש אותה גם בשנה שעברה. לפני חמש שנים קיננו בשכונה שלנו שמונה

פסקה (1)
נושא הפסקה:
1

זוגות של בזים אדומים, לפני שנתיים רק שלושה זוגות, והשנה היינו היחידים שזכו לביקורים. אבל לא רק בקרב בני השכונה שלנו אנחנו בני מזל: פעם, לפני 50 שנה בערך, היו מגיעים לקנן בארץ אלפי זוגות של בזים אדומים בכל קיץ, ואילו השנה הגיעו לארץ רק 400 זוגות. אז הם קיננו בכל הארץ, והיום רואים אותם רק בהרי מנשה.

5

למה בעצם הם כבר לא מגיעים אלינו? הבזים מגיעים אלינו מאפריקה, בדרך כלל באמצע חודש פברואר, ומקננים בדרך כלל בגגות של בתים ישנים. פעם היו בארץ הרבה בתים ישנים כאלה: בראש פינה, בצפת, בירושלים וביישובים רבים אחרים בנו בתים בעלי גגות רעפים. בשנים האחרונות התחילו לבנות בתים בלי גגות רעפים או בעלי גגות אטומים. נוסף על כך, במקומות רבים שפעם היו שטחים פתוחים, בלי בתים, והבזים יכלו לצוד שם מזון, נבנו עכשיו בתים גבוהים.

פסקה (2)

נושא הפסקה:

15

בהתחלה ניסו הבזים האדומים לחפש לעצמם מקומות קינון באזורים שנשארו בהם שטחים פתוחים, אבל לא היה מקום לכולם, ולאט-לאט התרחקו הבזים מישראל לכיוון ארצות שבהן עדיין יש להם מקום לקנן בו.

פסקה (3)

נושא הפסקה:

20

אנשים שפועלים למען הטבע ובעלי החיים, ראו שהבעיה מחמירה, לכן הם החליטו לבנות תיבות קינון לבזים באזורים שאליהם הם עדיין נוהגים להגיע. את התיבות היה צריך להתקין במקומות גבוהים, כדי שטורפים ומזיקים (חתולים, נמיות ואפילו ילדים) לא יוכלו להגיע אליהן.

פסקה (4)

נושא הפסקה:

25

לכן פנו אותם אנשים בבקשת עזרה למי שבדרך כלל עובד עם עמודים גבוהים - לחברת החשמל. וחברת החשמל אכן עזרה. בעונת הקינון האחרונה כבר נצפו זוגות אחדים של בזים מקננים בתיבות שהותקנו.

פסקה (5)

נושא הפסקה:

שאלת שאלות

שאלות איתור מידע

- בדרך כלל, שאלות של איתור מידע נפתחות במילת **שאלה**.

מי, מה • איזה, איזו, אילו • מדוע, למה • היכן, איפה •
מתי, ממת, עד מתי • לשם מה, בשביל מה • כמה • כיצד, איך

- התשובה לשאלת איתור נמצאת בטקסט, כתובה באופן **מפורש**, ואפשר **להעתיק** אותה.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

פרס נובל

פְּרִיְסֵי נוֹבֵל, הנחשבים לפרסים החשובים ביותר בעולם, מוענקים למדענים ולאישים דגולים כאות הערכה על פועלם למען האנושות. הם ניתנים מתוך קרן, שאותה יסד הכימאי השוודי אלפרד ברנהרד נובל במאה שעברה.

נובל נולד בשנת 1833 בשוודיה. אביו היה ממציא ותעשיין, שהקים ברוסיה מפעלים למנועי אניות ולמוקשים ימיים. כשהיה צעיר, החל אלפרד לעזור לאביו והתמחה בכימיה של חומרי הנפץ. כאשר חזרה משפחת נובל מרוסיה לשוודיה, הקימה מפעל ראשון מסוגו בעולם לניטרוגליצרין. לחומר נפץ מסוכן זה היה ביקוש גם בימי שלום, לצורכי הפירת מכרות ופיצוץ סלעים. אולם מאחר שזהו חומר רגיש מאוד לטלטולים, אירעו אסונות רבים כאשר התפוצץ בטרם זמנו.

1 פְּסָקָה (1)
נושא הפסקה:

5 פְּסָקָה (2)
נושא הפסקה:

10

בשנת 1864 הייתה התפוצצות אדירה במפעל של משפחת נובל, ובאסון מת אחיו של אלפרד, ואביו נפצע קשה. אלפרד נובל החליט אפוא להקדיש את חייו לפיתוח חומר נפץ מסוכן פחות, ולאחר שנים מספר של ניסיונות המציא את הדינמיט - חומר נפץ בטוח בשימוש, שמיוצר מתערובת של ניטרוגליצרין וחומרים אחרים. אחר-כך גילה חומרי נפץ יציבים נוספים.

פסקה (3)

נושא הפסקה:

15

אלפרד נובל היה רווק, ואת כל רכושו והונו הרב - בתי חרושת, בארות נפט ותמלוגים שקיבל בגין כמאה פטנטים - הוריש לקרן פרסים על שמו. לפי צוואתו, בכל שנה מחלקים מקרן זו פרסים "לאנשים אשר תרמו את התרומה החשובה ביותר לטובתו ולרווחתו של המין האנושי".

פסקה (4)

נושא הפסקה:

20

מאז שנת 1901 חילקה הקרן בכל שנה (להוציא שנות מלחמות העולם) פרסים בתחומים אלה: פיסיקה, כימיה, רפואה, ספרות ופרס לאדם (או למוסד) שפעל למען השלום. מאז 1969 מוענק פרס נובל גם בתחום הכלכלה. הקרן היא בפיקוח ממשלת שוודיה, ומוסדות מדע ורוח בשוודיה - כגון האקדמיה השוודית למדעים - מופקדים על בחירת הזוכים בפרסים בכל שנה. את הפרסים מעניקים בעשרה בדצמבר - יום השנה למותו של אלפרד נובל. הטקס נערך בשטוקהולם, בירת שוודיה, במעמד מלך שוודיה. פרס נובל לשלום מוענק באוסלו, בירת נורווגיה.

פסקה (5)

נושא הפסקה:

25

פרס נובל נחשב לאות ההערכה החשוב ביותר בתחומים שבהם הוא מחולק. הפרס כולל מדליית זהב, תעודת הערכה וסכום כסף מרווחי הקרן (כ- 70 אלף דולר לכל פרס). לעתים הפרס בתחום מסוים מתחלק בין שניים או שלושה זוכים. בין הזוכים בו מאז ייסודו היו יהודים רבים. וישראלי אחד, הסופר ש"י עגנון, זכה בשנת 1966 בפרס נובל לספרות עם המשוררת היהודייה-גרמנייה נלי זק"ש, פליטת שואה.

פסקה (6)

נושא הפסקה:

35

3

חברו שבע שאלות. כל שאלה תיפתח במילת שונה.

נדאו כי לכל אחת מהשאלות שחיברתם, יש תשובה בטקסט, והדגישו את התשובה בטקסט.

- (1) מתי _____
- (2) _____
- (3) _____
- (4) _____
- (5) _____
- (6) _____
- (7) _____

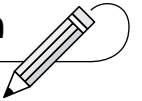
שאלות ארגון מידע

- בדרך כלל, שאלות של ארגון מידע נפתחות במילת הוראה.

ציינו • הציגו • הסבירו • נמקו • הוכיחו •
תארו • סכמו • הדגימו • השוו

- התשובה לשאלת ארגון נמצאת בטקסט, כתובה באופן מפורש, אבל אי-אפשר להעתיק אותה, משום שהיא מפורזת בטקסט. יש ללקט את חלקי המשפטים וליצור תשובה עצמאית, כלומר בשפתנו.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

ביחד נראה כיצד עונים על שאלות ארגון.

חברים בלב ים / חיים קרופך

פעמים רבות, בעת מסעותי הימיים נתקלתי בהם: שלושה או ארבעה דולפינים צצו פתאום ליד הסירה שלי, בוחנים את הייצור הרועש שחדר לעולמם השקט. לפעמים הם שחו לצד הסירה, פעמים אחרות הם "רכבו" על הגל שנוצר לפני החרטום, והיו פעמים שפתאום הקיפו אותי מאות דולפינים. אז הייתי מכבה את המנוע ויושב לצפות בהם. קראתי לזה "פֶּנֶס של דולפינים", וניסיתי לדמיין לעצמי על מה הם משוחחים ביניהם, ומה גורם להם להתכנס דווקא כאן, כשמסביבם הים הגדול בעולם - האוקיינוס השקט.

הדולפינים שייכים למחלקת היונקים. פירוש הדבר הוא שבניגוד לדגים, הם נושמים אוויר, ולכן עליהם לעלות אל פני המים לעתים תכופות. כמו כל היונקים, גם הדולפינה מיניקה את הגור שלה בחלב; וכמו כל היונקים, הדולפינים שומרים על חום גוף קבוע, אפילו במי הים הקרים. אבל את הדברים האלה אתם ודאי יודעים. מה שלא כל אחד יודע זה שבין הדולפינים לבינינו, בני האדם, יש קשר מיוחד במינו.

הדולפינים לא רק מלווים סירות ואניות בלב ים; ידועים מקרים שבהם דולפינים הצילו אנשים מטביעה! למשל, מסופר על דולפין שהגיח לפתע מתחת לטוֹבֵּעַ ודחף את ראשו אל מחוץ למים כדי שיוכל לנשום. טייסים שצנחו לים לאחר שמטוסם נפגע במלחמת העולם השנייה סיפרו שדולפינים דחפו אותם לחוף מבטחים והצילו את חייהם.

1 פְּסָקָה (1)

נושא הפסקה:

5

פְּסָקָה (2)

10 נושא הפסקה:

15

פְּסָקָה (3)

נושא הפסקה:

20

במצר קוק שבניו זילנד חי דולפין, שזכה לכינוי "ג'ק". במשך 20 שנה הוביל ג'ק ספינות במצר וניווט אותן בנתיב בטוח בין השוניות. במפרץ דינגל שבאירלנד חי דולפין שהמקומיים מכנים אותו "פאנגי". בכל יום פאנגי מופיע במפרץ, משתעשע עם שחינים, קופץ מעל סירות קטנות ומתחפך בידיים המושטות לעברו. פאנגי הפך לחביב המקום, וזכה אפילו שיציבו לכבודו פסל קטן ליד המים. אבל שיתוף הפעולה המעניין ביותר מתרחש במאוריטניה שבצפון אפריקה: כשהדייגים המקומיים יוצאים לדוג, הם מכים על פני המים. ממרחק מופיעים דולפינים, ש"דוחפים" לעבר החוף להקות של דגים מסוג קיפון (בורי). הדייגים פורשים את רשתותיהם ולוכדים את הדגים, ואינם שוכחים לתת לדולפינים חלק מן השלל לאות תודה על עזרתם. הקשר הזה בין הדייגים לדולפינים קיים כבר מאות שנים, ואיש אינו יודע כיצד החל.

פסקה (4)

נושא הפסקה:

25

פסקה (5)

נושא הפסקה:

30

שאלה:

ציינו שלושה מאפיינים שלפיהם משייכים את הדולפינים למחלקת היונקים.

התהליך:

שלב 1 עלינו להבין את השאלה.

עלינו לציין מאפיינים. מאפיין הוא תכונה קבועה.

עלינו לציין שלושה מאפיינים.

שלב 2 נבדוק היכן מצויה התשובה.

הטקסט שקראנו בנוי מחמש פסקות.

פסקה 1 היא פסקת פתיחה.

בפסקה 2 מדובר בהשתייכותם של הדולפינים ליונקים.

בפסקות 3-5 מובאות דוגמאות לקשר שיש לדולפינים עם בני האדם.

לכן אנחנו מבינים שהתשובה מצויה בפסקה 2.

שלב 3 כאמור, התשובה לשאלת ארגון מפוזרת בטקסט. לכן נסמן את חלקיה.

- אנחנו מחפשים סימנים לכך שהדולפינים שייכים ליונקים.
- שורה 10 - הם נושמים אוויר.
- שורה 11 - הדולפינה מיניקה את הגור שלה בחלב.
- שורה 12 - הדולפינים שומרים על חום גוף קבוע.

שלב 4 נחבר את המידע הזה לתשובה רציפה. התשובה תיפתח בעובדה הכתובה בשאלה.

תשובה:

*שאלה מאפיינים שלפיהם משייכים את הדולפינים למחלקת היונקים הם אלה:
נושמים אוויר, שומרים על חום גוף קבוע, והדולפינה היא מיניקה את האור החלב.*

שאלה:

הסבירו כיצד הדולפינים מסייעים לדייגים.

שלב 1 עלינו להבין את השאלה.

בשאלה זו עלינו להסביר כיצד הדולפינים עוזרים לדייגים.

שלב 2 נבדוק היכן מצויה התשובה.

ראינו שבפסקות 3-5 מובאות דוגמאות לקשר שיש לדולפינים עם בני האדם.
בפסקה 5 מוצג שיתוף פעולה בין הדייגים לבין הדולפינים.
לכן אנחנו מבינים שהתשובה מצויה בפסקה 5.

שלב 3 נסמן את מקומות התשובה.

התשובה נמצאת בשורות 29-33.

שלב 4 נארגן את התשובה במילים שלנו.

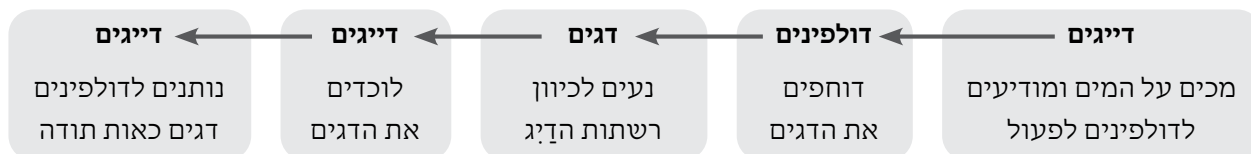
שימו ♥! איננו יכולים להתחיל בהעתקה "כשהדייגים המקומיים יוצאים לדוג הם מכים..." , אלא יש לפתוח את התשובה בעובדה הכתובה במשפט: הדולפינים מעניקים לדייגים עזרה.

העזרה שהדולפינים מעניקים לדייגים היא...

כעת עלינו להמשיך את התשובה. מאחר שהתיאור בטקסט איננו רציף, הוא קצת מקשה עלינו בהבנה. לכן אפשר להיעזר בשיטת השרשור.

שיטת השרשור

כאשר מתוארת השתלשלות של אירועים זה אחר זה, אפשר לסרטט תרשים של תהליך ולסמן את השלבים בהצגים.

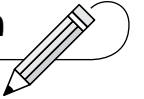
כעת יהיה לנו קל לנסח את התשובה.

תשובה:

הצלחה שנותנים הדולפינים לדייגים היא שהם דוחפים להקות של דגים מסוג קיפון, וכך הדייגים יכולים ללכוד אותם הרשותיהם. כדי שהדולפינים ידעו אתי להתחיל לדחוף את הדגים, הדייגים מכים על המים.

✿ הסבירו כיצד הדולפינים מצילים אנשים מטביעה.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עֵמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

נאנקים להציל את הפנדה

(מעובד מתוך "נשיונל ג'אוגרפיק", 2005)

הפנדה, אחד היונקים הנדירים בעולם, הפכה סמל המאבק לשימור בעלי חיים הנמצאים בסכנת הכחדה. זה זמן רב נחשבת הפנדה לחיה בסכנת הכחדה חמורה: קיים חשש ממשי לכך שמספר הפרטים הזעום שחי כיום לא יצליח לשמר לאורך זמן את המין הנדיר. נתונים עדכניים ומפתיעים של המשרד הסיני להגנת חיות הבר משנים את התמונה, ומספרים על עלייה חדה במספר הפנדות החיות בטבע.

עד לפני אלפיים שנה חיו פנדות ברוב שטח דרום-מזרח אסיה. שינויי אקלים הביאו לירידה גדולה בשטחי יערות הבמבוק, שמהם ניזונות הפנדות, ודחקו את בעל החיים החביב הזה לשטח צר יחסית במערב סין. המצב החמיר עם השנים בעקבות פעילות אנושית.

כיום האיום המרכזי על הפנדות נשקף מדרישתה של אוכלוסייתה הענקית של סין לעוד ועוד שטח ומשאבים, המביאים לכריתה מקיפת של יערות ולפגיעה בשטחי המחיה של הפנדה. בעיה חמורה במיוחד היא חלוקתם של שטחים גדולים לשטחים קטנים, נפרדים, בדרך שמונעת מעבר של פנדות מאזור שבו נגמר מוצאי הבמבוק, לאזור אחר.

ב-15 השנים האחרונות נעשו מאמצים ניכרים לשמר את הפנדה. נערכו מחקרים רבים, שמומנו בעיקר על-ידי הרשויות הסיניות,

1 פסקה (1)
נושא הפסקה:

5

(2) פסקה
נושא הפסקה:

10 _____

(3) פסקה
נושא הפסקה:

15 _____

(4) פסקה
נושא הפסקה:

ארגוני סביבה וחברות פרטיות, בנושאי רבייה, תזונה ומניעת מחלות בקרב הפנדות, וכן הוקמו "מסדרונות" המקשרים בין אזורי מחיה מבודדים של החיה האהובה.

20

לפי נתונים עדכניים שפרסם בחודש שעבר המשרד הסיני להגנת חיות הבר, המאמצים נשאו פרי: בשנת 1988 חיו בטבע 1,110 פרטים של פנדה בלבד, מספר שהיה במגמת ירידה במשך זמן רב. לפי הסקר החדש, חיים כיום בטבע לפחות 1,590 פרטים - גידול דרמטי של כארבעים אחוז במספר הפנדות. נוסף על כך, גדלות 161 פנדות בתנאי שבי, והן עתידות לצאת לטבע בהדרגה. המשרד הסיני להגנה על חיות הבר טוען שמספר הפנדות אפילו גדול מהמדווח, משום שבספירה לא נכללו פרטים בני שמונה עשר חודשים ויותר.

25

ארגוני סביבה שונים, ובהם WORLD WILDLIFE FUND, ארגון שמירת הטבע המוביל את המאבק לשימור הפנדה שאף תרם מחצית ממיליון הדולר שהושקעו בסקר הפנדות האחרון, טוענים שמקור העלייה החדשה אינו בהכרח בגידול ממשי במספר הפנדות. לדעתם, הסיבה נעוצה בשיפור שיטת המנייה, אשר כללה הפעם כמה מאות פרטים שלא נכללו בספירות הקודמות. ייתכן כי שיפור הנהלים לביצוע הספירה, כמו גם שימוש בטכנולוגיה מתקדמת המשלבת מכשירי ג'י-פי-אס ומערכות לדיווח ולעדכון בזמן אמת, הם שתרמו לשיפור במידת הדיוק של הספירה.

30

35

החשד לכך שהשינוי בשיטת הספירה, ולא במספר הפנדות, הוא שהביא לעלייה החדה בתוצאה הסופית, עלה באופן מדי מכיוון שקצב הריבוי של הפנדות נראה חד מדי. בכל מקרה, למרות היעדר הסכמה באשר למגמת השינוי באוכלוסיית הפנדה בסין, כולם תמימי דעים בכך שהסכנה לקיומו של המין עדיין קיימת.

40

פסקה (5)

נושא הפסקה:

פסקה (6)

נושא הפסקה:

פסקה (7)

נושא הפסקה:

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 מה פירוש המילה "זעום" בשורה 4? _____

2 איזו מילת קישור אפשר לכתוב לפני המילה "נתונים" בשורה 5?
א. נוסף על כך ב. אבל ג. לכן ד. לשם כך

3 מה פירוש המילה "דחקו" בשורה 10? _____

4 מה מציינת מילת הקישור "בעקבות" בשורה 11? _____

5 מה פירוש המילה "מצאי" בשורה 16? _____

6 מה מציינות המרכאות בשורה 21? _____

7 מה מציינות הנקודתיים בשורה 24? _____

8 מה מציין הקו המפריד בשורה 26? _____

9 למי מתכוונת המילה "לדעתם" בשורה 35? _____

10 מה פירוש הביטוי "תמימי דעים" בשורה 44? _____

איתור מידע

11 מה גרם לירידה בשטחי יערות הבמבוק?

ארגון מידע

12) ציינו והסבירו שלוש סיבות שגרמו לפנדה להיקלע למצב של סכנת הכחדה בדרום-מזרח אסיה.

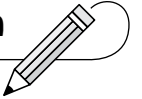
13) ציינו שתי תוצאות למאמצים שנעשו לשימור הפנדה.

שימו ♥! בדקו את תשובתכם.

שתי התוצאות למאמצים שנעשו לשימור הפנדה הן אלה: (1) אידול של 40% ממספר הפנדות, (2) 161 פנדות החיות בשבי יצאו לטבע בהדרגה, כלאחר האידול יהיה אבה יותר.

14) יש הטוענים שלא-באמת היה גידול במספר הפנדות, אלא גורם אחר השפיע על התוצאה. הסבירו את הטענה.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

שיהיה טוב גם בעתיד / ארתור אלון

(מעובד מתוך "עיניים", גיליון 39)

כשאנחנו מתכננים את העתיד ודואגים למה שיהיה, בדרך כלל אנחנו מתכננים לעתיד שלנו, של משפחתנו, של מי שקרוב לנו. הדאגות הבסיסיות ביותר לעתיד הן שיהיה לנו אוכל לאכול, בגד ללבוש ובית לגור בו. אבל כל זה לא מספיק כדי שהחיים בעתיד יהיו טובים. כיום בני האדם מבינים שצריך לדאוג גם לסביבה, ולא רק לסביבה הקרובה - לבית, לחצר, לרחוב, לשכונה - אלא לכל כדור הארץ.

יש מדענים שתחום העיסוק שלהם נקרא אקולוגיה. מקור המונח "אקולוגיה" הוא במילה "בית" (ביוונית: אויקוס), כלומר סביבה שחיים בה. הרעיון הוא שבעלי חיים וצמחים משפיעים על הסביבה שלהם ואלה על אלה, והסביבה משפיעה עליהם. מדעני האקולוגיה מגלים את השינויים הקורים בכדור הארץ ויכולים לחזות את התהליכים הצפויים לקרות בו בעתיד.

מתברר, שהפעולות שבני האדם עושים כדי לחיות, עלולות בעתיד לפגוע בסביבת החיים שלנו ולגרום לכך שתנאי החיים על פני כדור הארץ יהיו טובים פחות. הבעיה היא שלא קל להימנע מהפגיעה שאנחנו פוגעים בסביבה. אנחנו לא עושים זאת בזדון. בשעה שאנחנו מנסים לספק את צורכי החיים שלנו, לשפר את איכות החיים, אנחנו פוגעים באיכות הסביבה. למשל, אנחנו כורתים עצים ביערות הגדולים כדי לייצר מהם נייר; על הנייר אנחנו מדפיסים

1 פסקה (1)

נושא הפסקה:

5

פסקה (2)

נושא הפסקה:

10

פסקה (3)

נושא הפסקה:

15

ספרים ועיתונים, כמו העיתון הזה שבידיכם, וזה חשוב. אבל אם כורתים עצים רבים מדי, היערות הולכים וקטנים.

20

היערות חשובים לקיומנו, מפני שבעלים של העצים נוצר חמצן מפחמן דו-חמצני, ואת החמצן, כידוע, אנחנו נושמים. אם לא יהיו די עצים, לא יהיה די חמצן. היערות חשובים גם משום שבאזורים הרריים שורשי העצים אוֹחֲזִים את האדמה ומונעים מִמְנָה להיסחף בגשם ובשיטפונות וְלִפְגוּעַ בבתים ובשטחי חקלאות רבים, ומשאירים אדמה שבה יכולים לצמוח עצים נוספים.

25

הגזים הנפלטים מהמכוניות, מהמטוסים ומארובות מפעלי התעשייה, גם הם פוגעים מאוד בסביבה. אחד מהם הוא פחמן דו-חמצני. כאשר כמות רבה מְדִי מִמְנָה נמצאת באטמוספירה, כלומר בשכבת הגזים המכסים את כדור הארץ, הוא גורם לחום שנוצר מקרני השמש, להצטבר ולחמם את כדור הארץ.

30

ההתחממות הזאת משנה את האקלים בעולם, משבשת את החקלאות, את הספנות ואת תנאי החיים בכלל עד כדי כך שהחום עלול להמס את קרחוני הענק אשר בקטבים, להעלות את מפלס האוקיינוסים ולגרום שְׁמִים יציפו את החופים ואת היישובים השוכנים במקומות הנמוכים לאורך החופים.

35

האוכלוסייה בעולם גדלה, והאזורים שבהם גרים בני האדם, מתרחבים. לכן אזורי המחיה של בעלי חיים וצמחים הולכים וקטנים, וכמות הפסולת גדלה. לכאורה אין זה מסכן את בני האדם, שהרי הנפגעים הם בעלי חיים וצמחים, אבל מדעני האקולוגיה גילו שפגיעה בבעלי חיים ובצמחים מְזִיקָה בסופו של דבר גם לבני אדם. למשל, תרופות רבות עשויות צמחים, ובעלי חיים רבים מועילים לחקלאות.

40

גם חלק מהתרסיסים שאנו משתמשים בהם, פוגעים בסביבה. הם פוגעים באוזון, כלומר בגז הנמצא בשכבת האוויר העליונה של האטמוספירה. האוזון מִגֵּן על כדור הארץ מפני קרני השמש המְזִיקוֹת. כאשר שכבת האוזון קטנה, העור והעיניים של בני האדם עלולים להינזק מקרני השמש.

45

פְּסָקָה (4)

נושא הפסקה:

פְּסָקָה (5)

נושא הפסקה:

פְּסָקָה (6)

נושא הפסקה:

פְּסָקָה (7)

נושא הפסקה:

פְּסָקָה (8)

נושא הפסקה:

אם כן, מה אפשר לעשות כדי לשמר את איכות הסביבה על פני כדור הארץ ולהזיק לה פחות? אפשר להפסיק לקרוא ספרים ועיתונים, לא לנסוע במכוניות, ברכבות ובמטוסים? בימינו כבר אי-אפשר להתקיים בלי ספרים ועיתונים, בלי מכוניות ומטוסים, לא רק מפני שהתרגלנו אליהם או משום שאנחנו מפונקים, אלא מפני שבלי מכוניות ומטוסים לא יהיה אוכל בחנויות, בני אדם לא יוכלו להגיע למקום עבודתם, ומוצרים ושירותים חיוניים רבים לא יוכלו להתקיים.

פסקה (9)

נושא הפסקה: 50

55

ובכל זאת יש פעולות שאפשר לעשות כדי לשמור על כדור הארץ: אפשר שהארובות בבתי החרושת יפלטו הרבה פחות גזים רעילים; אפשר להשתמש בחומרים ממוחזרים כדי לייצר פחות חומרים חדשים ולהפחית את כמות הפסולת. אפשר לנסות ולפתח אמצעי תחבורה חדשים שלא יפלטו כמויות גדולות של גזים מזיקים במקום המכוניות, הרכבות והמטוסים; אפשר לפתח אמצעי תקשורת כתובים כמו צגי מחשב ניידים המאפשרים לקרוא ספרים ועיתונים בלי נייר.

פסקה (10)

נושא הפסקה:

60

לבני האדם יש משימה לא קלה: לדאוג שהסביבה שבה הם חיים תהיה טובה שנים רבות בשביל כל מי שיחיה על פני כדור הארץ בעתיד בלי לפגוע בבני האדם החיים כאן כיום.

פסקה (11)

נושא הפסקה: 65

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 א. מה תפקיד הקווים המפרידים בשורה 6? _____

ב. מה תפקיד הסוגריים בשורה 8? _____

2 א. כתבו מילה אחרת, מתאימה, במקום המילה "כדי" בשורה 13. _____

ב. כתבו מילה אחרת, מתאימה, במקום המילה "אבל" בשורה 20. _____

ג. כתבו מילה אחרת, מתאימה, במקום המילה "לכן" בשורה 39. _____

3 א. למה מתכוונת המילה "הוא" בשורה 31? _____

ב. למה מתכוונת המילה "זה" בשורה 40? _____

4 מה פירוש המילה "בזדון" בשורה 16? _____

איתור מידע

5 במה עוסק מדע האקולוגיה? _____

ארגון מידע

6 ציינו שתי פעולות בתחום התקשורת והתחבורה, שאפשר לעשות כדי לשמור על כדור הארץ. _____

7 ציינו שתי סיבות לחשיבות היערות. _____

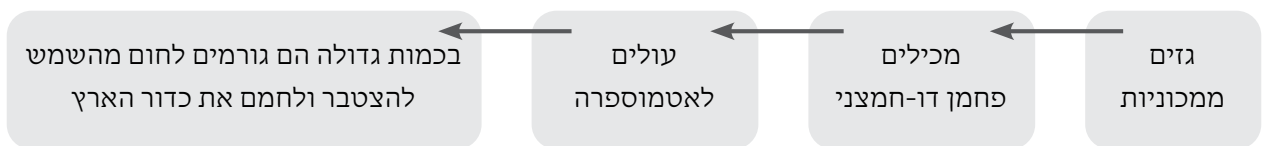
8 הסבירו כיצד הגזים הנפלטים מהמכוניות פוגעים בסביבה.
(תוכלו להיעזר בשיטת השרשור.)

9 כיצד מסכנת התחממות כדור הארץ את התושבים החיים בה?
(תוכלו להיעזר בשיטת השרשור.)

שימו!

בדקו את תשובותיכם לשאלות 8 ו-9 בעזרת תרשימי השרשור שלפניכם.

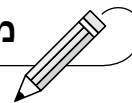
שאלה 8

שאלה 9

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

איזהו חכם? / אריאל הירשפלד

(מעובד מתוך "עיניים")

התואר "חכם" הוא אולי התואר הנעלה והטוב ביותר שאנחנו יכולים להעניק למישהו. אם אנחנו מכנים כך חבר, דוד, אחות או מורה, ואם אנחנו מתכוונים לכך ברצינות ולא באירוניה, כלומר אם איננו מתכוונים להפך ממה שאנחנו אומרים, אנחנו מכתירים אותם בזר דפנה ממש. כי המילה "חכם" שמורה אצלנו לצורך יקר במיוחד: נכלל בה אשכול גדול של הבנה ושל יחס בין אדם לבין העולם שסביבו, והאשכול הזה הוא הנראה לכל אחת ואחד מאתנו הנכון והיפה ביותר.

משמעות המילה "חכם" שונה מאדם לאדם. אם תשאלו את הקרובים לכם מה משמעותה, תקבלו תשובות אחדות, כי כל אדם מקרין עליה את שאיפותיו הכמוסות אודות הנכון והיפה ביותר. לכן נמצא בספרים שפע של תשובות על השאלה "מהו חכם", ויש פתגמים ידועים המגדירים זאת, למשל: "איזהו חכם - הלומד מכל אדם" ו"איזהו חכם - הרואה את הנולד" שב"פרקי אבות". ואף-על-פי כן אם נשאל אנשים רבים "מהו חכם", ונקרא על כך בספרים רבים, יתברר לנו שהתשובות אינן רבות מאוד, וכי יש הרבה מן המשותף ביניהן.

ועוד דבר חשוב: בעברית יש מילים די קרובות ל"חוכמה": "תבונה", "בינה", "פיקחות", וגם "השכלה" ו"ידע" קרובות לה במקצת. יש

1 פסקה (1)
נושא הפסקה:

5

10 פסקה (2)
נושא הפסקה:

פסקה (3)
נושא הפסקה:

20 גם תארים ומחמאות כמו "מבריקה" ו"חד כתער" או "חריף", אבל אף אחת מהן אינה מחליפה את "חכם", ואף אחת אינה עולה עליה בערכה.

25 אנחנו יודעים היטב: אדם יכול להיות ידען גדול, אנציקלופדיה מהלכת ממש, ולא להיות באמת חכם. אבל אנחנו יודעים גם שפור גמור, בור אמת, שסירב ללמוד דבר מאז ומעולם, גם הוא אינו יכול להיות חכם. וכן אדם יכול להיות פיקח ממש, מהיר בהבנת דברים ומצבים ויודע היטב לנצל אותם לתועלתו, ובכל זאת לא נכנה אותו בתואר "חכם". גם ה"מבריקים", אלה שדיבורם רהוט, שיש להם היכולת להפתיע ואפילו להדהים במחשבה - במתמטיקה, במשחק השחמט, בנגינה, גם אם יש להם כישרון אדיר וניכר בהם שכל מצוין - לא תמיד זוכים להיות חכמים ממש בעינינו. לעתים דווקא ילדים ואנשים אטיים מעט, לא זוהרים, שאינם מצטיינים בחיי חברה, נראים לנו חכמים אמתיים.

35 חכם רוצה תמיד לדעת. לדעת עוד ועוד. הוא לומד כל הזמן. אבל החכם אינו מכריז על חוכמתו. אם הוא אינו מתרברב בידיעותיו, בשכלו או במהירות מחשבתו, ואינו בטוח שמחשבתו רואה הכול ומבינה הכול, הוא באמת "לומד מכל אדם", כמו שאומר הפתגם, ולא רק מן המלומדים, אלא גם מן הילדים ומכל שאר האנשים, והוא יודע, כמו סוקרטס, הפילוסוף היווני, שבעצם הוא אינו יודע. לכן ברור שחכם הוא ענוו, ולעולם לא יעלה על דעתו שחוכמתו היא כוח לשלוט בעזרתו על אחרים.

45 ולכן חכם יודע להודות בטעות, הוא יודע כמה כיוונים ופנים יש לאמת, וכי לפעמים האמת אינה ברשותו. הודאה בטעות היא לימוד גדול, ואנחנו יודעים: מי שמודה בטעותו, מתקדם תמיד הלאה. מי ש"לומד מכל אדם", רוצה תמיד לדעת עוד על החיים בכלל, וגם מה רשמו החיים בנפשות האנשים שאינם הוא עצמו. לכן הוא יוצא מעצמו. לכן ברור שיש בו, ביסוד יחסו אל העולם, אהבה.

פסקה (4)

נושא הפסקה:

פסקה (5)

נושא הפסקה:

פסקה (6)

נושא הפסקה:

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 הסבירו את המושג "אירוניה" בעזרת שורות 3-4.

2 האם אתם מכירים את הביטוי "לנוח על זרי דפנה"? הסבירו אותו בעזרת שורות 4-5.

3 למה מתכוונת המילה "מהן" בשורה 21?

4 מה מציינת מילת הקישור "בכל זאת" בשורה 27?

איתור מידע

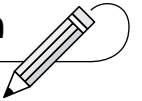
5 מהו "חכם", לפי "פרקי אבות"?

ארגון מידע

6 ציינו שלוש דוגמאות שלפיהן לא נאפיין אדם כחכם (על-פי הטקסט).

7 ציינו שלושה מאפיינים הקשורים ב"חכם", על-פי המאמר.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

צבי הים בסכנה / גולין טנוס

(מתוך "ראש גדול", מרס 2012)

מתוך שמונה מינים של צבי ים ששרדו בעולם, רק שניים חיים בים התיכון, וגם הם בסכנת הכחדה. תנופת הפיתוח שלאורך חופי ישראל מצמצמת עוד יותר את מרחב המחיה והרבייה של הזוחלים הנדירים הללו.

תפוצת משפחת צבי הים משתרעת על פני הימים והאוקיינוסים בתחום הטרופי והממוזג. מדובר בקבוצה עתיקה מאוד, שנציגיה, הדומים למינים הקיימים היום, מוכרים כמאובנים כבר מעידן היוורה, מלפני 200 מיליון שנה.

צבי הים שבו במהלך האבולוציה מהיבשה אל הים. ההתאמה לחיים במים אינה מלאה, והצבים שמרו על שתי תכונות המעידות על המוצא היבשתי: נשימת אוויר האטמוספירה ותלות ביבשה לצורך רבייה. שתי התכונות חושפות אותם לפגיעות שמרביתן בידי אדם, כמו למשל: הצבים חייבים לעלות אל פני המים לצורך נשימה, וכשהם נלכדים ברשתות דג, גישתם לאוויר נחסמת, הם טובעים, בדיוק כמונו.

רביית הצבים מתרחשת על חופים חוליים שבהם חופרות הנקבות גומות להטלת ביציהן. אך הנקבות אינן שומרות על קניהן, הן שבות לים בגמר ההטלה להתכונן למחזור הטלה נוסף. מספר מחזורי הטלה בכל עונה (הנמשכת 2-3 חודשים) עשוי להגיע לארבעה,

1 פסקה (1)
נושא הפסקה:

5 פסקה (2)
נושא הפסקה:

10 פסקה (3)
נושא הפסקה:

15 פסקה (4)
נושא הפסקה:

ובזמן זה הן שוהות סמוך לחוף במים הרדודים. שם מתכנסים הזכרים, ומתרחשת ההזדווגות הקודמת להבשלת הביצים ולהטלה. מספר הביצים בקן עשוי להגיע ל-150, בהתאם למין הצב ולגודל הנקבה. התפתחות העוברים בביצים נמשכת כ-50 יום, ואז בוקעים הצבים הצעירים מהביצים (לרוב בשעות הלילה), עולים מהחול אל פני השטח ועושים דרכם לים.

סכנות ואיומים על אוכלוסיית צבי הים בישראל

לצבי הים ישנם מספר טורפים טבעיים: סרטני חולות, מיני עופות ימיים (כגון השקנאי), כרישים ויצורים ימיים אחרים. גם שועלים חומסים את קניהם של צבי הים וטורפים את הביצים. השועלים אינם טורפים טבעיים של הצבים, שכן הם לא היו מצויים בחוף הים בעבר, אך הגיעו לשם בעקבות האדם. אולם הסיכון העיקרי לשרידותם נובע מקרבת האדם.

בעבר היו צדים את צבי הים. בשנות ה-30 של המאה ה-20, בתקופת המנדט הבריטי היו ניצודים בכל שנה כ-2,000 צבים ירוקים ברצועת החוף של הארץ. צבי הים נתפסים בטעות ברשתות דִּיג וּבְקָרְסִים, נפגעים מכלי שֵׁיט מהירים וסובלים מפגיעה קשה באתרי ההטלה שלהם. נוסף על כך, בניית מְרִינֹת ושוברי גלים יוצרת חוסר איזון בפזור החול על החופים ומצמצמת את רצועת החוף באזורים שבהם מְטִילֹת הצבות. יתר על כן, בעונת ההטלה מתקיימים בחופים רבים (בקיץ) מסיבות, ובהן אורות ומדורות. קושי נוסף הוא שהאורות המגיעים מְפִיִּשִׁים וממסעדות בקרבת החוף, מבלבלים את הבוקעים הצעירים המחפשים את האור המוחזר מהגלים כדי למצוא את דרכם לים. ואם לא די בזה, גם נסיעה פרועה על החופים עלולה לפגוע בצבים ובקניהם.

מאמצי השימור של צבי הים בישראל

רשות הטבע והגנים היא הגוף הממשלתי האחראי לשמירת הטבע בארץ, ומתוקף כך היא מחויבת להגן על צבי הים. לשם כך היא הקימה בשנת 1999 מרכז ארצי להצלת צבי ים, לְשֵׁם מובאים צבי

20

25

פְּסָקָה (5)

נושא הפסקה:

30

פְּסָקָה (6)

נושא הפסקה:

35

40

45

פְּסָקָה (7)

נושא הפסקה:

ים פצועים ופגועים לטיפול ולשיקום במטרה להחזירם אל הים. הכרזה על חופים כשמורות טבע וגנים לאומיים מאפשרת להגן על החוף ולסייע בהצלתם של צבי הים. במרכז ההצלה לצבי הים יש גם גרעין רבייה לצב הים הירוק שנמצא בסכנת הכחדה בים התיכון. תכניות אלה מלוות בהסברה מקיפה ובאכיפה נמרצת של תקנות למניעת פגיעה בצבים או הפרעה לפעילותם בחופים. בחלק ממדינות הים התיכון מתבצעת הפעילות על-ידי גופים ממשלתיים, אך במרבית המקרים היא מבוססת על עבודת מתנדבים.

50

פסקה (8)

נושא הפסקה:

55

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

- 1 למה מתכוונת המילה "שם" בשורה 20? _____
- 2 למה מתכוונת המילה "לשם" בשורה 31? _____
- 3 למה מתכוונת המילה "לשם" בשורה 48? _____
- 4 למה מתכוונת המילה "ואז" בשורה 23? _____
- 5 מה פירוש המילה "חומסים" בשורה 29? _____
- 6 העתיקו מפסקה 5 שתי מילות ניגוד. _____ , _____
- 7 העתיקו מפסקה 5 שתי מילות סיבה. _____ , _____
- 8 העתיקו מפסקה 7 שתי מילות תכלית. _____ , _____
- 9 מה מציינות הנקודתיים בשורה 11? _____
- 10 מה מציינים הסוגריים בשורה 19? _____

11 מה מציינים הסוגריים בשורה 28? _____

ארגון מידע

12 מהן שתי התכונות המעידות שצבי הים היו בעבר יצורים יבשתיים?

13 א. ציינו והסבירו שלוש סכנות שיש לאוכלוסיית צבי הים מהאדם.

ב. אילו מילות קישור עזרו לכם לזהות את הסכנות?

14 ציינו אילו פעולות עושה רשות הטבע והגנים כדי להגן על צבי הים. מול כל סכנה שציינתם בשאלה 13, ציינו את הפעולה לטיפול בסכנה של רשות הטבע והגנים.

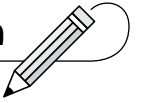
דעה, עובדה, השערה

עובדה - מידע שאפשר לבדוק אם הוא נכון או לא-נכון.

דעה - תפיסה אישית המבוססת על תחושות.

השערה - חשיבה המבוססת על עובדות, או היגיון הנובע מעובדות.

משימה

קראו את המאמר שלפניכם, ובתוך כדי קריאה סמנו בשלושה צבעים שונים משפטי עובדה, משפטי דעה ומשפטי השערה.

דוח של קרן החירום הבין-לאומית של האומות המאוחדות לילדים, 2016

- 1 בשנת 2030 כ- 167 מיליון ילדים יחיו בעוני קיצוני. 69 מיליון ילדים מתחת לגיל 5 ימותו בין 2016 ל-2030, ו-60 מיליון ילדים בגילי בית ספר יהיו מחוץ לבית הספר. הנתונים בדוח מתארים מציאות קשה של אי-שוויון עולמי, ותמונת המצב הקשה ביותר משתקפת באפריקה. 9 מתוך 10 ילדים שייוולדו בארצות מדרום לסהרה, יחיו בעוני קיצוני. הילדים האלה נמצאים בסיכון למות לפני שיגיעו לגיל 5, הגבוה פי עשרה מאשר ילדים בארצות שההכנסה בהן גבוהה. יותר מ-30 מיליון מאותם ילדים ימצאו את עצמם מחוץ לבית הספר. אל מול כל זה מצטרף מספר נורא ואכזרי אחר, הקשור לעולם השלישי כולו - 750 מיליון נשים בעולם השלישי יחותנו בעודן ילדות.
- 10 השנים האחרונות התאפיינו במשברי פליטים רבים, בעיקר מארצות צפון אפריקה והמזרח התיכון. חלק גדול מנפגעי אותם המשברים הם ילדים. בשנת 2015 נספרו כ-60 מיליון איש אשר היו מחוץ לארצם בגלל עימותים אלימים, חצי מהם הם ילדים. התוצאות ההרסניות של שינוי האקלים מהווים גם הם סיכון הולך וגדל לילדים. ברחבי העולם כולו חיים כחצי מיליארד ילדים באזורים שבהם הסיכוי לשיטפונות הוא גבוה מאוד. כ-160 מיליון ילדים חיים באזורים שבהם הסיכוי לבצורת הוא גבוה עד גבוה מאוד. ארגון הבריאות העולמי חוזה שעד שנת 2030 כרבע מיליון מקרי מוות בקרב ילדים יתרחשו בעולם בעקבות תת-תזונה, מלריה, שלשול ומחלות הקשורות לחום כבד בעקבות שינויי האקלים.

20 לנתונים האלה מצטרפים המספרים הקשים של ארגון העבודה העולמי (ILO), לפיהם יש כיום בעולם כ-150 מיליון ילדים עובדים. יותר ממחציתם, כ-85 מיליון עובדים בעבודות שבעבורם הן סכנת חיים ממשית. כנקודת אור מציין הדו"ח האחרון של הארגון, שמאז שנת 2000 ירד מספר הילדים העובדים בעולם, ב-78 מיליון, ומספר הילדים העובדים בעבודות מסכנות חיים ירד ב-86 מיליון.

25 בארצות אסיה והאוקיינוס השקט יש המספר הגדול ביותר של ילדים עובדים (כמעט 78 מיליון ילדים, שהם 9.3% מכלל אוכלוסיית הילדים), אך ארצות בסאב-סהרה של אפריקה הם האזור שבו השיעור הגבוה ביותר של ילדים עובדים באופן יחסי (59 מיליון ילדים, שהם 21% מכלל אוכלוסיית הילדים).

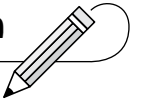
30 ישנם כ-13 מיליון (8.8% מכלל אוכלוסיית הילדים) ילדים עובדים באמריקה הלטינית ובקאריביים. במזרח התיכון ובצפון אפריקה ישנם כ-9.2 מיליון ילדים (8.4%) עובדים.

✿ העתיקו חמש עובדות.

✿ העתיקו שתי דעות.

✿ העתיקו שתי השערות.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

שפה ישנה חדשה / רוביק רוזנטל

שני חכמים נפגשו בבית קפה והתווכחו. האחד אמר שהעברית היא שפה ישנה מאוד, שפה עתיקה. היא בת יותר משלושת אלפים שנה. השני אמר שהשפה העברית היא שפה חדשה מאוד. יש בה כל-כך הרבה מילים חדשות. מילים כמו "עיתון", "מטוס" ו"מחשב" לא היו לפני קצת יותר ממאה שנה, וזה לא הרבה זמן. סבא רבא וסבתא רבתא של רבים מאתנו בכלל לא דיברו עברית, אלא יידיש, לְדִינוּ, מְרוֹקְאִית, עֶרְבִית או גְרָמָנִית.

שניהם צודקים. כשאנחנו אומרים את המשפט "יש לחם על השולחן", כל המילים בו הן מילים ישנות. כולן כתובות בתנ"ך שנכתב לפני אלפי שנים. אבל הן גם חדשות, כי אנחנו מכירים אותן ומשתמשים בהן בכל יום.

כשאנחנו משתמשים במילה ישנה או עתיקה, אנחנו שומרים עליה. האחריות שלנו היא שהמילה הזאת לא תיעלם. מילה איננה ארון ישן שזורקים לרחוב. בבית של השפה יש מקום לכולן: גם לישנות וגם לחדשות. ובכל זאת, יש מילים שמתיישנות ואפילו נעלמות וּמְתוּת. הן מתות כי אנחנו מפסיקים להשתמש בהן. מתי זה קורה?

זה קורה, למשל, כשיש מילים נרדפות, כלומר מילים שיש להן אותה משמעות. דוגמאות לכך הן הזוגות "שמש" ו"חמה" או "ירח" ו"לְבָנָה". בדרך כלל אנחנו משתמשים ב"שמש" וב"ירח", ואילו "חמה" ו"לבנה" הן, לדעתי, פחות שימושיות. אסור לוותר

1 פְּסָקָה (1)
נושא הפסקה:

5

פְּסָקָה (2)
נושא הפסקה:

10

פְּסָקָה (3)
נושא הפסקה:

15

פְּסָקָה (4)
נושא הפסקה:

20

על "חמה", כי היא מזכירה לנו שהשמש מחממת אותנו; ואסור לוותר על "לבנה" כי בלעדיה לא נבין את השיר "פזמון ליקינתון", שבו שרים "לילה לילה מסתכלת הלבנה". אם לא נשתמש במילים האלה, וגם נפסיק לשיר את השיר הזה כי לא נבין אותו, השפה שלנו תהיה עֲנִייה יותר, והשירים יהיו משעממים יותר.

25

פְּסָקָה (5)

נושא הפסקה:

יש עוד הרבה דוגמאות למילים נרדפות שמתיישנות. למשל: "דרדק" היא מילה נרדפת ל"ילד". איזו מילה חמודה! או "עולל" - מילה נרדפת ל"תינוק". מזל שיש לנו חג שבועות, וכך אנחנו זוכרים את המילה "טָנָא", אחרת גם היא הייתה נעלמת, והיה לנו רק "סל". לתפוח האדמה קוראים גם "בולבוס". תחשבו על המילה הזאת, לי היא ממש מזכירה תפוח אדמה, אבל היא התיישנה, והיום לא משתמשים בה.

30

פְּסָקָה (6)

נושא הפסקה:

לפעמים מילים מתיישנות כי אנחנו מעדיפים להשתמש במילה שכולם מכירים ומשתמשים בה. למשל, בעברית יש הרבה מילים לכל מיני סוגים של גשם: "גשם זְלָעָפוֹת", "גשם נְדָבוֹת", "גשמי זַעֲפָף", "גשמי רצון". אבל אנחנו מעדיפים לומר: "ירד גשם חזק", והמילים היפות האלה עלולות להתיישן וּלְהִיעָלֵם. חבל, כי הן מספרות לנו שגשם יכול לכעוס, אבל גם להיות נדיב ובעל רצון טוב.

35

פְּסָקָה (7)

נושא הפסקה:

לכל סוג של לבוש יש פועל שמתאר את המעשה של הלבשה: גורבים גרביים, נועלים נעליים, חובשים כובע, מרכיבים משקפיים, עונבים עניבה, עונדים טבעת. אם אנחנו אומרים: "שמתי גרביים, שמתי נעליים, שמתי מכנסיים, ושמתי כובע, והלכתי לבית הספר," השפה שלנו נעשית עשירה פחות וגם מעניינת פחות.

40

פְּסָקָה (8)

נושא הפסקה:

מובן שטוב מאוד שיש הרבה מילים חדשות בשפה, כי ככה היא מתעשרת עוד יותר. מתי אנחנו זקוקים למילה חדשה? לפעמים אנחנו זקוקים לה כי משהו חדש קרה. לפני מאה וחמישים שנה לא הייתה המילה "מכונית", כי לא היו מכוניות. המציא אותה איתמר בן אב"י. אבל בדרך כלל מילים חדשות בעברית נוצרו, כי קודם

45

לכן השתמשו במילה לא-עברית. ככה נולדו מילים חשובות כמו "עצמאות" או "אכזבה".

50

פסקה (9)

לפעמים אפשר לוותר על מילה ישנה, מפני שאנחנו כבר לא זקוקים לה ולא נשתמש בה. בתלמוד יש מילים רבות שנראות לנו היום קצת משונות, והפסקנו להשתמש בהן. למשל, המילה "גלודקי" פירושה כורסה, אבל אנחנו מעדיפים לשבת על כורסה ולא על גלודקי. או המילה "פרור" - מילה מהתנ"ך שהפירוש שלה הוא סיר גדול. אין סיר מיוחד שקוראים לו היום פרור, וככה המילה הזאת מתיישנת, וזה לא נורא.

נושא הפסקה:

55

מה שחשוב הוא שנזכור שלשפה אין גבולות. בשפה האנגלית יש בערך פי שישה מילים יותר מאשר בעברית, והיא ממשיכה לגדול וגם לשמור על הרבה מילים ישנות. אז אנחנו בוודאי יכולים לומר: טוב שיש חדש בשפה העברית, אבל טוב וגם כדאי מאוד לשמור על הישן.

פסקה (10)

נושא הפסקה:

60

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 איזו מילת קישור אפשר לכתוב לפני המילים "השני אמר" בשורה 3?

א. נוסף על כך ב. כתוצאה מכך ג. ואילו

2 מה תפקיד הנקודתיים בשורה 14?

3 למה מתכוונת המילה "זה" בשורה 16?

4 מהן "המילים האלה" בשורות 23-24?

5 למה מתכוונת המילה "לכך" בשורה 18?

ארגון מידע

6 ציינו שתי סיבות שבגללן מילים נעלמות מהשפה.

דעה, השערה, עובדה

7 הכותב מביא שתי דעות לגבי השפה העברית. כתבו מה הן הדעות, ועל מה הן מבוססות.

8 א. העתיקו מילים המרמזות על **דעתו של הכותב** לגבי השפה העברית.

ב. לפי המילים שהעתקתם, מהי **דעתו של הכותב** לגבי השפה העברית?

היסקים ומסקנות

הסקת מסקנות היא פעולה טבעית בחיי היום-יום. למשל, מההתנהגות של אנשים, אנחנו יכולים להסיק אם הם שמחים או עצובים או כועסים.

כאשר אנחנו קוראים טקסטים, הסקת ההיסקים והמסקנות עלולה להיות מורכבת יותר. פעולה זו מקשרת בין **התוכן הגלוי** לבין **התוכן הסמוי**.

היסק הוא מסקנה קטנה, מה שאנחנו מבינים מכמה שורות או מפסקה.

מסקנה היא ההבנה הגדולה, מה שאנחנו מבינים מכל ההיסקים, מכל הטקסט.

כדי להסיק את ההיסקים ואת המסקנות עלינו לחפש בטקסט סימנים. סימנים אלה יכולים להופיע בדרכים שונות.

- מילים מיוחדות
- אמצעים רטוריים כמו דימוי ומטפורה והיפוך משמעות
- תיאור שיפוטי
- הבעת דעה בצורה מפורשת על-ידי הכותב או הכותבת

כאשר אנחנו מנסים להבין מה הדעה של הכותב או של הכותבת, אנחנו מסיקים מסקנה.

דוגמה:

בטקסט "שפה חדשה ישנה" שקראנו בעמוד 46, נתבקשנו לזהות את דעתו של הכותב לגבי השפה העברית.

הבה נתבונן ביחד בכמה רמזים.

☆ **מילה איננה ארון ישן שזורקים לרחוב.** (שורה 13) - שימוש בדימוי כדי לחזק את הטענה.

☆ **אסור לוותר על...** (שורה 20, שורה 21) - שימוש חוזר במילה מיוחדת ("אסור").

☆ **והמילים היפות האלה עלולות...** (שורה 36) - שימוש בשם תואר חיובי למילים הישנות ("יפות"), ושימוש במילה "עלולות", המרמזת על משהו קשה.

☆ **חבל...** (שורה 37) - התייחסות לתופעה של השמטת מילים ישנות.

☆ **מובן ש...** (שורה 44) - הבעת ביטחון של הכותב.

☆ **וזה לא נורא** (שורה 57) - הבעת דעה מפורשת של הכותב על מילים שמתיישנות.

☆ מה שחשוב הוא ש... (שורה 58) - הבעת דעה מפורשת של הכותב.

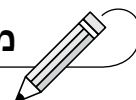
☆ טוב ש... אבל טוב וגם כדאי מאוד... (שורה 61) - הבעת דעה מפורשת של הכותב,

שימוש בהעצמה, כלומר "טוב" לעומת "טוב וגם כדאי מאוד".

מכל אלה אנחנו יכולים להבין שאמנם המחבר אוהב את המילים החדשות וחושב שהן חשובות, אבל הוא אוהב את המילים הישנות וגם רוצה שנמשיך להשתמש בהן. הוא מְצַר על כך שהמילים הישנות נעלמות מהשפה.

בדקו אם צדקתם בתשובתכם לשאלה (6) (שבעמוד 49).

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

ביחד נבדוק מהי המסקנה העולה מהטקסט.

המפיונר הזה הוא אני / אורי אליצור

יש דבר יעיל מאוד ופשוט מאוד שאפשר לעשות נגד הקָטל בדרכים. לא עושים אותו משום שכולנו מחוקקים, שופטים, מחנכים ומעצבי דעת הקהל - כולנו במידה מסוימת מין מְאָפִיָה של נהגים עבריינים. את הידיעה על שלוש תאונות דרכים מחרידות ביום אחד שמעת ברדיו בתוך כדי נהיגה. כמו מאות אלפי מאזינים אחרים אמרתי לנוסעים אִתִּי, שזה איום ונורא ובלתי-נסבל, ושמוכרח להיות משהו שאפשר לעשות. במכונית שלי, כמו במקומות רבים אחרים בארץ, התפתח מיד הוויכוח הידוע, אם עיקר העניין הוא בחינוך ובהסברה, בתשתיות לְקוֹיֹת או בעונשים קלים מדי לנהגים שעשו תאונות.

ואני, בתוך כדי הדיון המעניין, עקפתי טור של חמש מכוניות, הצלחתי להחזיר למקומו נהג חצוף שניסה להתפרץ על חשבוני לנתיב שלי, ולקראת "ירוק" מהבהב מרחוק האצתי את הרכב

פְּסָקָה (1)

1 נושא הפסקה:

פְּסָקָה (2)

5 נושא הפסקה:

פְּסָקָה (3)

10 נושא הפסקה:

להספיק לעבור שתי שניות אחרי ה"צהוב". אחרי הרמזור, כיוון שטור המכוניות התחיל להזדחל במהירות של 90, אמר מישהו שיש, כנראה, ניידת בהמשך הכביש, וחזרנו לדון בעניין התאונות המחרידות. וכל הסיפור הזה אמת.

15

פסקה (4)

נושא הפסקה:

צריך אומץ להודות שהתאונות לא באמת מחרידות אותנו. התמונות הנוראות בעיתונים והסטטיסטיקה האיומה ברדיו אינן משנות את הרגלי הנהיגה שלנו אפילו לרגע. מה שכן גורם לנו לשנות את הרגלנו הוא האור הכחול המהבהב בהמשך הכביש. האם ייתכן שאנחנו פוחדים מהמטרה יותר משאנחנו פוחדים מהמוות? נראה לי שבשאלה הזאת נמצא המפתח. נגד פחד המוות יש לנו מין מנגנון הגנה של "לי זה לא יקרה", ואין לנו מנגנון כזה נגד פחד הניידת. אם סכנת המוות אינה מרתיעה אותי, לא ירתיע אותי העונש שקיבל הנהג אחרי התאונה. לי הרי לא תקרה תאונה. אם התמונה האיומה בעיתון אינה משפיעה עליי, איך תשפיע הסמטה החביבה של המנהל לחינוך בדרכים?

20

25

פסקה (5)

נושא הפסקה:

לעומת זאת ישפיע עלינו מאוד אם נקרא בעיתון על נהג שעקף עקיפה מסוכנת, ושום דבר לא קרה, אבל "הורידו" אותו מהכביש לחמש שנים. זה הרי בהחלט יכול לקרות גם לנו. כאשר נדע שאם שותים, לא נוהגים עשר שנים, לא יצטרכו לספר לנו סיפורים חינוכיים על ההוא שנוהג לשם, ועל ההיא שנוהגת בחזרה. פשוט אף אחד לא ינהג אחרי שתי פחיות בירה.

30

פסקה (6)

נושא הפסקה:

אבל למי יש אומץ לעשות את זה. רחמנות על הילד המסכן, רק עכשיו הוא קיבל רישיון, והוא בסך הכול השתובב קצת ולא גרם שום נזק. אימא שלו תבוא לבכות אצל השופט, והרי גם הילד של השופט מפעם לפעם "גונב" רמזור או שותה פחית. גם שום פוליטיקאי לא יעז לחוקק חוק כזה, ושום שדולה לא תילחם למענו, שהרי הנהג הזה יכול להיות אני - נהג שלא עשה תאונה ולא גרם נזק, רק עבר איזו עברה. אפשר לקנוס אותו, אפשר לנזוף בו, אפשר אפילו לרשום לו שתי נקודות. אבל לא "להוריד" אותו מהכביש - רחמנות.

35

40

פסקה (7)

נושא הפסקה:

רק בואו נרשום לפנינו שהרחמנות הזאת הורגת אנשים.
בדיוק עליה אמרו חז"ל: "שכל המרחם על אכזרים, סופו שהוא
מתאכזר על רחמנים."

בפסקה 1 מובא מידע ישיר: הנהגים הם עבריינים.

אבל המילים "יעיל מאוד ופשוט מאוד" מרמזות על משהו הקשור בדעתו של הכותב.

בפסקה 2 מובע מידע.

גם כאן יש מילים המרמזות על דעתו של הכותב: "מוכרח להיות משהו שאפשר לעשות".

בפסקה 3 מובא מידע, סיפור אישי של הכותב.

✿ כתבו כיצד פסקה זו מתקשרת לפסקה הקודמת, ומה אתם יכולים ללמוד ממנה.

בתחילת פסקה 4, שורות 17-21, אנחנו מזהים מילים מיוחדות כמו "מפחדים", "איומה".

✿ העתיקו מילים נוספות כאלה.

בהמשך פסקה 4 מובאת דעת הכותב באופן ישיר, כלומר ההיסק שלו: "נראה לי...".

✿ הסבירו את ההיסק הזה.

פסקה 5 נפתחת במילים "לעומת זאת". המילים "הרי בהחלט" מרמזות על דעתו של הכותב.
✿ הסבירו את ההיסק העולה בפסקה זו.

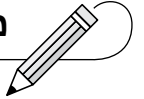
פסקה 6 מתקשרת לפסקה 4 בגלל המילה "אומץ", והיא מתקשרת לפסקה 5 באמצעות המילה "אבל" ובאמצעות המילה "את זה" (שורה 34).
✿ הסבירו מה אתם מבינים מהפסקה הזו.

✿ העתיקו מפסקה 7 מילים המרמזות על דעתו של הכותב.

✿ מכל מה שכתבתם, מהי המסקנה העולה מהטקסט?

המסקנה היא שלא צריך לרחם

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

"הגמל המעופף"

(מתוך "לקט סיפורי תל אביב")

זה היה לפני שנים רבות. מאיר דיזנגוף, ראש העיר הראשון של תל-אביב, היה גאה מאוד בעירו הצעירה והתוססת. הוא נהג להזמין אנשים מן העולם הגדול, והיה מספר להם בהתלהבות על העיר אשר יבנה בעתיד. האורחים שמחו לראות את התלהבותו העצומה, ובלבם חשבו כי האיש חולם בְּהִקְיָץ, וכי בחולות האלה לעולם לא יצמח דבר.

1 פְּסָקָה (1)
נושא הפסקה:

5 _____

פעם אחת הגיעה ארצה, על-פי הזמנתו של דיזנגוף, קבוצה של אמריקנים מכובדים. "הם יעזרו לנו לבנות את העיר", אמר דיזנגוף, "יש להם ניסיון, ויש להם אמצעים." ראש העיר נָעִים הַהֲלִיכוֹת אִירַח אוֹתָם תַּחֲלִילָה לַאֲרוּחָה כְּיַד הַמֶּלֶךְ, לאחר מכן יצא עִמָּם לַטִּיִּיל בתל-אביב. הוא הציג לפניהם את הקיים וְתִיָּאֵר בַּאֲזִנְיָהֵם את תכניותיו לעתיד.

10 פְּסָקָה (2)
נושא הפסקה:

כאשר טיילו בחולות, הציביע דיזנגוף על גבעה אחת ואמר: "כאן יִבְּנֶה קוֹנְסֶרְבַּטוֹרִיוֹן, אשר בו ילמדו ילדי תל-אביב לנגן. וכאן, בסמוך, תוקם אוֹפֶּרָה, ויופיעו בה טובי הזמרים בכל העולם." וכך הציביע על תלוליות חול שונות ותיאר במפורט מה יהיה בקרוב בעירו תל-אביב.

15 פְּסָקָה (3)
נושא הפסקה:

אחד האמריקנים העשירים התבונן בחולות ואמר: "בחולות האלה אתה רוצה להקים עיר? זהו מְדַבֵּר. דבר לא יוכל להיבנות כאן. רק גמלים יוכלו לשוטט כאן."

20 פְּסָקָה (4)
נושא הפסקה:

על כך השיב דיזנגוף: "כאשר נבנה - לא יראו את החולות. עוד תראה שתהיה כאן עיר גדולה ויפה, ותיירים מכל העולם יבואו לבלות בה."

האמריקני הביט בדיזנגוף סֶפֶק בְּרַחֲמִים סֶפֶק בְּלַעַג, ואמר: "אם תוכל להצמיח לגמלים כנפיים - תוכל להפוך מְדַבֵּר לְעִיר."

25

פְּסָקָה (5)

דיזנגוף שמר את המשפט המכאיב הזה בלבו. לאחר שנים, כאשר תל-אביב גדלה וּשְׁגָשְׁגָה, נערכה בה תערוכה בין-לאומית מפוארת. כשביקשו סֶמֶל לתערוכה זו, נזכר דיזנגוף בדבריו הַלְעָגָנִים של האמריקאי וחשב בלבו: 'אכן, צמחו לגמל כנפיים, שהרי החולות הפכו לעיר...'. וכך נקבע לתערוכות תל-אביב סמל "הגמל המעופף".

30

נושא הפסקה:

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 הסבירו את הביטויים שלפניכם.

א. **חולם בהקיץ** (שורה 5): _____ למי הכוונה בביטוי זה? _____

ב. **נעים הליכות** (שורה 9): _____ ג. **כיד המלך** (שורה 10): _____

2 כתבו למה מתכוון כל אחד מהמאזכרים שלפניכם.

א. **כאן** (שורה 13): _____ ב. **כאן** (שורה 19): _____

ארגון מידע

3 כיצד נראתה תל-אביב לפני שנים רבות?

4 לשם מה הזמין ראש העיר את האמריקנים?

היסקים ומסקנות

כעת נראה מה אפשר ללמוד מהטקסט הזה, כלומר מה המסקנה העולה ממנו.

✿ סמנו בטקסט משפטים המרמזים על תוכן סמוי.

✿ כתבו מה הסקתם מהם.

שימו !

בטקסט יש כמה רמזים המובילים אותנו למסקנה הכללית.

בשורה 18 האמריקני מביע את תמיהתו: בחולות האלה אתה רוצה להקים עיר?...

בשורה 21 דיזנגוף מביע החלטיות באמצעות המילה "כאשר": כאשר נבנה - לא יראו את החולות...

בשורה 24 האמריקני מתעקש באמצעות המילה "אם" ובאמצעות דימוי: אם תוכל להצמיח לגמלים כנפיים, תוכל להפוך מדבר לעיר.

הרי אי-אפשר להצמיח לגמלים כנפיים, ולכן המסקנה היא שלא תצמח כאן עיר.

בשורה 29 דיזנגוף נזכר בדברי האמריקני וחושב: 'אכן, צמחו לגמל כנפיים, שהרי החולות הפכו לעיר!...' המילה "שהרי" מציינת סיבה ברורה, כלומר יש כאן הבעת ביטחון.

המסקנה היא שהבלתי-אפשרי קרה. הפיכת החולות לעיר היא פעולה שנראתה לא-הגיונית, אבל היא קרתה. מכאן אנחנו מסיקים כי בזכות אמונה ועבודה קשה אפשר להגשים דברים גם אם הם נראים לא-הגיוניים.

בדקו אם הגעתם למסקנה הזו.

טקסט מידעי: היסוד המארגן

כל כותב וכל כותבת עורכים את הטקסטים שלהם, כך שנוכל להבין מה הם רצו להגיד. לכן הם בונים את הטקסטים פסקות-פסקות, כל פסקה קשורה לנושא שהם רצו לדבר עליו, אבל בכל פסקה יש נושא אחר הקשור לנושא המרכזי.

כל פסקה מתקשרת לקודמתה בדרכים שונות. למשל, פסקה יכולה להיות **דוגמה** למה שנאמר בפסקה הקודמת או **ניגוד** למה שנאמר בפסקה הקודמת וכן הלאה.

כאשר בונים טקסט, חושבים על **היסוד המארגן** שלו. לנו, הקוראים, יש **שלושה כלים** שאנחנו יכולים להיעזר בהם כדי לזהות את היסוד המארגן.

1. מילות קישור

אנחנו כבר מכירים את התפקידים השונים של מילות הקישור: זמן, סיבה, תוצאה, תכלית, ניגוד, הוספה. מילות הקישור עוזרות לנו להבין את הקשר בתוך הפסקה וכן את הקשר בין הפסקות. למשל, כאשר רוצים להביע **ניגוד** למה שנאמר קודם לכן, משתמשים במילת ניגוד "**אולם**", "**לעומת זאת**" וכדומה.

2. מילים מכוונות

לפעמים יש בטקסט "**מילים טעונות**". הכוונה היא למילים שיוצרות בנו רגשות חיוביים או שליליים. למשל, יש הבדל בין לומר "הוא יכול" לבין "הוא עלול". המילה "עלול" יוצרת רגש עמוק יותר של סכנה. כאשר רוצים לדבר בטקסט על בעיה, ישתמשו הכותבים במילים המעוררות מחשבה של סכנה, מילים שליליות, דימויים המזכירים דברים שליליים וכדומה. כמו-כן הם יזכירו את המילים "בעיה" ו"פתרון".

3. נושאי הפסקות

כאשר אנחנו כותבים את נושא הפסקה, אנחנו, למעשה, מתייחסים למילים המכוונות ולמילות הקישור, וכך אנחנו יכולים לכתוב את המילים החשובות שהן הנושא של הפסקה. לצד פסקה מסוימת נכתוב "גורם אחד לתופעה" או "גורם נוסף לתופעה" וכן הלאה. כך נוכל להבין שהטקסט מציג בעיה ואת הגורמים לבעיה.

שלושת הכלים הִלּוּ יסייעו לנו להבין מהו היסוד המארגן של הטקסט.
למה זה חשוב?

כאשר אנחנו מבינים מהו היסוד המארגן של הטקסט, אנחנו יכולים לספר לאחרים על מה קראנו, אנחנו יכולים לכתוב בצורה ברורה מה רצו הכותבים להגיד לנו, אנחנו יכולים להבין בקלות מה הייתה מטרת המאמר. בעצם, הבנת היסוד המארגן של הטקסט עוזרת לנו בהבנת הנקרא.

יש כמה יסודות מארגנים נפוצים.

- השוואה • מיון והכללה • סיבה ותוצאה • בעיה ופתרון
- טיעון, עמדה • כרונולוגיה • עימות, ניגוד • היבטים

✿ לפניכם רשימה של מילות קישור ומילים מכוונות. חשבו מה מציינת כל מילה, וכתבו אותה בעמודה הנכונה של היסודות המארגנים.

יסודות מארגנים של טקסט: מילים מכוונות ומילות קישור

השוואה	היבטים	סיבה ותוצאה	בעיה ופתרון	כרונולוגיה
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____

- מנקודת מבטם של הכלכלנים • עם חלוף הזמן • כשם ש • בשלב הראשון
- מצד אחד • נתקל ב • מן ההיבט ההיסטורי • הואילו • הצליח לסדר
- בהמשך דרכה • סכנה • לעומת • כיוון ש • לכן • אסון

בכל אחד מהטקסטים שתקראו מיד, יהיה יסוד מארגן שונה. הבה נכיר אותם.

מיון והכללה

יכולות המיון וההכללה הן שתי מיומנויות המשולבות זו בזו.

מיון הוא הפרדת פריטים לקבוצות, כלומר חלוקה או סיווג של פריטים לפי תבחין מסוים.

הכללה היא קישור של פריטים ושיוכם לקבוצה מסוימת על-פי תבחין מסוים. לאחר הכללה יבוא פירוט.

מאז ילדותנו אנחנו רגילים למיין. למשל, אנחנו יודעים למיין בעלי חיים ל"עופות", "יונקים", "טורפים", "בעלי-חיים ימיים", "זוחלים" וכדומה; אנחנו יודעים למיין פריטים לפי צבעים; מאכלים לפי פירות וירקות ובשר וחלב. אנחנו יודעים גם לתת לפריטים שמות כלליים. למשל, אנחנו יודעים שכלנית, רקפת וסביון הם פרחים; ושולחן, כיסא ומיטה הם רהיטים.

אבל כאשר אנחנו צריכים לכתוב הכללה מתוך טקסט שיש בו פריטים שהם משפטים ופסקות, זה קשה יותר.

מדוע חשובה ההכללה?

- ההכללה מקדמת את הידע שלנו.
 - ללא הכללה ניאלץ ללמוד מהי התגובה היחידה לכל מצב יחיד. בעזרת ההכללה אנחנו בונים חוקים וכללים ומבינים את המשותף לדברים.
 - באמצעות הכללה קל יותר להסיק מסקנות.
- ההכללה נחשבת טובה כאשר היא מבוססת על מקרים רבים. אסור לבנות הכללה אם אין לה ביסוס.
- כדי לבנות את המשפט המכליל יש להבין תחילה מהו **הנושא המשותף** למשפטים או לפסקה. את ההכללה בונים על-פי **תכונה עיקרית משותפת**.

משימות

1

קראו את המשפטים שלפניכם, וזהו את הנושא המשותף ואת התכונה העיקרית שבהם.

א. יואב משתתף במספר רב של חוגים.

ב. יואב השתתף בתחרויות ספורט רבות.

ג. יואב מקדיש את רוב שעות אחר הצהריים שלו לפעילויות ספורט.

נסו לנסח את המשפט המכליל.

שימו !

הנושא המשותף לשלושת המשפטים הוא יואב והתנהגותו. **התכונה העיקרית** קשורה

לספורט. לכן המשפט המכליל יהיה קשור להתנהגותו הספורטיבית של יואב.

בדקו אם המשפט המכליל שלכם דומה למשפט המכליל שלפניכם.

יואב הוא ספורטאי, והוא מקדיש את רוב זמנו לפעילות בתחום הספורט.

2

קראו את המשפטים שלפניכם, וכתבו להם משפט מכליל.

א. הזכרים מבליטים את צבעם כדי למצוא חן בעיני הנקבות.

ב. חלק מהזכרים מבצעים ריקודי חיזור לפני הנקבות.

ג. הטבע נתן לזכרים מוקדי משיכה, כדי שימשכו את הנקבות אליהם.

המשפט המכליל:

שימו !

הנושאים המשותפים הם הזכרים, צבע גופם והנקבות.

המשפט המכליל: **הזכרים משתמשים בצבע גופם ובריקוד חיזור כדי למשוך**

את הנקבות.

3

קראו את המשפטים שלפניכם, וזהו את הנושאים המשותפים. אחר-כך כתבו להם משפט מכליל.

- א. אלימות היא תופעה קשה בחברה הישראלית.
- ב. אלימות מילולית מסוכנת לא-פחות מאלימות פיזית.
- ג. תופעת האלימות מחייבת פתרון במספר תחומים.

הנושאים המשותפים: _____

המשפט המכליל: _____

4

לפניכם משפט מכליל.

רוב התלמידים לא אוהבים טיפוסים מתבודדים, ומכיוון שאיזבל היא טיפוס סגור ומתבודד, היא לא הוזמנה.

חברו שלושה משפטים שהמשפט הזה מתאים להם.

א. _____

ב. _____

ג. _____

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 חפשו בפסקות הראשונות את המשפט המכליל, והדגישו אותו.
בהמשך הקריאה מצאו את הקבוצות המפרטות את ההכללה, וסמנו כל קבוצה במדגש.

הגוף שלהם מתאים לאורח החיים שלהם / נוח רוטר

(מתוך "עיניים")

משך מיליוני שנים של תהליך ההתפתחות בטבע נכחדו מינים רבים של צמחים ושל בעלי חיים, משום שלא היו מותאמים לסביבות החיים המשתנות שעל פני כדור הארץ, כגון: תקופות קרח, מבול, התייבשות של ימים ואגמים.

מיני הצמחים ובעלי החיים שקיימים היום בטבע, מותאמים לסביבת החיים שלהם מכל הבחינות: במבנה הגוף, בהתנהגות, בפעילות של מערכות הגוף, בעמידות.

כאשר מסתכלים בבעל חיים, הדבר הראשון שמושך את תשומת לבנו הוא מבנה הגוף שלו. קל להבחין, למשל, שלדגים יש צורה הידרודינמית, כלומר צורה המותאמת לתנועה במים, ושלעופות יש צורה אווירודינמית, מותאמת לתעופה. גוף החיה ואיבריה מתאימים לפעולות רבות שהיא עושה בחייה, כגון תנועה, תזונה והתחמקות מאויבים.

מעניין להתבונן היטב בכל מיני בעלי החיים ולראות איך גופם מתאים לסביבה: תיקן, נדל, עקרב, גופם שטוח ורך ומאפשר להם לחדור לסדקים צרים או מתחת לאבנים, משום ששם הם מוגנים מפני טורפים.

הג'ירף הוא בעל חיים צמחוני. ראשו מתנשא לגובה של חמישה מטרים מעל פני הקרקע. כך הוא יכול להשיט את לשונו הארוכה והגמישה ולאכול עלים מצמרותיהם של עצי השיטה באפריקה.

פסקה (1)
1 נושא הפסקה:

פסקה (2)
5 נושא הפסקה:

פסקה (3)
10 נושא הפסקה:

פסקה (4)
15 נושא הפסקה:

פסקה (5)
נושא הפסקה:

ההיפופוטם הוא חיה גדולה מאוד וצמחונית. הוא פעיל רק בלילה. בשעות היום הוא נח בנחלים ובאגמים שבאפריקה. ראשו הגדול שטוח, ובחלקו העליון ממוקמים פתחי הנחיריים, העיניים והאוזניים. כך הוא יכול לטבול כולו במים ובאותו זמן לנשום, לראות ולשמוע.

פְּסָקָה (6)
20 נושא הפסקה:

פיל - אחד האיברים המופלאים ביותר בטבע הוא אפו הארוך של הפיל, החדק. בחדק הארוך והגמיש שלו הוא לא רק נושם, אלא גם שואב מים ומתיז אותם אל תוך פיו. בחדק הוא תולש עשב מן הקרקע וגם קוטף עלים, ענפים ופרות. כאשר הפיל חוצה נהר עמוק, הוא מוציא את החדק מן המים כדי שיוכל לנשום, כמו פריסקופ של צוללת.

פְּסָקָה (7)
25 נושא הפסקה:

החולד מבלה את רוב ימיו במחילות שהוא חופר באדמה. הוא ניזון משורשים, מפקעות ומבצלים. מחילתו של החולד צרה מאוד וְחשוכה מאוד. גופו גלילי, ארוך וצר, פרוותו דקה וקטיפתית ומתאימה לתנועה קדימה ואחורה. כיוון שהוא חי בתוך האדמה, הוא אינו צריך לראות ולשמוע, ולכן אין לו אפרכסות אוזניים, וגם העיניים שלו מנוונות.

פְּסָקָה (8)
30 נושא הפסקה:

ליונקים הטורפים בערבות העשב של אפריקה (האריה, הנמר, הברדלס) יש רגליים קצרות לעומת היונקים הצמחוניים (הצבי, הזברה). כך הטורפים הנמוכים האלה יכולים לשבת רוב שעות היום על פני הקרקע, והם נוהגים לשבת על ישבניהם. ובאמת, יש להם ישבנים שטוחים, נוחים לשיבה. לעומתם הקופים שביערות דרום אמריקה מבלים את רוב זמנם על עצים, ולכן הזנב שלהם לופת את הענפים ומסייע להם לנוע עליהם ולהיאחז בהם.

35 פְּסָקָה (9)
נושא הפסקה:

הזיקית היא זוחל, ומבנה הגוף שלה מתאים מאוד לחיים על צמחים: גופה צר ובעל צבעי הסוואה, יש לה אצבעות לופתות. עיניה גדולות, והיא יכולה להניע אותן לכל הכיוונים. לשונה ארוכה, ובעזרתה היא יכולה לצוד חרקים בלי לזוז ממקומה.

40 פְּסָקָה (10)
נושא הפסקה:

45

גם גופו של האדם מותאם מאוד לצרכיו וְלְסְבִיבְתוֹ. כדאי לשים לב לאיברים המיוחדים המאפשרים לו לעמוד, ללכת, לרוץ, לקפוץ, לזחול, לשחות, לטפס על עצים, לחפור, ומפעם לפעם גם לשבת ולנוח על שתי ה"כריות" השריריות שלו - הישבן.

פְּסָקָה (11)

נושא הפסקה:

50

האם הצלחתם לזהות את המשפט המכליל בטקסט?

שימו ♥, בדקו את תשובתכם.

המשפט המכליל: *מיני הצמחים ובעלי החיים שקיימים היום בטבע, מותאמים לסביבת החיים שלהם מכל הבחינות: במבנה האוזן, בהתנהגות, בפעילות של מצרכות האוזן, בצמידות.* (שורה 5)

אחרי המשפט הזה מובא **פירוט** של בעלי החיים.

✿ הבה נארגן את המידע בטבלה. השלימו את הטבלה שלפניכם.

התאמה לסביבה	סביבת חיים	תיאור הגוף	בעל החיים (ומספרי שורות)
צורה מתאימה למים	מים	_____	דגים (שורות 9-10)
צורה מתאימה לתעופה	אוויר	_____	עופות (____ - ____)
יכולים לחדור לסדקים צרים כדי להתגונן מטורפים	סדקים, מתחת לאבנים	גוף שטוח ורך	תיקן, נדל, עקרב (____ - ____)
_____	_____	_____	ג'ירף (____ - ____)
_____	_____	_____	היפופוטם (____ - ____)
_____	_____	_____	פיל (____ - ____)

התאמה לסביבה	סביבת חיים	תיאור הגוף	בעל החיים (ומספרי שורות)
_____	בתוך אדמה	_____	חולד (30-35)
_____		_____	
_____		_____	
_____		_____	יונקים טורפים (___ - ___)
_____		_____	
_____		_____	
_____		_____	יונקים צמחוניים (___ - ___)
_____		_____	
צדה בעזרת הלשון בלי לזוז מהמקום, בעזרת אצבעותיה יכולה להיצמד לצמחים	_____	_____	זיקית (___ - ___)
	_____	_____	
	_____	_____	
	_____	_____	

✿ נסחו את המסקנה העולה מן הטבלה.

שימו ❤️! מהטבלה למדנו, כלומר הסקנו, את מה שנאמר בתחילת הטקסט: מיני צמחים ובעלי חיים מתאימים לסביבה שהם חיים בה. לפי זה אנחנו יכולים להסיק שגם האדם בנוי כך שיוכל להסתדר בסביבה שהוא חי בה. הפסקה האחרונה בטקסט מרמזת על כך.

✿ מלאו את הטבלה שלפניכם לגבי **האדם**.

התאמה לסביבה	סביבת חיים	הגוף	
_____	_____	_____	האדם
_____	_____	_____	
_____	_____	_____	
_____	_____	_____	
_____	_____	_____	

השוואה

אף-על-פי שאנו משווים בין פריטים מדי יום ביומו, ההשוואה נחשבת מורכבת כשיש לבצעה לצורכי למידה. הסיבה פשוטה. כשאנו משווים בין חפצים, מאכלים, אנשים ועוד, אנו המחליטים בין אילו פריטים להשוות. אולם כשניתנת לנו משימת השוואה בין שני שירים או בין שני קטעים, הפריטים להשוואה נתונים, ואנו צריכים לזהות אותם.

עקרונות להשוואה

א. כשמשווים, יש לשלוט בשתי מיומנויות: הכללה והבחנה.

הכללה היא זיהוי המשותף, הדומה.

הבחנה היא זיהוי השונה.

ב. השוואה מתקיימת רק אם יש **מכנה משותף** כלשהו בין הגורמים המשווים.

ג. כדאי לבצע את ההשוואה ב**טבלה**, אך זו איננה מתקבלת כתשובה (אלא אם כן נדרשתם לעשות כך). לפיכך יש ללמוד **לסכם את הטבלה**.

ד. יש **להסיק מסקנות** מההשוואה, כדי שזו תהיה משמעותית. השוואה לצורך השוואה בלבד איננה מספקת.

בטקסט שאנחנו קוראים, וכן בסיכום הטבלה שאנחנו כותבים, משתמשים ב**מילות השוואה**.

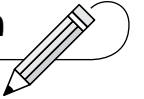
מילים המציינות **דמיון**: בדומה ל • כמו • גם...

מילים המציינות **שוני**: בשונה מ • לעומת • ואילו • אבל...

כדי להמחיש את הניגוד בין שני פריטים יופיעו פעמים רבות **מילים מנוגדות**, כלומר הפוכות. ניגודים כאלה יכולים לשמש **מילים מרמזות**.

יש-אין • מותר-אסור • הצליח-נכשל...

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 סמנו בטקסט מילים המציינות השוואה.

אגדת הכינרת

(מפי העם)

שתי ימות יש בארץ ישראל - הכינרת וים המלח. הירדן, החוצה את הכינרת, מתפתל, זורם דרומה ונשפך בסוף דרכו לים המלח. שתי הימות אינן רחוקות זו מזו, אך שונות הן אחת מרעותה.

אחת, מימיה מתוקים, והחיים מְפֹכִים סביבה בעוצמה. על גדותיה המוריקות נטועים דשאים ועצים עבותי צמרת, שבהם מקננות ציפורים לרוב. במימיה שפע דגים. מימי קדם הקים האדם את ביתו לאורך חופיה. צחוקם של ילדים וציוץ הציפורים מתמזגים זה בזה, לשירה שוקקת חיים. בני האדם שותים ממימיה, רוחצים ושטים בה, אוהבים אותה וחיים לידה וְמִמְנָה, שמחים שזכו לחיות על חופיה.

ואילו הימה השנייה - מימיה מלוחים ומרים. סביבה שולטים היובש והחידלון. דגים לא מתקיימים בה. בעלי-חיים מעטים חיים סביבה, ואף אלו נסוגים אל בְּיַנּוֹת המצוקים שמסביב. דממה כבדה רובצת עליה.

מדוע שונות הימות זו מזו? מדוע התמזל מזלה של האחת ואיתרע מזלה של האחרת? מהי סיבת ההבדל בין שתי הימות שאינן רחוקות זו מזו? הסיבה אינה נעוצה בירדן, המזרים את מימיו לשתי הימות. ימת הכינרת מקבלת לתוכה את מי הירדן, אך אינה שומרת אותם לעצמה, אלא מזרימה אותם הלאה. מימיה הם מקור חיים לאדם, לחי ולצומח. לימה השנייה נוהג משונה: גם היא מקבלת את מי הירדן, אך היא שומרת אותם לעצמה. היא אוגרת את המים בתוכה - טיפה לא תזרים הלאה.

פְּסָקָה (1)

1 נושא הפסקה:

פְּסָקָה (2)

5 נושא הפסקה:

פְּסָקָה (3)

10 נושא הפסקה:

פְּסָקָה (4)

15 נושא הפסקה:

20

ימת הכינרת מעניקה לאחרים ולא שומרת דבר, זולת יופייה,
לעצמה. לעומתה, ימת המלח שומרת הכול לעצמה. על כן יקראו
לימת הכינרת - ים החיים, ולימת המלח - ים המוות.

פסקה (5)

נושא הפסקה:

שימו !

הפריטים המושווים הם הכינרת וים המלח. **המשותף** להם הוא שהם **ימות**.

בפסקה 1 מובא רקע על שתי הימות.

בפסקה 2 מדברים על הכינרת, ובפסקה 3 מדברים על ים המלח. בין פסקה 2 לפסקה 3 יש מילת ניגוד: **ואילו**. מכאן אנחנו מבינים שיש שוני בין שתי הימות.

הניגוד בין הימות מתבטא גם במילים המנוגדות: **מתוקים** (שורה 4) - **מלוחים ומרים** (שורה 10).

בפסקה 4 מובא הסבר לְשוני בין הימות. אנחנו מבינים שיש דמיון, בזכות המילים גם **היא** (שורה 18), כלומר גם הימה השנייה כמו הימה הראשונה. מילת הניגוד **אך** (שורה 19) מסמנת לנו שכעת ייאמר הניגוד בין שתי הימות. נוסף על כך, בתחילת הפסקה אפשר לזהות את המילים המנוגדות: **איתרע - התמוזל** (שורה 13).

בפסקה 5 מובא מעין סיכום לגבי שתי הימות, ומובאת סיבה לְשוני ביניהן, וגם כאן יש רמזים לפי מילת הניגוד **לעומתה** (שורה 22) וגם בזכות המילים המנוגדות: **חיים - מוות** (שורה 23). שימו לב גם לניגוד בין **שומרת** (שורה 22) לבין **לא שומרת** (שורה 21).

כדי להשוות בין הימות...

- נבנה טבלה של תבחינים;
- נבדוק כל תבחין בכל אחת מהימות;
- ונציין אם יש דמיון או שוני.

✿ מלאו את הטבלה שלפניכם לפי הטקסט שקראתם.

התבחין	הכינרת	ים המלח	דומה/שונה
הגדרה גאוגרפית	ימה		
טיב המים			
החיים בסביבה			
מקור המים	ירדן		
היחס למים	מעבירה מים לשתיה		

בתום ההשוואה עלינו לערוך **סיכום**. כלומר עלינו לכתוב מה למדנו מההשוואה, לציין מה הדומה בין הפריטים ומה שונה ביניהם, וכן סיבות לשוני.

סיכום של טבלת השוואה

את הסיכום אנחנו כותבים בפסקה. המשפטים שאנחנו כותבים בפסקה הם בעצם המסקנות שהעלינו מההשוואה.

מבנה הסיכום

- משפט פתיחה - דברים משותפים
- פירוט הדברים השונים
- הסיבה לשוני

✿ כתבו את הסיכום שלכם לטבלה שבניתם.

שימו , הנה הצעה לסיכום הטבלה.

הכינרת וים המלח הם שתי ימות המקבלות את מימיהן מאותו המקור – נהר הירדן. למרות זאת רב השוני על הדמיון ביניהן. הכינרת היא מתוקה, ואילו בים המלח היא מלוחה. מסביב לים המלח אין צמחייה או בעלי חיים. לצומת זאת בכינרת יש דגים, ומסביב לה הכולל ירוק. כותה המאמר טוען כי הסיבה טמונה באופי השונה של הימות: הכינרת מצבירה מים חיים לצידור הרחב, ואילו ים המלח אוצר בתוכו את המים, ולא מצביר אותם.

הכינרת

ים המלח

סיבה ותוצאה

בטקסט שהיסוד המארגן שלו הוא סיבה ותוצאה, מוצגת בדרך כלל **תופעה**, ומפורטים **הגורמים** או ה**סיבות** לתופעה זו. בטקסט יובאו **תוצאות** מהתופעה, כלומר ה**שְׁלָכוֹת**. בסיום הטקסט יובאו פעמים רבות **המלצות** או **מסקנה**.

בטקסט כזה יהיו **מילות קישור של סיבה ותוצאה**.

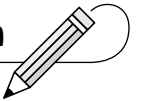
סיבה: כי • מפני ש • בגלל • בְּשֵׁל • בעקבות...

תוצאה: לכן • כתוצאה מכך • לפיכך...

כמו-כן יהיו **מילים מכוונות**.

- אחת הסיבות • סיבה נוספת • אחד הגורמים • גורם נוסף
- גורם ל • מביא ל • נובע מ • ראינו אפוא (אם כן)...

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 סמנו בטקסט מילים מכוונות ומילות קישור.

4 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

קופים קדושים חסרי מעצורים

אגדה הינדית מספרת על קוף ששמו הנומן (HENUMAN) שעזר לאל רמה (RAMA) במלחמותיו. בשל עזרה זו אסור, על-פי האמונה ההינדית, לפגוע בקופים עד היום הזה. הקופים הנפוצים בהודו הם קופי הרזוס, המוכרים לציבור הרחב מגני החיות, מן הקרקסים ומעבודות מחקר, שם השתמשו בהם כבחיות ניסוי.

1 פְּסָקָה (1)

נושא הפסקה:

5

בשל היחס המיוחד של האוכלוסייה (גם הפרות הקדושות נהנות בהודו מיחס דומה) חיים קופי הרזוס, זה מאות שנים, ביישובים חקלאיים ואפילו בערים הגדולות. הם מאכלסים גגות בתים, בניינים נטושים ומקדשים. עד כדי כך הסתגלו הקופים לאורח החיים ביישוב, שכיום שונים הם בהתנהגותם מאחיהם החיים בטבע. הם התרגלו לאכול פירות וירקות תרבותיים ולמדו להוקיר מזון מבושל - אפילו מתופל וחרוף. לעתים הם חודרים למטבחים, לחנויות ולדוכנים בשוק ובוזזים דברי מאכל האהובים עליהם. נעשו ניסיונות להחזירם אל היערות, אך רבים שבו כעבור זמן קצר אל הערים.

פסקה (2)
נושא הפסקה:

10

הקופים העירוניים תוקפניים יותר מקרוביהם, דיירי הג'ונגל, ואינם חוששים מקרבת האדם. הם מתנפלים על ילדים ואפילו על מבוגרים המנסים למנוע מהם השגת מזון. ללא חשש הם חוטפים מזון מהיד או מתוך הסלים. הם אינם חוששים מפני חפצים חדשים ובלתי-מוכרים, פותחים דלתות ומכסים ולומדים להפעיל מכשירים שונים. ב- 1962 חדרו קופים למשרד המלחמה ההודי וגרמו נזקים חמורים למסמכים סודיים וחיוניים.

פסקה (3)
נושא הפסקה:

בשל היחס המיוחד שקופי הרזוס זוכים לו מבני האדם, ובשל יכולתם להתנהג ללא כל גבולות, הם הפכו תוקפניים ומשולחי רסן.

20
פסקה (4)
נושא הפסקה:

1 מהי התופעה המוצגת בטקסט?

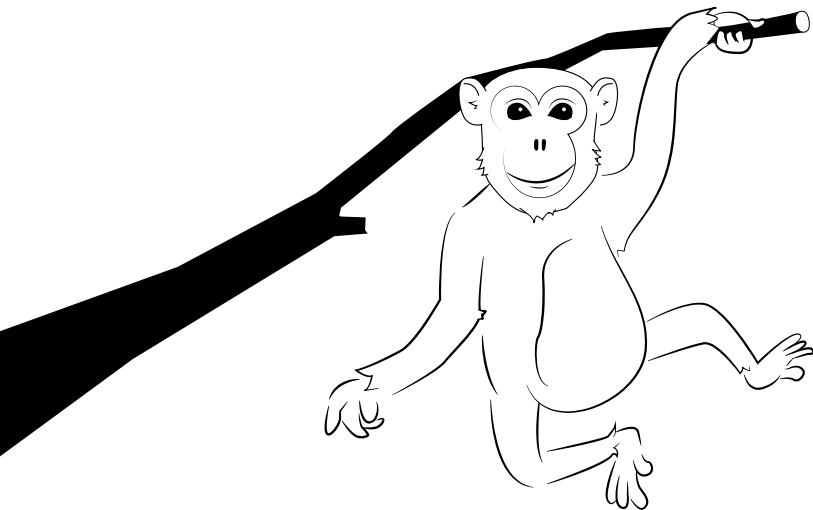
2 מצאו את משפט הסיבה, והעתיקו אותו.

3 מצאו את משפט התוצאה, והעתיקו אותו.

4 בפסקה 2 מתוארת התנהגות של קופי הרזוס. העתיקו ארבעה משפטים כאלה, ובנו להם משפט מכליל.

המשפטים:

משפט מכליל:

בעיה ופתרון

בטקסט שהיסוד המארגן שלו הוא בעיה ופתרון, מוצגת **בעיה**. לפעמים מפורטים **הגורמים** או ה**סיבות** לבעיה זו. בטקסט יובאו **פתרונות** אפשריים או **הפתרון המוצע**.

בטקסט כזה יכולות להיות **מילות קישור של סיבה ותוצאה**.

בגלל • כי • מפני ש • לכן • כתוצאה מכך...

כמו-כן יהיו **מילים מכוונות**.

הבעיה היא • אחד הפתרונות • פתרון נוסף • אפשר לפתור • פתר • מסייע • עוזר...

(ייתכן שיופיעו מילים דומות לאלה שבטקסט מסוג סיבה ותוצאה.)

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 סמנו בטקסט מילים מכוונות ומילות קישור.

4 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

הפתרון למכת המכרסמים: תנשמת!

(מדור "מדע", "מעריב", 1990)

מחקר המתבצע בשדות קיבוץ שדה-אליהו ובקיבוצים נוספים, מגלה כי התנשמת - עוף טורף, דומה לינשוף, דורס לילה בגודל פרגייה ונפוץ למדי בישראל - יכולה לשמש מדביר ביולוגי יעיל נגד מכרסמים המזיקים לחקלאות.

החקלאות נזקקת כיום לחומרי הדברה ולכימיקלים למלחמה אינטנסיבית במזיקים, אבל הריסוס גורם גם לזיהום מים וקרקע, ממוטט את האקולוגיה החקלאית ומסכן את בריאות האדם.

1 פסקה (1)
נושא הפסקה:

5 פסקה (2)
נושא הפסקה:

מכרסמים שונים ידועים כגורמי נזקים כבדים לחקלאות, ומלחמה מתמדת מתנהלת נגדם. עדיין לא נמצאו פתרונות הולמים לבעיה, והשימוש בחומרי הדברה נתגלה כפתרון זמני, כיוון שהמכרסמים מצליחים - בתוך פרק זמן מסוים - להתאושש מ"המכה הכימית", והם שבים להזיק במלוא עוצמתם.

10

ניסו להשתמש בהדברה ביולוגית (חרקים וחתולי רחוב, ששולחו נגד המכרסמים), אבל נראה כי הרעיון להיעזר בתנשמת עשוי להיות היעיל ביותר. התנשמת היא בעלת תפוצה עולמית, היא חיה בקרבת האדם ומתמחה בטריפת מכרסמים. היא יעילה מאוד בתפקיד של "מדלל אוכלוסיות" של מכרסמים.

פְּסָקָה (3)

נושא הפסקה:

15

במחקר הנערך עתה בישראל, הציבו תיבות קינון לתנשמות בתוך השטחים החקלאיים, ועתה עוקבים אחר התנהגותן: כיצד מתנהגות, טורפות ומתרבות ציפורים אלו כל השנה, ובעיקר בעונת הקינון? עד כה העלה המחקר כי אוכלוסיית תנשמת קבועה בשטחים חקלאיים מפעילה בעצם נוכחותה לחץ מתמיד על המכרסמים.

פְּסָקָה (4)

נושא הפסקה:

20

פועל יוצא: בעזרת התנשמת פוֹחֵתִים הנזקים שהמכרסמים גורמים לחקלאות, ופוחת השימוש בחומרי ההדברה הכימיים, הרעילים והמסוכנים לאדם.

פְּסָקָה (5)

נושא הפסקה:

25

1 יהיה לכם קל יותר להבין את הטקסט אם תשחררו את חסמי הקריאה שלפניכם. כתבו את הפירוש של כל ביטוי.

א. מדביר ביולוגי (שורה 3):

ב. חומרי הדברה (שורות 5, 10):

ג. מכרסמים (שורות 4, 8 ועוד): _____

ד. אקולוגיה חקלאית (שורה 7): _____

ה. מכה כימית (שורה 11): _____

2 מצאו את הבעיה המוצגת במאמר.

באילו שורות היא כתובה? _____

נסחו את הבעיה בלשונכם.

3 מצאו את הפתרון המובא במאמר.

באילו שורות הוא כתוב? _____

נסחו את הפתרון בלשונכם.

עימות (בעד ונגד)

בטקסט שהיסוד המארגן שלו הוא עימות, מוצג בדרך כלל **נושא** כלשהו, שיכול להיות **בעיה** או **תופעה** או **רצון לשינוי** וכדומה, ומפורטות **דעות** "בעד" ו"נגד". בטקסט כזה יובאו **טענות** של אנשים שונים או של קבוצות שונות. לפעמים בסוף הטקסט תובא **הדעה המפורשת** של הכותב או של הכותבת, ולפעמים נוכל **להבין את הדעה** לפי התוכן הסמוי. לפעמים הכותב או הכותבת רק **מסכמים** את הדברים ולא מביעים את דעתם.

בטקסט כזה יהיו **מילות קישור של עימות, ניגוד או של השוואה.**

לעומת • אבל • מצד אחד ומצד אחר • ואילו • אמנם... אבל • כמו • כשם ש...

כמו-כן יהיו **מילים מכוונות.**

סוברים • חושבים • מאמינים • טוענים • תומכים • מצדדים • מתנגדים • דעה • לדעת • דעות חלוקות • חולק

קראו את הקטע שלפניכם, ושימו לב למילות הניגוד המופיעות בו.

פתיח בעיית האלימות בבתי הספר הולכת וגוברת. הדעות חלוקות לגבי דרך הטיפול בבעיה.	
טיעון בעד יש המצדדים בכך שתלמידים המתנהגים באלימות, יורחקו מבית הספר לצמיתות. לדעתם, רק הרחקה תהיה גורם מרתיע ותעצור את התופעה שהפכה לחמורה ביותר. כל פתרון אחר ייראה כחולשה.	
טיעון נגד לעומתם סוברים המתנגדים להרחקה, כי תלמידים הם אנשים צעירים, שבאים לבית הספר כדי לקבל השכלה וחינוך לדרך חיים נכונה. הרחקה מונעת מבית הספר, ולמעשה מהחברה, את חינוך בני הנוער. לטענתם, יש לעסוק בהסברה חינוכית מונעת ובפעילויות חינוכיות משקמות בתוך בית הספר.	
סיכום הכותב כולם מאמינים שיש להתייחס לתופעת האלימות בבית הספר בדאגה רבה ולהשקיע חשיבה רבה בשיפור המצב.	

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 סמנו בטקסט מילים מכוונות ומילות קישור.

4 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

לתת או לא לתת? זו השאלה!

(עיבוד ממאמר של עדנה שומרון)

הדברים מופְּרִים לכולם: "אימא, תני לי כסף לסרט", "אבא, אפשר לקבל כסף לגלידה?" האחד מנומס יותר, השני - פחות, אך מי מהילדים אינו בא בדרישות כאלה להוריו? הפיתויים ברחוב רבים. הילדים רואים את חבריהם קונים, מלקקים, מפצחים, ושואלים את עצמם: מדוע אני לא? הורים רבים, גם אם ידם מְשֻׁגָּת לתת לילדיהם דמי כיס, מתנגדים לכך מטעמים חינוכיים. לטענתם, מנהג זה מרגיל את הצעירים לחומרנות ולתאוות בצע; שלא לדבר על משפחות שתקציבן מוגבל, ומספר ילדיהן רב, והן מתקשות לפנק את ילדיהן במותרות של קניית מסטיק או גלידה, נוסף על הצרכים הבסיסיים בבית.

המציאות מוכיחה, שברוב המקרים "מכניעים" הילדים את הוריהם בנושא זה ב"נדנדוד" בלתי-פוסק, ומכיוון שההורים רואים את המתרחש בסביבתם ושואלים את עצמם: "מדוע אמנע זאת מילדיי?" כך קורה, שמדי פעם בפעם הם "מרימים ידיים" שולפים את הארנק ונותנים "חמישייה" או "עשירייה", בהתאם ליכולת ולמצב הרוח.

אם נעשה חשבון פשוט, ניוֹכח, שבצורה זו מצליחים הילדים "לסחוט" לא-מעט, בעיקר בעתות חופשה ובימים של מזג אוויר נאה. אם כן, האם לא מוטב לעבור לשיטת הקצָפָה? יישבו נא

1 פְּסָקָה (1)

נושא הפסקה:

5

10

פְּסָקָה (2)

נושא הפסקה:

15

פְּסָקָה (3)

נושא הפסקה:

ההורים עם ילדיהם ויאמרו להם מהו הסכום שהוחלט. בעניין זה אין מקום למיקוח. כל משפחה יודעת את תקציבה. אך ראוי להעיר כאן, שגם משפחות בעלות אמצעים, אל להן להקציב סכומים גדולים מהמקובל. רצוי לשאול את אחד ההורים בסביבה, מה המקובל, ולא לחרוג. ההקצבה יכולה להיות שבועית או חודשית.

20

יש בכך גם עניין חינוכי: הילד יודע, שבסכום שהוא מקבל, עליו לדאוג לכל הוצאותיו הקטנות: ממתקים, אוספים או צעצוע. הוא יתרגל לחסוך מכספו כדי להקדישו, כעבור זמן, לרכישה יקרה יותר. שוב לא יוכל לבוא כל יום ו"לשנורר" כסף מהוריו. קיים סיכוי סביר, שיתחיל להתייחס אל הכסף כאל משהו בעל ערך, שיש לנהוג עמו זהירות וחשבון.

פסקה (4)

25 נושא הפסקה:

1 מהי התופעה המצגת בקטע? באילו שורות היא כתובה?

2 בטקסט מובאות שתי עמדות ביחס לתופעה. כתבו בטבלה את הנימוקים בעדה ואת הנימוקים נגדה. כתבו באילו שורות כתוב כל נימוק.

נגד	בעד

3 כעת סכמו את המידע שכתבתם בטבלה.

4 מהי עמדתה של הכותבת? לפי מה אתם מבינים את עמדתה?
התייחסו לתוכן הגלוי ולתוכן הסמוי.

שימו !

השימוש במילה **לסחוט** (שורה 17) מביע את דעתה של הכותבת. המילה **מכניעים** (שורה 11) היא מילה שאולה מתחום המלחמה, כלומר נראה שמתוארת מלחמה בעניין דמי הכיס. שימוש ב**מילים טעונות** אלה גורם לנו להבין כי הכותבת חושבת שהתופעה חמורה. האם השתמשתם ברמזים האלה בתשובתכם?

טיעון

לטקסט טיעוני מבנה ברור למדי. ברוב המקרים לאחר הפתיחה תוצג **טענה**, בהמשכה יוצגו הסיבות לטענה וההסברים, ולבסוף יובא **משפט סיכום**.
בדרך כלל הכותבים רוצים **לשכנע** אותנו, כלומר הם רוצים שנסכים עם הטענה שלהם. לכן לאחר העלאת הטענה שלהם הם יביאו לה **ביסוס**: עובדות, הוכחות, דוגמאות.

בטקסט כזה יהיו **מילים המציינות הדגמה**, וכן **מילות הוספה** המסמנות התחלות של נימוקים שונים.

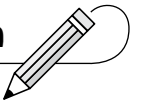
הדגמה: למשל • לדוגמה • כמו...

הוספה: ראשית • שנית • כמו-כן • נוסף על כך • יתר על כן • לא רק... אלא גם...

כמו-כן יהיו **מילים מכוונות**.

ראשית, שנית (אלה מילים המציינות את מספר הנימוק) • ידוע מקרה שבו

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 סמנו בטקסט מילים מכוונות ומילות קישור.

4 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

הקריאה בעידן הטכנולוגיה

(מעובד ממאמר של ב. קורצוויל מתוך "בעד ונגד", חוברת 2, הוצאת מכון סאלד)

האמת חייבת להיאמר: עידן הטכנולוגיה המודרנית שינה את היחס אל הקריאה מן הקצה אל הקצה, ויש לכך מספר סיבות.

פסקה (1)

נושא הפסקה: 1

ראשית, עולם הטכנולוגיה המודרני מספק לאדם שפע של מידע חזותי, מהיר ותמציתי. תבל ומלואה מתכנסת לתוך מכשירי הטלוויזיה או הווידאו. האירועים המוצגים בקצב מסחרר מעניקים לאדם אשליה, שהוא כבר "יודע הכול" ו"מבין הכול", ואין לו צורך נוסף בקריאת ספרים.

נוסף על כך, אמצעי התקשורת קבעו דפוסים וסגנון משלהם. בניגוד לקריאה הדורשת התכנסות עצמית, כדי ליצור יחס אינטימי עם עולם הספר ודמויותיו, פונים אמצעי התקשורת המודרניים אל האפקטים החיצוניים, החזותיים והשמיעתיים, אל גירוי החושים, אל הבידור ואל הסנסציה. הטלוויזיה, הרדיו והעיתון גורמים לאדם להעדיף את הגירוי החיצוני, הקל והמדי, על פני הקריאה, הדורשת מעורבות רגשית ומחשבה עמוקה.

יתרה מזאת, קצב החיים בעידן הטכנולוגי הוא מהיר ונתון לתמורות ולשינויים קיצוניים. האדם מנסה "לרדוף" אחר המאורעות ו"להדביקם", ומתוך כך חסרים לו הפנאי ואורך-הרוח ליצירת דיאלוג פנימי ועמוק עם עצמו ועם סביבתו, באמצעות הקריאה.

זאת ועוד, כיום השתנתה גם מטרת הקריאה. בעבר שימש הספר כ"מורה-דרך" בחיים, כ"יד מכוונת", המסייעת לאדם לגבש את אישיותו ולמצוא את דרכו בעולם. מטרת הקריאה בימינו היא - בעיקר - צבירה מהירה של מידע. השפע העצום של הספרים והפרסומים בעולם הרחב וכמות הידע שיש "לעכל" במהירות כדי להיות מעודכן, הופכים את הקריאה לפונקציונלית בלבד. הספר כיום אינו מעניק כיוון ואוריינטציה, אלא רק מספק מידע ואינפורמציה. ראינו אם כן, כי הקדמה הטכנולוגית גרמה לצמצום הקריאה אצל בני הנוער.

פְּסָקָה (2)

נושא הפסקה:

5 _____

פְּסָקָה (3)

נושא הפסקה:

10 _____

פְּסָקָה (4)

נושא הפסקה:

15 _____

פְּסָקָה (5)

נושא הפסקה:

20 _____

פְּסָקָה (6)

נושא הפסקה:

25 _____

1 מצאו את הטענה המועלית בטקסט. באילו שורות היא כתובה? _____
נסחו את הטענה במילים שלכם.

2 סמנו בטקסט את הנימוקים לטענה. כמה נימוקים מצאתם? _____
אילו מילים עזרו לכם למצוא אותם? _____
כתבו כל נימוק במילים שלכם.

3 מהו משפט הסיכום?

מבנה כרונולוגי

בטקסט שהיסוד המארגן שלו הוא רצף כרונולוגי, נושא הטקסט מוצג לאורך **תקופות בהיסטוריה**. התקופות יכולות להופיע לפי שנים, לפי מאות, לפי שם התקופה. כשאנו קוראים טקסט במבנה כרונולוגי, עלינו לשים לב ל**התפתחות** הנושא בשנים המצוינות. לעתים בפסקה הראשונה מוצג **זמן עכשווי**, ובפסקות הבאות מוצגות **זמן מוקדם יותר**, ולקראת הסוף שוב מופיע הנושא בזמן עכשווי.

בטקסט כזה יהיו **מילות קישור של זמן**.

בהתחלה • אחר-כך • בהמשך • כעבור • לאחר...

כמו-כן יהיו **מילים מכוונות**.

מילים המציינות שנים, תקופות

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 סמנו בטקסט מילים מכוונות ומילות קישור.

4 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

מגילות מדבר יהודה (או המגילות הגנוזות או מגילות ים המלח)

(מתוך האתר לתנועת הצופים zofim.org.il)

מגילות מדבר יהודה כוללות כתבי יד רבים ומגוונים מתקופת הבית השני, אך רק מעט מהם נותרו שלמים. רובם אינם אלא קטעים ששרדו מתוך חיבורים וספרים. בין המגילות נתגלו אלפי קטעים מספרי התנ"ך השונים, קטעים המייצגים, כנראה, את כל ספרי התנ"ך. ספר אחד - ישעיהו - אף נשמר כמעט בשלמותו, והוא מוצג כיום עם עוד שבע מגילות בהיכל הספר שבמוזאון ישראל בירושלים.

1 פְּסָקָה (1)

נושא הפסקה:

5 פְּסָקָה (2)

קטעי המקרא שבמגילות, ובראשם ספר ישעיהו, הם כיום כתבי היד העתיקים ביותר של התנ"ך. עד לגילוי המגילות היו כתב ארם צובה וכתב יד לנינגרד כתבי היד העתיקים ביותר של התנ"ך - אך זמנם מאוחר באלף שנה (בערך) מזה של מגילות מדבר יהודה! מגילות מדבר יהודה מזוהות עם השנים 520 לפסה"נ - 70 לספירה. באחת עשרה מערות התגלו כ־15,000 קטעי מגילות מ-500 ספרים שונים.

נושא הפסקה:

10

ספר המקרא היחיד שאינו מיוצג בקטעי המגילות שנמצאו במדבר יהודה, הוא מגילת אסתר. בין המגילות לא נמצא קטע כלשהו ממגילת אסתר, לעומת זאת נמצא בין המגילות כתב יד בארמית המתאר את סיפור המעשה.

פסקה (3)

15 נושא הפסקה:

גילוי המגילות (1947-1956)

פסקה (4)

הסיפור התרחש לפני קום המדינה: רועים בדווים חיפשו עז שאבדה באזור ים המלח, והגיעו לפתח מערה. בגלל החושך שִׁרר במערה לא ראו כלום - אבל כשזרקו אבן להבריא את העז החוצה, שמעו כלי נשבר. מרוב בהלה ברחו מן המקום. כעבור זמן חזרו הרועים למערה ומצאו בה כדים גדולים של חרס, ואחד מהם שבור מן האבן שזרקו. כשפתחו את הכדים, מצאו בהם מגילות של קלף.

נושא הפסקה:

20

את המגילות מכרו הרועים לסוחר עתיקות. כמה מהן נרפשו בידי הבישוף של המנזר על-שם מרקוס הקדוש בעיר העתיקה בירושלים, והאחרות הוצעו למכירה לפרופ' סוקניק על-ידי סוחר עתיקות בירושלים בסוף נובמבר 1947. הפרופסור קנה שלוש מגילות בעבור האוניברסיטה העברית בירושלים. הוא התכוון לגייס כסף ולקנות את כולן, אך המצב הלך והסתבך ...

פסקה (5)

25

נושא הפסקה:

באותם ימים קמה מדינת ישראל ופרצה מלחמת השחרור. עסקת המכירה נפסקה, וחלק מן המגילות הועברו לאמריקה "מטעמי ביטחון". בינתיים החרימה ממשלת ירדן, ששלטה בירושלים המזרחית, את המגילות שנותרו אצל סוחר העתיקות, והעבירה אותן למשמרת במוזאון רוקפלר.

פסקה (6)

30

נושא הפסקה:

35

פסקה (7)

נושא הפסקה:

יגאל ידין נחלץ לפתור את הבעיה
 כשש שנים אחרי קום המדינה התפרסמה מודעה באחד העיתונים
 בניו-יורק בזו הלשון:

"כתבי יד של המקרא... משנת 200 לפני הספירה מוצעים
 למכירה... מתנה אידיאלית למוסד חינוכי או דתי... המעוניינים
 יפנו ל"וול סטריט ז'ורנל", תיבת דואר 206F."

40

באותו הזמן - קיץ, שנת תשי"ד - שהה בארצות הברית רב-אלוף
 (במילואים) יגאל ידין, בנו של הפרופ' סוקניק. יגאל ידין זכר כמה
 חשובות היו המגילות לאביו (שנפטר בינתיים). הוא בדק ומצא
 שהמגילות המוצעות למכירה הן המגילות שהוצעו לפרופסור
 בשנת תש"ח.

45

פסקה (8)

נושא הפסקה:

יגאל ידין פנה מיד לממשלת ישראל, ובעקבות פנייתו קנתה
 המדינה את המגילות. לאחר מלחמת ששת הימים, כשכבשה ישראל
 את העיר העתיקה, ובתוכה את מוזאון רוקפלר, נוספו המגילות
 שנמצאו במוזאון, למגילות שנרכשו קודם לכן. היום נמצאות בהיכל
 הספר שבירושלים שבע מגילות קלף שנשתמרו היטב לאחר שהיו
 חבויות במשך כאלפיים שנה באקלים יבש בתוך כדים במערות
 מדבר יהודה.

50

פסקה (9)

נושא הפסקה:

מגילות מדבר יהודה כוללות כתבים המתארים את חייה של כת
 מדבר יהודה, את תקנון הכת ואת תפיסת עולמה - ומכאן חשיבותן
 להכרת התרבות היהודית בתקופת הבית השני. יש חוקרים הסבורים
 שהמגילות שופכות אור על ראשית הנצרות.

55

פסקה (10)

נושא הפסקה:

למגילות ערך רב גם בבדיקת נוסח המקרא והמסורה מתקופה
 מוקדמת זו, והן תרמו תרומה חשובה לחקר המקרא והלשון של
 תקופת הבית השני. לחוקרים התברר כי ספרי המקרא שבמגילות
 כוללים נוסחים שונים של המקרא, ולא רק את הנוסח המוכר
 היום - נוסח המסורה. כמו-כן נמצאו במגילות רמזים לאירועים
 פוליטיים שהתרחשו בירושלים, ואפשר ללמוד מהם על תולדות
 ממלכת יהודה בתקופת הבית השני.

60

מאז שמצאו במערות קומראן את המגילות, עוסקים מלומדים רבים מן הארץ ומן העולם, יהודים ולא יהודים, במחקר המגילות והתקופה. מן המגילות לומדים על נושאים רבים - היסטוריה, תרבות, לשון ונוסחים של טקסטים קדושים. הנושאים משכו חוקרי מקרא והיסטוריונים, ארכיאולוגים ובלשנים וכן אנשי דת נוצרים, וכולם שוקדים על פיענוח המגילות ופרסומן. במידע העולה מן הטקסטים שכבר פורסמו, משתמשים במחקרים שונים בתחום המקרא, ההיסטוריה, הלשון וכדומה. כמו-כן משתמשים בידע הלשוני שנלמד מן הטקסטים המפוענחים, כדי להוסיף ולפענח עוד מגילות שעדיין לא פוענחו.

פסקה (11) 65

נושא הפסקה:

70

איתור מידע

1 כיצד ומתי התגלו המגילות?

ארגון מידע - מיון

2 מה כוללות המגילות שנמצאו במדבר יהודה? פרטו את הספרים.

ארגון מידע והיסק

3 מה המשמעות של גילוי מגילות מדבר יהודה ביחס לגילוי שהיה קודם לפניו?

ארגון מידע

4 ציינו שלוש תרומות חשובות שתרמו המגילות לחקר המקרא.

ארגון הרצף הכרונולוגי

5 השלימו את התרשים של תהליך גילוי המגילות עד הבאתן למוזאון ישראל. ציינו בידי מי הן היו, ובאיזו תקופה או שנה.

שורה בטקסט	שנה / תקופה	בידי מי?
24-19	1947	רועים בדווים
25		
		חלק אצל _____ חלק אצל _____

שורה בטקסט	שנה / תקופה	בידי מי?

היסקים ומסקנות

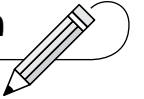
6 התבוננו בתאריכים בהם מתגלות המגילות, והסבירו מדוע חוקרים נוצריים מתעניינים בפענוח המגילות.

ארגון מידע

7 הסבירו את החשיבות של המגילות בתחומים שונים.

משימות

- 1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עֵמו דיאלוג.
- 2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.
- 3 סמנו בטקסט **מילים מכוונות** וכן **מילות קישור**, אשר יסייעו לכם לזהות את **היסוד המארגן** של הטקסט.
- 4 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

זיהום הים והחופים

(מתוך "הסביבה בה אנו חיים")

אף-על-פי ששטחו של הים התיכון הוא רק כ- 0.8% משטחם של כל הימים בעולם, כשליש מהסחורות המועברות בתחבורה הימית וְכִחְמִישִׁית מכמות הדלק המועבר בתחבורה הימית חוצים את הים התיכון (כשלוש מאות ושישים מיליון טונות בשנה). לכן הסכנה מתאונה שתגרום לזיהום חמור בים התיכון, גבוהה מאוד.

התנועה הכבדה של מכליות דלק באזור תעלת סואץ, הקרובה לחופי ישראל והמחברת את הים התיכון אל מפרץ סואץ וּמְמַנּוּ אֶל האוקיינוס ההודי, מקרבת את מוקדי הסיכון לחופי הארץ. תאונה ימית של מכלית נפט עלולה לשפוך לים עשרות אלפי טונות של נפט וְאֶפִּילוּ מאות אלפים טונות, ולפגוע קשה בבעלי החיים הימיים וּבְפְעִילוֹת האדם לאורך החופים.

לכן מטרת אגף ים וחופים במשרד לאיכות הסביבה היא לצמצם את זיהום הים בדלק וְלְמַנוּע פגיעה חמורה בסביבת הים. טיפול בזיהומי נפט למיניהם בים וּבְחֻפִּים מחייב שימוש בציוד מיוחד. הציוד הזה מאפשר לעצור בְּמַהִירוֹת את התקדמות הזיהום וְלְשֹׂאֵב את כתם הנפט מהים. בד בבד עם פעולות הניקוי חוקרים מפקחי האגף מי אשם בזיהום, ותובעים אותו למשפט.

1 פְּסָקָה (1)

נושא הפסקה:

5

פְּסָקָה (2)

נושא הפסקה:

10

פְּסָקָה (3)

נושא הפסקה:

15

הנפט שמגיע לחופים מזהם את חול הים. החול הוא משאב יקר, ולכן כדאי מאוד לנקות אותו ולא לפנות אותו. הפעולה של ניקוי החול מחייבת הפעלת עשרות גופים ועובדים רבים מאוד. כיום אפשר לטפל בחול מזהם בנפט בחופים עצמם בעזרת חיידקים מְפָרְקֵי נפט. מעבירים את החול לעורף החוף (במרחק כמה מאות מטרים), החיידקים מנקים את החול, ובתוך כמה חודשים כמעט שלא נותר נפט, ובחוף נשאר החול הנקי.

פְּסָקָה (4)
נושא הפסקה:
20 _____

ב- 4 בפברואר 2005 בשעה 22:45 אירעה תאונה בין שתי מכליות נפט כעשרים ושניים קילומטרים צפונית לדלתא של הנילוס, מול מצרים. ההערכה הייתה שדלפו לים כ-3,500 טונות של נפט גולמי. לאחר שלושה ימים כבר היה הכתם במרחק של כ־שמונים וארבעה קילומטרים מערבית לאשקלון, ולאחר יומיים נוספים נחתו פתיתי זפת מחופי עזה עד פלמחים. למזלנו, הים היה סוער, והדלק התפרק לאט, ולא נגרם נזק גדול לחוף.

פְּסָקָה (5)
נושא הפסקה:
25 _____

30

1 האם הצלחתם לזהות מהו היסוד המארגן של הטקסט?

א. העתיקו לכאן מילים מכוונות ומילות קישור שהשתמשתם בהן.

ב. כיצד סייעו לכם נושאי הפסקות בהבנת היסוד המארגן של הטקסט?

ג. מהו היסוד המארגן של הטקסט? הסבירו את תשובתכם.

2 מה תפקיד הפסקה האחרונה בטקסט?

א. לספר על תאונה בין שתי מכליות נפט.

ב. לתת דוגמה לבעיה המוצגת במאמר.

ג. לציין כי לא נגרם נזק מהתאונה.

3 ציינו שלוש סכנות העלולות להיווצר כתוצאה ממעבר דלק בתחבורה הימית.

4 ציינו והסבירו שתי דרכי התמודדות עם בעיית הזיהום בים ובחוף.

משימות

- 1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.
- 2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.
- 3 סמנו בטקסט **מילים מכוונות** וכן **מילות קישור**, אשר יסייעו לכם לזהות את **היסוד המארגן** של הטקסט.
- 4 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

תבלינים / אורן קנר

במאה ה-21, כאשר בכל מטבח ניצבת לה בגאון לצד המלחייה מגרסת פלפל שחור, וכאשר בכל פינת רחוב ותחת כל עץ רענן אפשר להניף קינמון, לשתות תה עם ג'ינג'ר או להתעטש מאבקת צ'ילי, קצת קשה להאמין עד כמה נדירים ויקרים היו פעם התבלינים במערב. קשה עוד יותר לתפוס כיצד זרעים קטנים, גרגרים מיניטוריים וקליפות עץ דקיקות שינו - פשוטו כמשמעו - את פני העולם.

לעולם לא נדע את מספרם המדויק של האנשים שאיבדו את חייהם בניסיון להשיג קילוגרם של אגוז מוסקט, שק של מסמרי ציפורן או כמה גרגרי פלפל שחור. אבל אנחנו יודעים כי הרדיפה אחרי תבלינים הביאה לפריצת נתיבי יבשה וים, לגילוי יבשות עלומות, למפגש בין תרבויות רחוקות ולשינוי פני הכלכלה העולמית. תשובת המערב לתבליני המזרח הרימה אפילו תרומה מרשימה לאחת ממהפכות האמנות הגדולות בהיסטוריה.

קחו, למשל, את הפלפל השחור, כמה קטן ככה "ממזר". אותה הקפסולה הקטנה והשחרחרת של טעם מרוכז שמקורה במזרח אסיה, הייתה התבלין המבוקש ביותר באירופה של ימי הביניים, עד כי במאה ה-11 היו ערים באירופה שניהלו את חשבונותיהן בשחור-השחור הזה: מסים ננקבו בגרגרי פלפל, ושכר דירה שולם באמצעותם. מסופר כי חיי אדם היו שווים אז לא-פחות אבל גם לא

1 פְּסָקָה (1)

נושא הפסקה:

5

פְּסָקָה (2)

נושא הפסקה:

10

פְּסָקָה (3)

15 נושא הפסקה:

20 יותר משק פלפל. בין המאה ה-12 למאה ה-16 חל גידול אדיר בסחר בפלפל השחור באירופה, וסוֹחְרֵי ונציה שלטו בשוק ללא עוררין. לא-מעט חוקרים טוענים כי הכנסותיהם השערורייתיות של הסוֹחְרֵים הן שהביאו לעושרה של ונציה, שאפשר לה להיות פטרוניתם של אמני הרנסנס.

ארומה של נחשים

25 פְּסָקָה (4)

באין-ספור מקורות קדומים, מההירוגליפים שעל קירות הפירמידות במצרים ועד לכתבי הקודש שלנו, מוזכר התפקיד החשוב שמילאו התבלינים בחיי אבות-אבותינו וגם מילה יפה נשארה לנו מהימים ההם: המילה "ארומה", שבה אנו משתמשים כדי לפאר ולהלל ולקלס את העונג שמעניקים לנו התבלינים, היא המילה היוונית הקדומה ל"תבלין".

נושא הפסקה:

30

באזור הים התיכון גדלו בשפע שום ובצל, חרדל וחזרת, מנטה וְטִימִין, ריחן וזעפרן. אבל זה לא סיפק את עשירי האזור, שחשקו כבר אז באוצרות האוריינט - קינמון, הל, פלפל, מוסקט, ג'ינג'ר, ציפורן וכורכום. בזכות סוֹחְרֵים ערבים כמה מהתבלינים האלה היו מוכרים באזור כבר אלפיים שנה לפני הספירה, אולם הם הגיעו בְּמִשְׁנָה והיו יקרים להחריד.

פְּסָקָה (5)

נושא הפסקה:

35

לאורך נתיבי סחר קדומים נעו באטיות אורחות של אלפי גמלים שיצאו מגואה (Goa), מקליקוט (Calicut) ומעוד ערים במזרח, ונשאו עִמָן תבלינים וסחורות יוקרתיות שיועדו לשוקי תבלינים בנינוה ובבבל, בקרתגו, באלכסנדריה וברומא. בדרכי המשי, שהשתרעו על פני כ־8,000 קילומטרים וחיברו בין מזרח למערב כבר במאה השלישית לפני הספירה, העבירו סוֹחְרֵים לארצות הים התיכון ולערי אירופה פלפל שחור מהודו, ציפורן ואגוז מוסקט מאינדונזיה של ימינו, קינמון וג'ינג'ר מסין.

פְּסָקָה (6)

נושא הפסקה:

40

למרות תפקידן החשוב של דרכי היבשה וההילה הרומנטית האופפת את הסחר בדרך המשי, בתקופות הקדומות הגיעו התבלינים למערכת גם דרך הים. במשך כאלפיים שנה, לפחות מאז שנת 950

פְּסָקָה (7)

נושא הפסקה:

45

לפני הספירה, אדוני הסחר המסוכן אך המשתלם בתבלינים היו הערבים. הם הפליגו מהודו בספינות רעועות עמוסות תבלינים, עשו את דרכם לאורך החוף היהודי, עברו את המפרץ הפרסי ששרץ שודדי ים, והגיעו דרך חצי האי ערב והים האדום למצרים.

50

פְּסָקָה (8)

נושא הפסקה:

את הקינמון, ההל, אגוז המוסקט, הג'ינג'ר והכורכום רכשו הסוחרים הערבים בנמלי הודו, ועל המקור שלהם שמרו בקנאות. כדי לספק את סקרנות המתעניינים ולמנוע תחרות הם הפיצו סיפורי אלף לילה ולילה על הסכנות הניצבות בפניהם בניסיונותיהם לאסוף תבלינים בארצות רחוקות, מסתוריות. כך הגיעו למערב סיפורים על קינמון שגדל בגאיות עמוקים שורצי נחשים ארסיים ובאגמים רדודים שעליהם שומרים בעלי חיים מכונפים.

55

בין שהגיעו דרך הים ובין שדרך היבשה, בימי הביניים המאוחרים עשו רוב התבלינים את דרכם לאירופה מנמל אלכסנדריה. שם קנו אותם סוחרים מגנואה ומוונציה, השיטו אותם לאירופה ותרגמו את הביקוש האדיר לעושר רב. 450 גרם של ג'ינג'ר היו שווים אז כבשה. תמורת חצי קילוגרם של תבלין המופק מקליפת אגוז מוסקט, היה אפשר לקבל שלוש כבשים. כמות דומה של ציפורן זיכתה את בעליה בחצי פרה.

60

פְּסָקָה (9)

נושא הפסקה:

לאורך כל ההיסטוריה, המעצמה ששלטה בסחר התבלינים הייתה העשירה והחזקה ביותר בעולם. כך סוחרים ערבים בתקופות קדומות, רומא בשנותיה המפוארות והאימפריה הערבית-מוסלמית בגדולתה, אחריהן ערי המדינה החזקות של אירופה ובהמשך המעצמות הקולוניאליות פורטוגל, הולנד ואנגליה. המסורת נמשכת: אפילו בימינו, כאשר התבלינים אינם יקרים כפי שהיו בעבר, ארצות הברית היא אדונית התבלינים הבלתי מעורערת.

65

70

פְּסָקָה (10)

נושא הפסקה:

1 האם הצלחתם לזהות מהו היסוד המארגן של הטקסט?

א. העתיקו לכאן מילים מכוונות ומילות קישור שהשתמשתם בהן.

ב. כיצד סייעו לכם נושאי הפסקות בהבנת היסוד המארגן של הטקסט?

ג. מהו היסוד המארגן של הטקסט? הסבירו את תשובתכם.

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

2 מה פירוש המילה **ארומה** בשורות 25, 29? _____

3 מה פירוש המילה **אורינט** בשורה 34? _____

4 מה פירוש המילה **במשורה** בשורה 37? _____

5 מה משמעות הביטוי **לפאר להלל ולקלס** בשורות 29-30? _____

6 מה מציינות ה**מרכאות** בשורה 31? _____

ארגון מידע

7 ציינו שלושה שינויים משמעותיים שקרו בעולם בעקבות המרדף אחר התבלינים.

8 ציינו שלוש סיבות שבגללן נחשב הסחר בתבלינים מסוכן.

9 מה היה נתיב הסחר בתבלינים בתקופה הקדומה?

א. אירופה, מצרים, אסיה.

ב. אסיה, אירופה, מצרים.

ג. אסיה, מצרים, אירופה.

10 ציינו שתי הוכחות מהטקסט, לכך שמחיר התבלינים היה גבוה מאוד.

11 א. מהן שתי הדרכים שהובילו בהן תבלינים בתקופה הקדומה?

ב. איזו דרך קדומה יותר, לדעתכם? הסבירו את בחירתכם.

12 הסבירו את התת-כותרת בשורה 25, "ארומה של נחשים".

13 הציגו בטבלה את התפתחות הסחר בתבלינים, תוכלו להוסיף תבחינים נוספים.

מס'	שם התבלין	מוצא	מקום הביקוש	ערכו בכסף	השפעתו
.1					
.2					
.3					
.4					
.5					
.6					
.7					
.8					
.9					
.10					

היסקים ומסקנות

14 מה ההיסק המשתמע משורות 7-9?

15 החליפו את כותרת המאמר בכותרת מרמזת יותר על תוכנו של הטקסט.

פסקה

פסקה היא קבוצה של משפטים הערוכים בסדר הגיוני, ורעיון מרכזי אחד מלכד אותם.

- אנו מזהים פסקה בקטע בעזרת ההפרדה הקיימת בין הפסקה שלפניה וזו שלאחריה. למדנו בעבר כמה סוגים של **הפרדה בין פסקות**: באמצעות כניסת השורה הראשונה של הפסקה פנימה (זיח), באמצעות השארת רווח בסוף השורה האחרונה של הפסקה, באמצעות השארת שורה רווח אחרי הפסקה.
- מקובל שבפסקה יש **50-80 מילים**, בדרך כלל **6-10 שורות**. פסקה ארוכה מדי עלולה להכביד על הקוראים, לעומת זאת פסקה קצרה מדי עלולה לגרום לקוראים לא להבין את הרעיון המובע בה.
- פסקה תקינה היא זו שיש בה **רעיון מרכזי אחד** וכמה **משפטים התומכים** בו.
- **רעיון מרכזי** נקרא גם **רעיון עיקרי** או **משפט מפתח** או **משפט מרכזי**.
- **פסקת פתיחה** של מאמר ו**פסקת הסיום** שלו בנויות בצורה שונה מהפסקות האחרות. פסקת הפתיחה מציגה את הנושא, ופסקת הסיום מסכמת אותו בדרכים שונות.

ההבדל בין נושא לבין רעיון מרכזי

נושא יכול להיות מילה או ביטוי, והוא לא חייב להיות משפט. לעומתו **הרעיון המרכזי** חייב להיות משפט.

דוגמה:

בנושא "תאונות דרכים" אנחנו יכולים לכתוב כמה פסקות, ולכל פסקה יהיה רעיון מרכזי אחר.

דוגמאות:

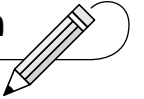
☆ הרעיון המרכזי: לתאונות דרכים יש כמה סיבות.

☆ הרעיון המרכזי:

הממשלה מנסה מדי שנה בשנה להתמודד עם תאונות הדרכים באופנים שונים.

בהתאם לרעיון המרכזי, ישתנו המשפטים התומכים שלנו.

משימות

1 לפניכם נושאים. כתבו לכל אחד מהם רעיון מרכזי אחד מתאים. (ייתכנו אפשרויות שונות.)

א. הנושא: פרסומת

הרעיון המרכזי:

ב. הנושא: רעש

הרעיון המרכזי:

ג. הנושא: עישון

הרעיון המרכזי:

ד. הנושא: ניסויים בבעלי חיים

הרעיון המרכזי:

2 לפניכם רעיונות מרכזיים. כתבו לכל מהם נושא מתאים.

א. הנושא:

הרעיון המרכזי: **למשחק הכדורגל כללים ברורים.**

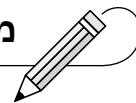
ב. הנושא:

הרעיון המרכזי: **אכילת ממתקים מזיקה לגוף.**

מבנה הפסקה

כבר למדנו בעבר לסדר רצף אירועים. כדי לסדר משפטים לפסקה אנחנו פועלים בצורה דומה, כלומר נעזרים בהיגיון, אבל אפשר להיעזר גם במילות קישור.

משימות

1

קראו את המשפטים שלפניכם, ומספרו אותם לפי הסדר ההגיוני, כך שיתאימו להיות פסקה.

הכלב שומר על בני האדם מפני גנבים הבאים לגזול את רכושם. הוא גם עוזר לעיוורים למצוא את דרכם.

ראינו אפוא כי הכלב משרת את האדם בדרכים שונות, ועל כן חשוב שהאדם יטפל בו במסירות ובנאמנות.

לכלב תפקידים שונים העוזרים לאדם.

נוסף על כך, יש אנשים המחזיקים כלב למטרת שעשוע.

הכלב הוא בעל חיים החי בקרבת האדם.

גם בשירות המשטרה יש לכלבים תפקידים רבים כמו: איתור סמים, שמירה, גישוש ועוד.

שימו !

● הפסקה לא יכולה להתחיל במילה "נוסף על כך", כי זו מילה המתקשרת למשהו קודם. כמו-כן ברור לנו כי המשפט הפותח במילים "ראינו אפוא", יהיה אחרון, משום שהוא מרמז על סיכום.

● המשפט "לכלב תפקידים שונים..." הוא משפט מכליל, כי אפשר לפרט את המילה "תפקידים", ואנחנו יכולים לזהות את תפקידי הכלב בשלושה מהמשפטים.

● המשפט "הכלב הוא בעל חיים החי בקרבת אדם" הוא רקע לפסקה, ולכן הוא יהיה המשפט הראשון.

● אם כך, נותרו לנו שלושה משפטים המתארים את התפקידים של הכלב. המילים "נוסף על כך" ו"גם", הפותחות שני משפטים, מציינות שאלה תוספות לתפקיד אחר. לכן המשפט הראשון מבין התפקידים יהיה "הכלב שומר..." ואחריו יבואו שני המשפטים שנותרו, בסדר שנבחר.

האם הצלחתם?

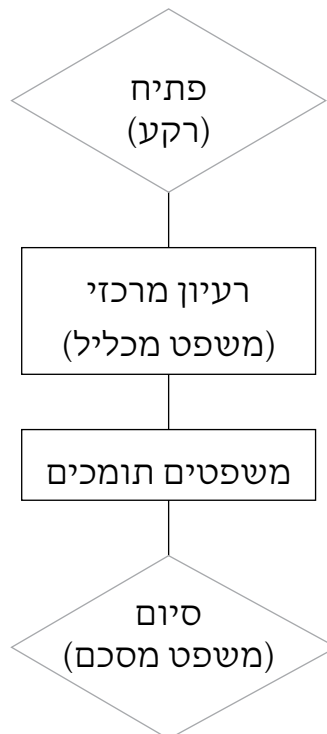
2

פעלו במשימה זו כמו במשימה 1.

- השיטה מְשֻׁנֵּיית את הלימוד כי היא הופכת להיות חסרת עניין ונשענת רק על למידה בעל-פה.
- קיימות שיטות לימוד שונות, ואחת מהן היא שינון, כלומר למידה בעל-פה.
- יתר על כן, חלק מהתלמידים מתקשים לזכור בעל-פה פרטים, אף שהם מבינים היטב את החומר ולא פעם נכשלים בשל כך
- מכאן אנו מבינים שלשיטת השינון חסרונות, ורצוי לפתח שיטת לימוד חלופית.
- נוסף על כך, השיטה הופכת את הלמידה לאוטומטית ללא הבנה וחשיבה.
- לשיטת השינון בעל-פה חסרונות.

שימו ❤️, לפסקאות שיצרתם במשימות 1 ו-2 יש מבנה המוצג כאן.

תרשים פסקה - כללי

רעיון מרכזי ומשפטים תומכים

בפסקה שלפניכם מסומנים רכיבי הפסקה.

מדי יום אנו שומעים על תאונות דרכים בארצנו. לתאונות אלה מספר גורמים. אחת מהן היא חוסר תשומת לב של הנהג וגם של הולך הרגל. דעתם של הנהגים מוסחת בעיקר בגלל הטלפון הנייד. נוסף על כך, יש כבישים המהווים סכנה בגלל שדה הראייה הקטן שלהם, וקורות בהם הרבה תאונות. לכן כבישים כאלה נקראים "כבישים אדומים". גם האזרחים וגם משרד התחבורה צריכים לתת את דעתם לנושא ביתר רצינות.

- הפתיח והסיום מסומנים בקו. הפתיח הוא הרקע, והסיום הוא המלצה של הכותב. המילה צריכים מרמזת על המלצת הכותב.
 - הרעיון המרכזי מסומן בשני קווים. הרעיון המרכזי הוא בעצם משפט מכליל. הרעיון המרכזי הוא הטענה שלתאונות יש מספר גורמים.
 - המשפטים התומכים מסומנים בקו גלי. המשפטים התומכים הם הפירוט של הרעיון המרכזי. הם הנימוקים לטענה המרכזית.
- אם כך, מה תפקיד המשפטים שנותרו ללא סימון?
- המשפטים שנותרו הם משפטים המרחיבים את הנימוקים. הנימוק הראשון הוא חוסר תשומת לב, וההרחבה שלו היא הסבר מדוע חסרה תשומת לב. הנימוק השני הוא שיש כבישים מסוכנים, וההרחבה שלו היא תוספת מידע לגבי השם שניתן לכבישים כאלה. נסמן את משפטי ההרחבה ב[סוגריים מרובעים], ושימו לתוספת.

מדי יום אנו שומעים על תאונות דרכים בארצנו. לתאונות אלה מספר גורמים. אחת מהן היא חוסר תשומת לב של הנהג וגם של הולך הרגל. [דעתם של הנהגים מוסחת בעיקר בגלל הטלפון הנייד]. נוסף על כך, יש כבישים המהווים סכנה בגלל שדה הראייה הקטן שלהם, וקורות בהם הרבה תאונות. [לכן כבישים כאלה נקראים "כבישים אדומים"]. למשל, הכביש המועד ביותר לתאונות הוא קטע מכביש מספר 4, בין עין המפרץ לנעמן. בכביש זה התרחשו בשלוש שנים בלבד 22 תאונות. לכן הוא מוגדר "כביש אדום". גם האזרחים וגם משרד התחבורה צריכים לתת את דעתם לנושא ביתר רצינות.

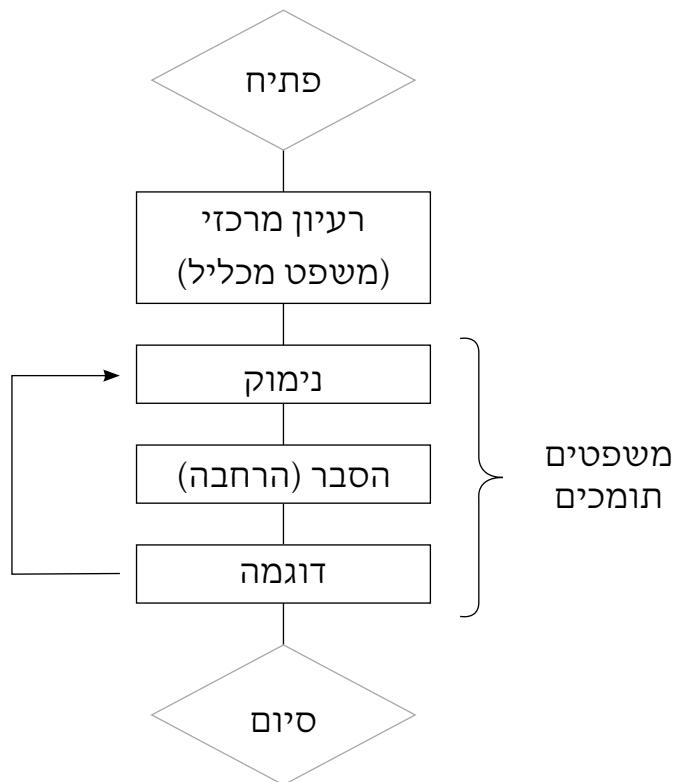
אם כך, מה תפקיד המשפט שהוספנו?

• המשפט שהוספנו הוא **דוגמה** ל"כבישים אדומים".

אנחנו רואים שהמשפטים התומכים כוללים שלושה רכיבים: נימוק + הרחבה + דוגמה. (שימו , בנימוק הראשון בפסקה הקודמת לא הבאנו דוגמה.)

כעת אנחנו יכולים להבין את המבנה של הפסקה בעזרת התרשים שלפניכם.

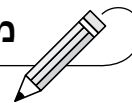
תרשים פסקה - כללי

 שימו

מתחילים ברקע, אחריו יבוא הרעיון המרכזי, אחריו נימוק + הרחבה + דוגמה, שוב נימוק + הרחבה + דוגמה, ואפשר להוסיף עוד נימוקים והרחבות ודוגמאות, ולבסוף יהיה הסיום (סיכום).

משימה

קראו את הפסקות שלפניכם (שנכתבו על-ידי תלמידות ותלמידים), וסמנו את החלקים של כל אחת מהן בדומה לסימון בפסקה הקודמת (בעמוד 105).

הפתיח והסיום - בקו
הרעיון המרכזי - בשני קווים
ההרחבות - ב[סוגריים מרובעים]
הנימוקים - בקו גלי

פסקה 1

האבטלה היא תופעה קשה בכל מקום על פני כדור הארץ. לאבטלה צדדים שליליים. מצד אחד, האדם המובטל מרגיש נעלב, משום שאינו יכול לפרנס את משפחתו. מהצד האחר, הוא כועס על המדינה שאינה זקוקה לידיעותיו ולכישוריו. בשל האבטלה האדם המובטל ומשפחתו שרויים במצב רוח רע. נוסף על כך, המובטל עלול להסתבך בצרות מיותרות, כי הוא אינו יודע מה לעשות בזמנו הפנוי, ועלול להיגרר לתגרה שתגרום לו בעיות מיותרות. הנזק עלול להיות גם פיזי: האדם יושב בטל, שריריו אינם פועלים וגופו נחלש. היחלשות פיזית ונפשית גם יחד מסכנות את האדם. לכן צריכה המדינה לעשות מאמצים רבים כדי לפתור את בעיות האבטלה.

פסקה 2

בארצות רבות בעולם מקובל להנהיג "שעון קיץ" בימות החום. יתרונות הנהגתו של "שעון הקיץ" מרובים. היתרון העיקרי הוא החיסכון באנרגיה ובהוצאות כספיות. כאשר שעות האור מרובות, אין צורך להפעיל נורות תאורה. בבוקר האוויר עדיין קריר, ואין צורך להפעיל מזגנים. דבר זה גורם לצריכת אנרגיה מועטה ולחיסכון של מיליוני שקלים ביום. יתרון נוסף הוא הארכת שעות הפנאי של היחיד, ובהן הוא יכול לבלות עם חבריו ועם משפחתו. בגמר יום העבודה האדם עדיין יכול לבלות עם משפחתו בים, בחיק הטבע ובפעילויות שונות בשעות האור שנותרו. דבר זה תורם ללימוד בני המשפחה ולשיפור מצב הרוח. נוסף על כך, "שעון הקיץ" תורם למלחמה בתאונות הדרכים. הוכח כי בשעות הערב והלילה, שבהן הראות לקויה, נגרמות תאונות דרכים רבות יותר. שעות אור מרובות מקטינות את הסיכון בדרכים וחוסכות חיי אדם. אפשר לראות, כי יתרונותיו של "שעון הקיץ" הם כלכליים, רגשיים ואנושיים.

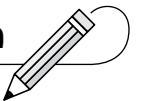
מבנה פסקה תקינה - סיכום

פסקה תקינה היא פסקה שיש בה...

- רעיון מרכזי אחד (בלבד), המנוסח כמשפט מכליל;
- משפטים תומכים הקשורים לרעיון המרכזי;
- רצף הגיוני בין המשפטים התומכים, וכן שימוש במילות קישור נכונות;
- משפט פתיחה ומשפט סיום הקשורים לרעיון המרכזי.

משימות

1 קראו את הפסקה שלפניכם.

הנושא: **הרגלי למידה**

הרגלי למידה נרפשים בדרך כלל, והם אינם מולדים. חשוב להקנות הרגלי למידה כבר בגיל צעיר, כי הם מפתחים עצמאות ואחריות בלימודים. ילדים שיש להם הרגלי למידה נכונים, מגיעים מבית הספר ויודעים כיצד לפעול. הם יודעים מה עליהם לעשות כדי להגיע מוכנים לבית הספר מדי יום ביומו. נוסף על כך, הרגלי למידה תורמים לניצול הזמן ביעילות בבית ובכיתה. אם יש לנו הרגלי למידה, יש לנו יותר זמן לחוגים ולבילויים של אחר הצהריים. הקניית הרגלי למידה בגיל צעיר עוזרת בתחומים שונים בחיים.

לפניכם מחוון לבדיקת תקינות של פסקה. מלאו אותו בהתייחס לפסקה שקראתם.

✓ תקין ✓ תקין חלקית x לא תקין	
	1. האם יש רעיון מרכזי בפסקה? סמנו אותו בקו.
	2. האם הרעיון המרכזי מנוסח כמשפט מכליל?
	3. האם יש רק רעיון אחד?

תקין ✓ תקין חלקית ✓ לא תקין ✕	
	4. האם הרעיונות התומכים קשורים לרעיון המרכזי? סמנו אותם בשני קווים.
	5. האם יש רצף הגיוני וקשר בין המשפטים התומכים?
	6. האם התמיכה ברעיון מסבירה אותו?
	7. האם משפט הפתיח והסיום (אם יש) קשורים לנושא?

2 לפניכם ארבע פסקות. בדקו אם הן תקינות, ומלאו מחוון לכל אחת מהן.

פסקה 1

דוכנים לממכר אוכל מהיר קיימים בכל ארצות העולם. לאחרונה שמענו על שינויים שנקטו רשתות האוכל המהיר. הצורך בשינוי בא כתוצאה מטענות כי האוכל המהיר אינו בריא. רבים אוכלים אוכל מהיר כי הוא נגיש, ואין צורך לטרוח ולהכין אותו. הרוב אוהבים אוכל מהיר, ועכשיו יוכלו גם המקפידים על התזונה, לאכול אוכל מהיר.

תקין ✓ תקין חלקית ✓ לא תקין ✕	
	1. האם יש רעיון מרכזי בפסקה? סמנו אותו בקו.
	2. האם הרעיון המרכזי מנוסח כמשפט מכליל?
	3. האם יש רק רעיון אחד?
	4. האם הרעיונות התומכים קשורים לרעיון המרכזי? סמנו אותם בשני קווים.
	5. האם יש רצף הגיוני וקשר בין המשפטים התומכים?
	6. האם התמיכה ברעיון מסבירה אותו?
	7. האם משפט הפתיח והסיום (אם יש) קשורים לנושא?

האם הפסקה תקינה? נמקו את תשובתכם על-פי המחוון שמילאתם.

פסקה 2

תאונות הדרכים הפכו לתופעה מדאיגה בארצנו. אין יום שאין שומעים בו על תאונות הקורות משום שהנהגים אינם מקפידים על ציות לתמורות. נוסף על כך, לפעמים הם נוסעים כשהם שיכורים ואינם מרוכזים בנעשה בכביש. לפעמים גם הכבישים אינם תקינים. יש בהם מהמורות וסדקים המסיטים את המכונית ממהלכה. חייבים להשקיע במיגור תאונות הדרכים כדי שהמצב ישתפר.

✓ תקין ✓ תקין חלקית x לא תקין	
	1. האם יש רעיון מרכזי בפסקה? סמנו אותו בקו.
	2. האם הרעיון המרכזי מנוסח כמשפט מכליל?
	3. האם יש רק רעיון אחד?
	4. האם הרעיונות התומכים קשורים לרעיון המרכזי? סמנו אותם בשני קווים.
	5. האם יש רצף הגיוני וקשר בין המשפטים התומכים?
	6. האם התמיכה ברעיון מסבירה אותו?
	7. האם משפט הפתיח והסיום (אם יש) קשורים לנושא?

האם הפסקה תקינה? נמקו את תשובתכם על-פי המחווון שמילאתם.

פסקה 3

אלימות בצורותיה השונות הפכה כיום לתופעה שגרתית בחברה. אין יום שאין שומעים בו על אלימות. התנהגות אלימה מסוכנת לחברה ככלל, וכשהיא מתרחשת בבתי הספר, היא מסוכנת במיוחד. ילדים ובני נוער באים לבתי הספר כשהם מצוידים בכלים חדים, ובאמצעותם הם פוגעים פיזית בילדים אחרים וגורמים להם נזקים בלתי-הפיכים. יש ילדים הפותרים ויכוח באמצעות קללות ואיומים הגורמים לאחר חרדות לטווח ארוך. מערכת החינוך מנסה להתמודד עם בעיות האלימות במגוון דרכים. חלק מבתי הספר מחמירים בענישה עד להרחקה מבית הספר, ואחרים מנסים דרכים חיוביות כדי לשפר את המצב. ברור למערכת שאין להרפות בסוגיה זו.

תקין ✓ תקין חלקית ✓ לא תקין x	
	1. האם יש רעיון מרכזי בפסקה? סמנו אותו בקו.
	2. האם הרעיון המרכזי מנוסח כמשפט מכליל?
	3. האם יש רק רעיון אחד?
	4. האם הרעיונות התומכים קשורים לרעיון המרכזי? סמנו אותם בשני קווים.
	5. האם יש רצף הגיוני וקשר בין המשפטים התומכים?
	6. האם התמיכה ברעיון מסבירה אותו?
	7. האם משפט הפתיח והסיום (אם יש) קשורים לנושא?

האם הפסקה תקינה? נמקו את תשובתכם על-פי המחווון שמילאתם.

פסקה 4: הנושא - חיות עזובות

בארץ ישראל ישנה התופעה של חיות עזובות. חשוב מאוד לטפל בחיות אלו ממספר סיבות. אחת מן הסיבות היא שהחיות העזובות, כמובן, אינן מחוסנות, ולפיכך הן מעבירות מחלות וזיהומים שיכולים לפגוע גם באדם. זאת ועוד, החיות משוטטות ברחובות שבהם מסתובבים אנשים שיכולים להוות קורבן למחלות שהחיות מעבירות. כמו-כן אין אף אחד שישגיח על החיות העזובות, ולכן הן ייעשו את צרכיהן ללא כל ביקורת ובכל מקום. נוסף על כך, החיות העזובות מתות כתוצאה מהמחלות, ואז הן נרקבות ו"מסריחות" את האזור. יתרה מכך, החיות העזובות מתרבות בקצב מהיר. מה שמעצים את הצרה. המסקנה העולה היא שתופעת החיות העזובות היא מסוכנת, ועל כן חשוב לטפל בחיות עזובות.

✓ תקין ✓ תקין חלקית ✗ לא תקין	
	1. האם יש רעיון מרכזי בפסקה? סמנו אותו בקו.
	2. האם הרעיון המרכזי מנוסח כמשפט מכליל?
	3. האם יש רק רעיון אחד?
	4. האם הרעיונות התומכים קשורים לרעיון המרכזי? סמנו אותם בשני קווים.
	5. האם יש רצף הגיוני וקשר בין המשפטים התומכים?
	6. האם התמיכה ברעיון מסבירה אותו?
	7. האם משפט הפתיח והסיום (אם יש) קשורים לנושא?

האם הפסקה תקינה? נמקו את תשובתכם על-פי המחווון שמילאתם.

3

בדקו את הפסקה שלפניכם בעזרת המחווון, ולאחר מכן תקנו אותה.

הנושא: חגורת בטיחות

הרבה אנשים בעולם אינם חוגרים חגורות בטיחות בזמן הנסיעה במכונית. אנשים אלה אינם יודעים שחובה לחגור חגורת בטיחות בכל נסיעה במכונית. יש אנשים שאינם חוגרים חגורות בטיחות מפני שהם חושבים שהחגורה היא מטרד. נוסף על כך, יש אנשים שבימים חמים אינם חוגרים חגורת בטיחות משום שהחגורה מפריעה להם. יתר על כן, יש אנשים שמנים שחגורת הבטיחות לוחצת על בטנם. נוסף על כך, יש אנשים שחוגרים חגורות בטיחות בכל נסיעה (גם אם מדובר במרחק קצר) מפני שהם רוצים לשמור על חייהם בזמן הנסיעה במכונית. לכן אם אנו רוצים לשמור על חיינו בזמן הנסיעה במכונית, כדאי לחגור חגורת בטיחות.

תקין ✓ תקין חלקית ✓ לא תקין ✗	
	1. האם יש רעיון מרכזי בפסקה? סמנו אותו בקו.
	2. האם הרעיון המרכזי מנוסח כמשפט מכליל?
	3. האם יש רק רעיון אחד?
	4. האם הרעיונות התומכים קשורים לרעיון המרכזי? סמנו אותם בשני קווים.
	5. האם יש רצף הגיוני וקשר בין המשפטים התומכים?
	6. האם התמיכה ברעיון מסבירה אותו?
	7. האם משפט הפתיח והסיום (אם יש) קשורים לנושא?

פסקה מתוקנת:

כתיבת פסקה

מה בין נימוק להסבר?

הנימוק עונה על השאלה "מדוע?". הנימוק הוא משפט מכליל קצר. ההסבר בא אחרי הנימוק. ההסבר הוא הרחבה לנימוק.

דוגמאות

☆ **הרעיון המרכזי:** חשוב ללמוד שפה זרה.

מדוע?

- **נימוק:** שפה זרה מרחיבה את מגוון אפשרויות העבודה העומדות בפנינו.
- **הסבר:** יותר ויותר מקומות עבודה דורשים ידע בשפה זרה, כי הם מנהלים עסקים עם לקוחות מחו"ל. נוסף על כך, העבודה היום נעשית באמצעות מחשב, ולשם כך נדרשת בקיאות באנגלית.

☆ **הרעיון המרכזי:** יש חשיבות לפעילות ספורטיבית דווקא בעידן הטכנולוגיה הדיגיטלית.

מדוע?

- **נימוק:** טכנולוגיות אלה גורמות למצב פסיבי של הגוף.
- **הסבר:** ידוע שכאשר הגוף אינו פעיל, יש סבירות גבוהה שתפקודיו יהיו נמוכים, וסיכוי לחלות גבוהים.

☆ **הרעיון המרכזי:** שימוש לא-מאוזן בסמרטפון פוגע במערכת החברתית של בני הנוער.

מדוע?

- **נימוק:** בצורה כזו בני הנוער לא מקיימים תקשורת אמיתית חיה.
- **הסבר:** הסמרטפון מאפשר לא לענות כלל או לענות בצורה מתחמקת, וכך נמנעים, למעשה, ממערכת יחסים אמיתית. מצב זה מקשה על המתבגרים לתרגל מערכות יחסים שיזדקקו להם בצבא ובעבודתם בעתיד.

שימו !

- משפט הנימוק הוא קצר ומכליל, ואילו ההסבר ארוך יותר, והוא יכול להיות יותר ממשפט אחד.
- כדי להמחיש את הנימוק המורחב (כלומר את הנימוק ואת הסברו) כדאי להוסיף דוגמה.
נימוק ← הסבר ← דוגמה
- יש לזכור שכל שלושת הרכיבים חייבים להיות קשורים לרעיון המרכזי. אם ההסבר ברור, אין הכרח להוסיף דוגמה.
נימוק ← הסבר
- לפעמים יש דוגמה מוכרת, והיא ממחישה את ההסבר. במקרה כזה אפשר לעבור מהנימוק ישר לדוגמה.
נימוק ← דוגמה

כיצד מנסחים נימוק, הסבר ודוגמה?

הדוגמה תנוסח בגוף ראשון. בדוגמה אנחנו מביאים מידע אישי או מידע שידוע לנו.

- זכור לי מקרה • למשל, כשהייתי... • כשאבא שלי • קראתי ש... • במקום העבודה של אימא שלי דרשו...

ההסבר ינוסח בגוף שלישי. בהסבר אנחנו מדברים באופן כללי.

- מקומות עבודה דורשים • בני נוער רבים אוהבים...

הנימוק מנוסח בצורה כללית יותר. כדאי לנסח את הנימוק באחת משלוש הדרכים האלה:

שימוש בשם פעולה או שימוש בנושא סתמי. או שימוש בשם הפועל (מקור).

שם פעולה הוא השם של הפעולה שעושים. למשל, כאשר אנחנו שותים, אנחנו עושים

את פעולת השתייה; כאשר אנחנו מתעמלים, אנחנו עושים את פעולת ההתעמלות.

נושא סתמי מסומן במשפט על-ידי הגוף "הם" בלי לכתוב את המילה. למשל, במקום

לומר "החזאים אומרים שמחר ירד גשם", נאמר: "אומרים שמחר ירד גשם."

שם הפועל (מקור) הוא מילה שנשמעת כמו פועל, אך היא איננה פועל, והיא נפתחת

תמיד ב- ל: לשות, להתעמל, לומר.

שימוש בשם פעולה	שימוש בנושא סתמי	שימוש בשם פועל (מקור)
שתיית אלכוהול בגיל צעיר גורמת להתמכרות.	יש השותים אלכוהול בגיל צעיר ומתמכרים.	
קבלת השונה היא חובה אשר חלה על החברה.		חשוב לקבל את השונה בחברה.
קריאת ספרים מרחיבה את אוצר המילים.	כאשר קוראים ספרים, מרחיבים את אוצר המילים.	כדאי לקרוא ספרים כדי להרחיב את אוצר המילים.
נהיגה על-פי כללי התנועה מפחיתה את המעורבות בתאונות דרכים.	אלה הנוהגים על-פי כללי התנועה, מעורבים פחות בתאונות דרכים.	

☆ **הנושא:** ידיעת השפה האנגלית

רעיון מרכזי: חשוב לדעת את השפה האנגלית מכמה סיבות.

שימו ❤️, במשפט המכליל הזה השתמשנו בשם הפועל (מקור) "לדעת".

כעת נשאל "מדוע?", ונתחיל בנימוקים.

- **נימוק (1):** השפה האנגלית עוזרת להסתדר בחו"ל.
- **הרחבה (1):** אנגלית היא שפה בין-לאומית, המדוברת בהרבה מדינות בעולם. לעומת זאת עברית אינה מוכרת ברוב העולם. גם שפות אחרות המדוברות במדינות שונות, אינן מדוברות ברוב העולם. לכן כשמטיילים בחו"ל, השפה שכולם משתמשים בה היא אנגלית.

- **דוגמה (1):** כשטיילתי עם הוריי בצרפת, נכנסנו למסעדה, ורצינו להזמין אוכל. מיד נמצא מלצר ששפתו היא צרפתית, אבל הוא ידע גם אנגלית, וכך יכולנו לתקשר.

✿ כתבו נימוק נוסף, הרחיבו אותו והביאו דוגמה. (למשל, תוכלו להתייחס למרשתת).

○ **נימוק (2):**

○ **הרחבה (2):**

○ **דוגמה (2):**

כתיבת קטע קצר

כדי לכתוב קטע שלם, עלינו לכתוב כמה פסקות. לפיכך עלינו לכתוב כמה נימוקים למשפט מכליל אחד, ועלינו להרחיב כל נימוק. כלומר כל נימוק והרחבתו יהיו בפסקה נפרדת. הבה נתחיל.

☆ הנושא: ספורט

רעיון מרכזי: חשוב לעסוק בפעילות ספורטיבית מכמה סיבות.

שימו , במשפט המכליל הזה השתמשנו בשם הפועל (מקור) "לעסוק".

כעת נשאל "מדוע?", ונתחיל בנימוקים.

○ נימוק (1): פעילות ספורטיבית תורמת לבריאות.

○ הרחבה (1): העיסוק בספורט מחזק את השרירים המפעילים את הגוף, ותורם ליציבות הגוף.

○ דוגמה (1): למשל, הוריי עוסקים בספורט באופן קבוע, והם אנשים בריאים מאוד.

שימו , אפשר לתת גם דוגמה כללית: אנשים רבים העוסקים בספורט בחוץ או בחדר כושר מספרים שהם אנשים בריאים.

○ נימוק (2): פעילות גופנית עוזרת להפחית את משקל הגוף.

○ הרחבה (2): ההפחתה במשקל נגרמת בשל שרפת שומנים, שהיא תוצאה של עיסוק בספורט. לכן אומרים המומחים כי נוסף על הדיאטה, יש לעסוק בספורט כדי להפחית במשקל.

○ דוגמה (2): למשל, זכור לי שהייתה התכנית בטלוויזיה "לרדת בגדול", ובה אנשים רצו לרזות, ולשם כך הם קיבלו תפריט דיאטה, ובמקביל לכך ליוו אותם מאמני כושר ומאמני ספורט.

אנחנו יכולים לסדר את הנימוקים, את ההרחבות ואת הדוגמאות לקטע שלם.

✿ לפני כן... כתבו בעצמכם נימוק נוסף, הרחבה ודוגמה.

○ נימוק (3):

○ הרחבה (3):

○ דוגמה (3):

כעת נכתוב את הקטע השלם.
תחילה נכתוב את הרקע, אחר-כך נכתוב את הפסקות.
בין פסקה לפסקה נשתמש במילות קישור מתאימות. **שימו** ♥, הן מודגשות בקטע.
✿ לבסוף הוסיפו לקטע הזה את הפסקה שלכם.

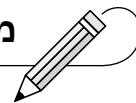
הנושא: ספורט

בשנים האחרונות ישנה מנחה בכל האימים לעסוק יותר בספורט. חשוב לעסוק בפעילויות ספורטיביות מכמה סיבות.
אחת הסיבות לכך היא שפעילויות ספורטיביות תורמת לבריאות. העיסוק בספורט מחזק את השרירים המפעילים את האוזן, ותורם ליציבות האוזן. למשל, הוריי עוסקים בספורט באופן קבוע, והם אנשים בריאים מאוד.
נוסף על כך, פעילות גופנית עוזרת להפחית את משקל האוזן. ההפחתה במשקל גורמת לשל שרפת שומנים, שהיא תוצאה של עיסוק בספורט. לכן אומרים המומחים כי נוסף על הדיאטה, יש לעסוק בספורט כדי להפחית במשקל. למשל, זכור לי שהייתה התכנית בטלוויזיה "לרדת באדוף", ובה אנשים רצו לרלות, ולשם כך הם קיבלו תפריט דיאטה, ובמקביל לכך ליוו אותם מאמני כושר ומאמני ספורט.

שימו ♥ !

ככל שתהיו מיומנים יותר בכתיבה, תוכלו לעבוד את הפסקות שלכם ולכתוב מאמרים טובים יותר.

משימה

בחרו נושא שתמצאו לכתוב עליו, וכתבו לו קטע שיהיו בו **שתי** פסקות של נימוק. עבדו בשלבים.

הנושא: _____

רעיון מרכזי: _____

נימוק (1): _____

הרחבה (1): _____

דוגמה (1): _____

נימוק (2): _____

הרחבה (2): _____

דוגמה (2): _____

כעת כתבו את הקטע השלם.

שימו !

לשני הקטעים האחרונים חסר הסיום. הנה דוגמה לסיום הקטע בנושא ספורט.
*ראינו אפוא, כי חשוב מאוד לצסוק בפצילות אופנית, ולכן כדאי שלא אחד
ואחת מאתנו יבדקו מה נכון להם מבין כל אפשרויות הספורט הקיימות,
ויתחילו בפצילות מיד.*

שימו !

בעמוד הבא מובאים השלבים לכתיבת קטע. לשם כך בחרנו את נושא האלימות.

שלבם לכתבת קטע - סיכום

שלב א': קביעת הרעיון המרכזי וכתבת הנימוקים

הרעיון המרכזי: התנהגות אלימה מסוכנת לחברה.
הנימוקים: האלימות מסוכנת כי... (1) אלימות עלולה לגרום נזקים גופניים, (2) אלימות מילולית פוגעת באנשים מבחינה נפשית (3) אלימות גורמת לאי-סדר חברתי

שלב ג': הוספת משפטים תומכים - הסבר

ראשית, אלימות עלולה לגרום לאנשים נזקים גופניים. **התפרצות אלימה מביאה אנשים למצב של הזדקקות לעזרה רפואית.** נוסף על כך, האלימות המילולית פוגעת בנפשם של האנשים. **מתברר שגם מילים עשויות להסב נזקים, כמו תסכול, חוסר ביטחון, פחד ועוד.** יתר על כן, אלימות גורמת לאי-סדר חברתי. **אנשים מנסים לפתור בכוח בעיות שאפשר לפתור בדו-שיח או במסגרת משפטית מוסמכת.**

שלב ב': הוספת מילות קישור

ראשית, אלימות עלולה לגרום לאנשים נזקים גופניים. **נוסף על כך,** אלימות מילולית פוגעת באנשים מבחינה נפשית. **יתר על כן,** אלימות גורמת לאי-סדר חברתי.

שלב ד': הוספת דוגמאות

ראשית, אלימות עלולה לגרום לאנשים נזקים גופניים. התפרצות אלימה מביאה אנשים למצב של הזדקקות לעזרה רפואית. **ידועים מקרים שבני נוער רבו על דברים שטותיים באמצע מסיבה, ואחד מהם שלף סכין והרג את חברו שלא חשב כמוהו.** נוסף על כך, האלימות המילולית פוגעת בנפשם של האנשים. מתברר שגם מילים עשויות לגרום תסכול, חוסר ביטחון, פחד ועוד. **אצלנו בבית הספר התברר כי אחד הילדים אינו בא לבית הספר מפחד מפני נערים שסחטו אותו ודרשו ממנו כספים שלא היו ברשותו.** יתר על כן, אלימות גורמת לאי-סדר חברתי. אנשים מנסים לפתור בכוח בעיות שאפשר לפתור בדו-שיח או במסגרת משפטית מוסמכת. **קרו מקרים שאזרחים לא היו מרוצים מהחלטות של פקידי ממשלה, והם הכו ופצעו אותם.**

שלב ו': הוספת פתיח

לאחרונה התרבו מקרי האלימות בחברתנו, ואלה הפכו לתופעה המתרחשת מדי יום ביומו בכל מעגלי החיים: במשפחה, בחברה, בבית הספר ובמערכת הציבורית והשלטונית. התנהגות אלימה מסוכנת לחברה.

שלב ה': הוספת משפט סיכום

ראינו אפוא כי האלימות מסוכנת לחברה, ולכן יש להילחם בה בכל האמצעים הקיימים, הן החינוכיים והן המשפטיים.

שלב ז': חיבור החלקים לקטע שלם

לאחרונה התרבו מקרי האלימות בחברתנו, ואלה הפכו לתופעה המתרחשת מדי יום ביומו בכל מעגלי החיים: במשפחה, בחברה, בבית הספר ובמערכת הציבורית והשלטונית. התנהגות אלימה מסוכנת לחברה. ראשית, אלימות עלולה לגרום לאנשים נזקים גופניים. התפרצות אלימה מביאה אנשים למצב של הזדקקות לעזרה רפואית. **ידועים מקרים שבני נוער רבו על דברים שטותיים באמצע מסיבה, ואחד מהם שלף סכין והרג את חברו שלא חשב כמוהו.** נוסף על כך, האלימות המילולית פוגעת בנפשם של האנשים. מתברר שגם מילים עשויות להסב נזקים, כמו תסכול, ביטחון, פחד ועוד. **אצלנו בבית הספר התברר כי אחד הילדים אינו בא לבית הספר מפחד מפני נערים שסחטו אותו ודרשו ממנו כספים שלא היו ברשותו.** יתר על כן, חברה אלימה היא חברה שבה שורר אי-סדר חברתי. אנשים מנסים לפתור בכוח בעיות שאפשר לפתור בדו-שיח או במסגרת משפטית מוסמכת. **קרו מקרים שאזרחים לא היו מרוצים מהחלטות של פקידי ממשלה, והם הכו ופצעו אותם.** **ראינו אפוא כי** האלימות מסוכנת לחברה, ולכן יש להילחם בה בכל האמצעים הקיימים, הן החינוכיים והן המשפטיים.

מכתב

מכתב הוא אמצעי להעברת מסר בכתב בין אנשים או מוסדות.

אנו מבחינים בין שני סוגים עיקריים של מכתבים.

מכתב אישי נכתב לאנשים שאנחנו מרגישים קרובים אליהם, כגון: חבר, אח, אב, אם או כל קרוב משפחה.

מכתב רשמי הוא מכתב שנשלח לאנשים שאיננו מרגישים קרבה אליהם, לגורמים רשמיים, כגון: ראש העיר, מנהל מחלקה במקום מסוים, מנהל בית ספר, משטרה, עירייה, מורה, חברה מסחרית, ארגון או מוסד כלשהו.

בגלל ההבדל בין שני סוגי המכתבים מבחינת קהל היעד שלהם (כלומר למי המכתב מיועד), הסגנונות שלהם שונים זה מזה.

מכתב רשמי	מכתב אישי	
להביע תודה, להציג בעיה ולבקש פתרון, לדווח על תקלה	לספר, לשתף, לתאר, לבקש, להתנצל	לְשֵׁם מַה כּוֹתְבִים?
מבנה קבוע ו רכיבים קבועים, כתיבה בפסקות	אין מבנה קבוע, אך יש לשמור על היצג דף תקין	מבנה
יש לציין תאריך לועזי , מקובל לציין תאריך עברי	כדאי לציין את התאריך	תאריך
יש לציין את ה תפקיד של הנמען או הנמענת וכן את שם הארגון , יש לפנות במילים מר / גברת	אפשר לפנות בשם (יונתן), אפשר לפנות במילת חיבה (אהובתי, יקירי, מותק)	פנייה
בפתיחה : שלום רב, אדון/גברת נכבדים בסיום : בתודה, בברכה, בכבוד רב	בפתיחה : אהלן, היי... בסיום : להת', להשתמע, יאללה ביי, באהבה...	מילות ברכה
שפה רשמית, גבוהה, אין להשתמש בסלנג, כתיבה עניינית, ברורה ומדויקת	שפה חופשית, קלילה, שפה דבורה, סלנג, הבעת רגשות, מחשבות, הלצות, תיאורים	לשון כתיבה, שפה

ככל שהכותב והקורא רחוקים זה מזה מבחינה רגשית, המכתב יהיה רשמי יותר, מוקפד יותר. נתמקד כעת במבנה המכתב הרשמי.

מבנה המכתב הרשמי ורכיביו

תאריך עברי _____	חלק 1
תאריך לועזי _____	
לכבוד	חלק 2

שלום רב!	חלק 3
הנדון: _____	חלק 4
_____	חלק 5

בברכה,	חלק 6
שם וחתימה	

חלק 1 תאריכים

כאמור, מקובל לכתוב גם את התאריך העברי.

חלק 2 למי מיועד המכתב

חלק זה ייפתח במילה "לכבוד".

מתחת למילה זו נכתוב את שמות הנמענים, את תפקידם, את מקום העבודה.

דוגמאות:

לכבוד
גברת שרון יעל
מנהלת המחלקה לתברואה
עיריית ירושלים

לכבוד
גברת יעל שרון
מנהלת בית הספר "ארגמן"
ירושלים

חלק 3 ברכה

הברכה צריכה להיות **רשמית**, כמו "אדונים נכבדים", "שלום רב", "גברת נכבדה".

חלק 4 הנדון

הנדון הוא כותרת ה**מְמַצָּה** (אומרת בְּדִיּוֹק וּבְקִצְרָה) את הסיבה לכתיבת המכתב. הנדון איננו משפט, וכדאי להשתמש ב**שם פעולה** מתאים.

דוגמאות:

הנדון: בקשה לקבלת סיוע בלימודים

הנדון: מכירת מוצר פגום

הנדון: אי-הקפדה על זמנים

הנדון: פגיעה באיש ציבור

חלק 5 תוכן המכתב

תוכן המכתב כולל כמה חלקים, וכדאי לסדרו בצורה של פסקות.

משפט פתיחה: כדאי להשתמש ב**שם פועל (מקור)**.

דוגמאות: ברצוני **לפנות** אליכם בבקשה...

ברצוני **להביא** לידיעתכם כי...

ברצוני **להודיע** על מחדל שקיים...

בתשובה לפנייתכם מיום... , אני מבקש **להסב**...

ברצוני לציין ש...

הצגת הבעיה: תחילה תוצג הבעיה, אחר-כך הסיבות להיווצרות הבעיה.

כדאי לתאר את חומרתה.

אפשר להציע פתרון.

משפט סיום: משפט זה יביע תקווה או בקשה כי הבעיה תטופל או תיפתר.

דוגמאות: **אבקשכם** לטפל בפנייתי בהקדם האפשרי.

אודה על תשובתכם בעניין.

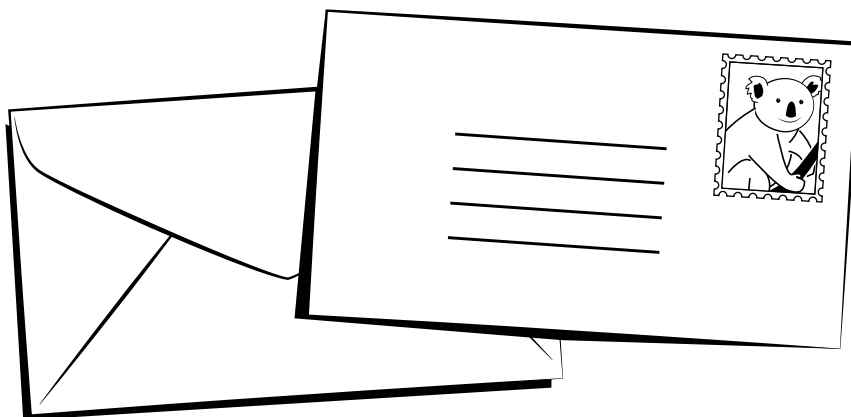
אודה לכם על טיפולכם המידי.

מקווה שתמצאו עניין בהצעת.

אני ממליץ לטפל בבעיה בדחיפות.

חלק 6 חתימה

אפשר לחתום את המכתב במילות ברכה כמו "בברכה", "בכבוד רב", "בתודה".
יש לציין שם מלא של הכותב או הכותבת וכן את הכתובת. אפשר לכתוב אותה בתחתית המכתב, ואפשר לכתוב אותה מעל "לכבוד".
אפשר להוסיף גם את מספר הטלפון.

הנה דוגמה למכתב רשמי שכתב תלמיד כיתה ה' לעיריית תל-אביב-יפו על מפגע ציבורי בשכונה שלו.

26 באוקטובר 2017

ו' בחשוון תשע"ח

לכבוד

עיריית תל אביב-יפו
מחלקת עבודות ציבוריות
רח' אבן גבירול
תל אביב

אדון / גברת נכבד/ה!

הנדון: מפגע ציבורי בשכונתנו

אני מבקש ליידע אתכם על מפגע ציבורי הקיים בשכונתנו "ביצרון", ברח' הבנים ליד בית מס' 9. בתאריך 24/10/17 עבדו במקום אנשי מחלקת עבודות ציבוריות. לצורך עבודתם הם חפרו בור בקרקע בעומק שלושה מטרים ואף הביאו לשטח חומרי בניין וכלי עבודה שונים. בסיום עבודתם נותר הבור פתוח, והחומרים נותרו מפוזרים מסביב. המקום לא גודר, ובלילה אין לידו שום תאורה. כתוצאה מכך הפך המקום למסוכן, ולכן עלול להיגרם אסון כבד. המקום נמצא על שביל המוביל לבית כנסת, ורבים מהקשישים משתמשים בו. אני מציע לטפל במפגע זה בדחיפות, לפני שיהיה אסון. אני מציע לגדר את המקום ולהוסיף תאורה עד גמר העבודה.

בתודה ובציפייה לטיפולכם המהיר,

אורן כתב

משימות

1 כתבו מכתב לראש המועצה או העירייה שלכם, והציעו דרכים להתמודדות עם מכת היתושים באזור שלכם.

	לכבוד
_____	_____
_____	_____

	הנדון: _____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

2 כתבו מכתב לראש המועצה/העירייה שלכם. הדגישו בפניו או בפניה את יתרונות המחזור, והציעו להם דרכים ליישום המחזור ביישובכם.

מאמר טיעון

כבר למדנו לזהות את היסוד המארגן של מאמר טיעון. מטרתו של מאמר כזה היא **לשכנע** את הקוראים.

✿ קראו את הטקסט שלפניכם, ובמהלך הקריאה סמנו בו את הטענה ואת הנימוקים לטענה.

עם הספר!?

1 פעם בשנה, בעיקר לקראת שבוע הספר, עולה הטענה כי בני הנוער כמעט אינם קוראים ספרים. המו"לים (מוציאים לאור) מתלוננים כבר שנים רבות על ירידה בהיקף הקריאה. אליהם מצטרפים הורים, מורים ומחנכים, המעלים את הטענה שאין הם מצליחים לשכנע את בני הנוער לקרוא ספרים.

5 לטענת רבים, בשנות הילדות המוקדמות נחשפים הילדים לספרים הן בבית והן בגן הילדים. ההורים או הגננות מקריאים לילדים ספר המותאם להם הן מבחינת הנושאים והן מבחינת השפה. הפסקת הקריאה מתחילה בגיל העשרה. בניגוד לשפע הספרים המיועדים לגיל הרך, מבחר הספרים העומד לרשות הצעירים הולך ומצטמצם. הסיבות לכך הן שהמו"לים חוששים להוציא ספרים חדשים לצעירים, כי אין הם יודעים מה טעמם של הצעירים. נוסף על כך, הצעירים

10 כיום אינדיבידואליסטים, רב-גוניים וביקורתיים, וקשה "לקלוע" לטעמו של ציבור מגוון כל-כך. סיבה אפשרית נוספת להפסקת הקריאה בגיל הנעורים היא העובדה שבתקופתנו הצעירים חשופים לגירויים רבים כמו חוגים שונים, טלוויזיה, מחשבים ואינטרנט. מצד אחד, הצעירים מעדיפים לבלות את זמנם החופשי בפעילויות שיש בהן "אקשן" לעומת הספר ש"הפעילות" מולו היא פסיבית. ומצד אחר, הצפייה בטלוויזיה מפעילה אצל הצופה שני חושים: ראייה ושמיעה, ואילו הספר דורש הפעלת חוש לראייה בלבד. הקריאה בספר דורשת הפעלת הדמיון, ואילו בטלוויזיה אין בו צורך, משום שהכול מוגש מן המוכן.

20 למרות המצב העגום החברה הישראלית אינה משלימה עם המצב, כי היא חוששת לדמותה. בני נוער צעירים, שאינם קוראים, סביר להניח שלא יקראו גם כשיתבגרו, והספרות היא תרבות. ההוכחה לכך שהחברה הישראלית עדיין אינה מרימה ידיים, היא ההקפדה על קיומו של "שבוע הספר" מדי שנה בשנה, בתקווה שרבים ינצלו הזדמנות זו לרכוש ספרים, לקרוא אותם, ואולי כך תתפתח ידידות מופלאה בין האדם לבין הספר.

לפניכם מבנה של טקסט טיעון. העתיקו מהטקסט את המשפטים המתאימים לכל רכיב.

הצגת הטענה

נימוקים והוכחות

מסקנה

כתיבת מאמר טיעון

כאשר אתם תתבקשו לכתוב מאמר טיעון, השאלה תכיל טענה, ואתם תתבקשו להביע את דעתכם עליה. אתם יכולים להסכים עם הטענה או להתנגד לה.

שלב 1 העלאת רעיונות

לפני שמתחילים בכתיבה, כדאי לערוך טבלה שבה תכתבו נימוקים לשני הצדדים. **שימו** ❤️, אל תכתבו בטבלה הסברים ודוגמאות. המטרה היא **לארגן את הרעיונות**.

מסכים עם הטענה (או החלטה או הצעה)	מתנגד לטענה (או החלטה או הצעה)
1. _____	1. _____
2. _____	2. _____
3. _____	3. _____

שלב 2 **קביעת הדעה**: החליטו אם אתם מסכימים עם הטענה או מתנגדים לה.

שלב 3 **הכתיבה**: נתחיל בתרגול באמצעות המשימה שלפניכם.

❁ **משימה**: אחת העיריות החליטה להציב מצלמות בבתי הספר שבשיפוטה כדי להתמודד עם בעיית האלימות. הביעו את דעתכם על החלטה זו.

שלב 1 העלאת רעיונות

נגד החלטה	בעד החלטה
1. פוגע בפרטיות התלמידים. 2. השיטה לא-חינוכית, מבוססת על מעקבים. בית ספר צריך לפעול בשיטות חינוכיות.	1. המצלמות ירתיעו את התלמידים המתנהגים באלימות. 2. בזכות המצלמות תשרור אווירת ביטחון בחצר בית הספר.

שלב 2 - **קביעת הדעה**: נניח שאנחנו מסכימים עם החלטה.

שלב 3 - הכתיבה

בשלב הזה אינכם חייבים לעשות זאת.	כדאי להתחיל את הקטע בפתח, שיהיה בו רקע.	פתיח
אחת העיריות החליטה להציב מצלמות בבתי הספר שבשיפוטה כדי להתמודד עם בעיית האלימות.	יש לחזור על הטענה הכתובה בשאלה.	הטענה
אני מסכימה עם ההחלטה הזו מכמה סיבות.	אני תומך / לא-תומך בהחלטה מכמה סיבות. אני מסכימה / לא-מסכימה עם הטענה מכמה סיבות.	הבעת הדעה
המצלמות ירתיעו את התלמידים המתנהגים באלימות וימנעו זאת מהם. הפחד מפני ענישה, אם יזוהו באמצעות המצלמות, יגרום להם לחשוב פעמיים לפני תגובתם. קרו מקרים, שמעקב צמוד הפחית את האלימות אצל תלמידים.	הנימוק עונה על השאלה "מדוע?", והוא משפט מכליל קצר. הקפידו להשתמש בשם פעולה או בנושא סתמי או בשם הפועל (מקור). ההסבר הוא הרחבה של הנימוק. הדוגמה היא אישית. לכתבת החלק הזה תוכלו להיעזר בשלבים לכתבת קטע בעמוד 121.	נימוק 1 הסבר דוגמה
בזכות המצלמות תשרור אווירת ביטחון בחצר בית הספר. כאשר תלמידים יסתובבו בחצר בידיעה שיש עין ששומרת עליהם, הם ירגישו בטוחים יותר.	המאמר שתכתבו יהיה טוב יותר ומשכנע יותר אם תכתבו יותר מנימוק אחד.	נימוק 2 הסבר דוגמה
לפיכך טוב עשתה העירייה שהחליטה לעקוב אחר אלימות באמצעות מצלמות.	הסיום קשור למשפט של הבעת העמדה.	סיום (סיכום או המלצה או מסקנה)

כעת נכתוב את הקטע השלם.

אחת העיריות החליטה להציב מצלמות בבתי הספר שבשיפוטה כדי להתמודד עם בעיית האלימות. אני תומכת בהחלטה זו מכמה סיבות.
ראשית, המצלמות ירתיעו את התלמידים המתנהגים באלימות וימנעו זאת מהם. הפחד מפני ענישה, אם יזוהו באמצעות המצלמות, יגרום להם לחשוב פעמיים לפני תגובתם. קרו מקרים, שמעקב צמוד הפחית את האלימות אצל תלמידים.
שנית, בזכות המצלמות תשרור אווירת ביטחון בחצר בית הספר. כאשר תלמידים יסתובבו בחצר בידיעה שיש עין ששומרת עליהם, הם ירגישו בטוחים יותר.
לפיכך טוב עשתה העירייה שהחליטה לעקוב אחר אלימות באמצעות מצלמות.

משימה: אחת העיריות החליטה להציב מצלמות בבתי הספר שבשיפוטה כדי להתמודד עם בעיית האלימות. הביעו את דעתכם על החלטה זו.

הנה מאמר טיעון שבו אנחנו מתנגדים להחלטה.

<p><i>אחת הצעירות החליטה להציב מצלמות בבתי הספר שביפוטה כדי להתמודד עם בעיית האלימות. אני מתנגדת להחלטה הזו מכמה סיבות.</i></p> <p><i>ראשית, הצבת המצלמות חודרת לפרטיות. בהפסקה תלמידים עושים פעולות שונות כמו הסתודדויות עם חברים כדי שאף אחד לא ישמע, או תנועות אופ' היכולות להיראות מוזרות בעיני המתבונן במצלמה וכך לחדור לפרטיות.</i></p> <p><i>שנית, מעקב אחרי אנשים באמצעות מצלמות איננו חינוכי. יש דרכים חינוכיות אחרות שבהם הספר יכול לנקוט, כמו בירורים ושיחות.</i></p> <p><i>לפיכך למרות החשיבות במצבם ובאניצה של אלימות בבתי הספר יש למצוא דרך שונה מלזו שהוצעה על-ידי הצעירה.</i></p>	<p>חזרה על הטענה + הבעת עמדה</p> <p>נימוק 1 והסבר</p> <p>נימוק 2 והסבר</p> <p>מסקנה</p>
---	---

משימה: בשנים האחרונות קרו מקרים רבים של פגיעת ילדים בהולכי רגל, כשהם רוכבים על אופניים חשמליים. יש הטוענים שחובה להגביל את הנסיעה באופניים חשמליים לגיל 16. התייחסו לטענה זו, והביעו את דעתכם עליה.

תחילה כתבו כאן נימוקים "בעד" ו"נגד".

לא-מסכים עם הטענה	מסכים עם הטענה

כעת כתבו את המאמר שלכם.

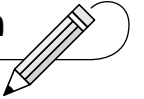
הנה מאמר טיעון שכתב תלמיד.

יש הטוענים שחובה להגביל את הנסיעה האופנייט חמאלייט לאלף 16. אני תומק בטענה מכמה סיבות.

ראשית, אופנייט חמאלייט הם כלי רכב לכל דבר, וכשט שמאלייט את הנהיגה בכלי רכב האחרים, יש להגביל את הנהיגה האופנייט. המהירות ואפשרויות העצירה האופנייט חמאלייט שונות בתכלית השינוי מאלה שבאופנייט רלייט. הם דומים יותר לכלי רכב הנוסע על הכביש. אפשר לפתח בהם מהירות גדולה יותר, ואז קשה יותר לעצור בפתאומיות. יש לרכוב האופנייט חמאלייט על הכביש ולא על המדרכה כדי לא לפגוע בהולכי הרגל. מאחר שילדים צעירים לא יכולים לרכוב על הכביש, יש להגביל את הרכיבה על אופנייט חמאלייט. שמצנו לאחרונה על ילדים שנפצעו מרכיבה על אופנייט חמאלייט כי לא הצליחו לשלוט בהם, ועל מקרים שבהם נפצעו הולכי רגל מאופנייט חמאלייט שנסעו על המדרכה.

נוסף על כך, ילדים מתחת לאלף 16 לא-תמיד שמים לב לכל מה שקורה סביבם. החושים של ילדים לא מפותחים מספיק, ויש כאנה שיש להם בעיות קשה וריכוז. לכן הם עלולים שלא לשים לב לסביבה, וכך יקרו אסונות. למשל, מישהו שאני מכיר הקשיב למוסיקה בשעה שרכב על האופנייט שלו. הוא שט אונניות, ולכן לא שמע כלל שרץ אחריו ונבח. כשהוא רצה לפנות ימינה, הוא לא שט לב לכלל שלידו, ודרס אותו. מהסיבות הללו יש למנוע מצעירים לרכוב לפני גיל 16. רצוי שיוחקו בנושא זה חוק כדי שאפשר יהיה לעצור את התופעה.

משימות

1

לפניכם שתי משימות כתיבה. לאחר שתכתבו את המאמרים שלכם, תוכלו להציץ בעמוד 137 ולראות מה כתבו תלמידים אחרים.

א. בבית ספר בדרום החליטו המנהלת וצוות המורים לחייב את התלמידים לעסוק במחויבות אישית שבה על התלמידים להתנדב במקומות שונים בקהילה. ההתנדבות תתבצע אחרי שעות הלימודים. מספר תלמידים לא הסכימו לפעול אחר שעות הלימודים וטענו שבזמנם החופשי הם רוצים לעשות פעילות עצמאית שלהם. שכנעו את קבוצת הילדים לקבל את דרישת הנהלת בית הספר. תחילה כתבו כאן נימוקים "בעד" ו"נגד".

לא-מסכים עם הטענה	מסכים עם הטענה
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

כעת כתבו את המאמר שלכם.

ב. יש הטוענים כי ענישה אינה דרך חינוכית לפתרון בעיות התנהגותיות, ויש למצוא דרכים אחרות כדי לשפר בעיות אלה. התייחסו לטענה זו, והביעו את דעתכם עליה. בססו את תשובתכם על דוגמאות. תחילה כתבו כאן נימוקים "בעד" ו"נגד".

לא-מסכים עם הטענה	מסכים עם הטענה
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>

כעת כתבו את המאמר שלכם.

מאמר טיעון למשימה א

בבית ספר בדרום החליטו המנהלת וצוות המורים לחייב את התלמידים לצסוק מחויבות אישית שבה על התלמידים להתנדב במקומות שונים בקהילה. ההתנדבות תתבצע אחרי שעות הלימודים. אני תומכת בהחלטה זו מכמה סיבות.

ראשית, אלרחות טובה משמעותה עצרה לקהילה. אמנם נדרש לעשות זאת אחרי הלימודים, אבל זו התנדבות, ויש להתאים אותה לשעות של מקבלי השירות, ולא לשעות של נותני השירות. למשל, במרכז לקשישים יש שעות פעילות שבהן אפשר להקריא לקשישים ספרים או ציתונים או לשוחח אתם בין השעות ארבע לחמש, לכן עלינו להתאים את עצמנו לשעות הללו. נוסף על כך, תרומה לקהילה לא צריכה לבוא במקום השכלה. לכן ההתנדבות צריכה להיות אחרי שעות הלימודים, כדי שלא נפסיד חלק מתחומי הידע המקצועות השונים. הרי לא יעלה על הדעת שנהטף שיצורי אנגלית, מתמטיקה או שפה, שהם חשובים ביותר, ונלך לפעול בהתנדבות לקהילה. לפיכך צודק צוות ההנהלה שדורש מהתלמידים לפעול אחר הצהריים. כך המתנדבים יכולים להרטיש תחושה טובה.

מאמר טיעון למשימה ב

יש הטוענים שצנישה היא לא הדרך הנכונה לשנות התנהגות של תלמידים. אני מסכימה עם טענה זו מכמה סיבות.

ראשית, בדרך כלל צונש עוזר רק לזמן קצר. הנצנש מקבל את צונשו ככעס, הוא מתמרמר על כך לזמן-מה, ואחרי יום או כמה ימים הוא כבר שוכח שהוא נצנש ובלאף מה.

שנית, ילדים "בציותיים" משיכים להתנהג בצורה בציותית. זו הוכחה שצונש לא עוזר בסיפור התנהגות. הוא עלול אפילו לערום ליותר מתחית. תלמיד הכיתה שלי נצנש משום שזרק מהחלון כחית של "דיאט קולרה". הוא כעס על המורה משום שהצנישה אותו, ולכן הוא החמיר יותר את ההתנהגות שלו, עשה "דווקא".

לכן עדיף לשוחח עם הילד האלים או עם כל הכיתה, וזה ישכנע ויצור יותר בצונש כדאי להשתמש רק כאפשרות אחרונה, כששום דבר לא עוזר.

2

לפניכם שתי משימות כתיבה. לאחר שתכתבו את המאמרים שלכם, בקשו מחבר או מחברה לקרוא אותם ולהעיר את הערותיהם.

א. יש הטוענים כי עד גיל 15 צריכים ההורים לעקוב אחר פעילות ילדיהם באינטרנט. התייחסו לטענה זו, והביעו את דעתכם עליה. הביאו דוגמאות לדבריכם.

תחילה כתבו כאן נימוקים "בעד" ו"נגד".

לא-מסכים עם הטענה	מסכים עם הטענה
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

כעת כתבו את המאמר שלכם.

ב. יש הטוענים כי רוב התרגול הלימודי צריך להיעשות בשעות הלימודים, ולא בשעות אחר הצהריים על חשבון שעות הפנאי של התלמידים. התייחסו לטענה זו, הביעו את דעתכם עליה, והביאו דוגמאות לדבריכם.

תחילה כתבו כאן נימוקים "בעד" ו"נגד".

לא-מסכים עם הטענה	מסכים עם הטענה
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

כעת כתבו את המאמר שלכם.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

הדור השטוח

אחד העיסוקים המרכזיים של ילדים בימינו הוא צפייה בטלוויזיה. משום כך שאלה מעניינת וקשה שצריך לתת עליה את הדעת היא: כיצד ייראה בעתיד דור הילדים הצמוד למקלט הטלוויזיה?

יש הטוענים כי הטלוויזיה הופכת את המתמכרים לה - ילדים ומבוגרים - לאנשים סבילים, לעתים אדישים. היא איננה תובעת מהצופה בה דבר. הוא רק יושב מולה, והיא עושה את כל השאר. כדי לצפות בסרט בטלוויזיה אין צורך לטרוח כהוא זה: לא להיפגש עם חברים, לא ללכת לבית הקולנוע, ולא לעמוד בתור כדי לקנות כרטיסים.

טענה נוספת היא שהילד השקוע בכורסת הטלוויזיה יהיה אדם פחות חברותי. כבר עכשיו אין הילדים חיים כפי שחיו ילדים פעם: הם אינם הולכים לבקר אצל חברים, אינם מכינים שיעורים בצוותא, אינם מבקשים לאכול אצל חברים וממעטים לשחק בחוץ, באוויר הצח עם חברים וחברות.

יש מחקרים רבים על השפעת סצנות של אלימות בטלוויזיה על הצופה הצעיר או הבוגר. ככל שתרבה לקרוא מחקרים כאלה, כך תגבר מבוכתך. כולם מסכימים שלאלימות השפעה הרסנית.

עם זאת, הילד של היום רואה עולם מעניין יותר בזכות הטלוויזיה. יש סרטים שמעשירים את הידע ומרחיבים את האופקים. עולם ומלואו נגלים לעיני הצופה הצעיר. מצלמות הטלוויזיה מביאות אליו את מצולות הים ואת מערכת הכוכבים, יבשות רחוקות, תרבויות נסתרות ואורח חיים זר לו.

פסקה (1)

1 נושא הפסקה:

פסקה (2)

5 נושא הפסקה:

פסקה (3)

10 נושא הפסקה:

פסקה (4)

15 נושא הפסקה:

פסקה (5)

20 נושא הפסקה:

ברור לכול, שיש לטלויזיה השפעות מפליגות בתחומים שונים על הצופה הצעיר, אך איש אינו יכול להשיב בבירור איזו דמות תהיה לילד או לנער כשיגדל ויהיה בוגר, או מה תהא דמותה של החברה בשנים הבאות. משום שכמאמר חז"ל, "הנבואה ניתנה לשוטים". לטלויזיה, על כל פנים, תהיה השפעה רבה על פניה של החברה.

פסקה (6)

נושא הפסקה:

25

1 במאמר מוצגות שלוש טענות נגד הצפייה בטלויזיה.

א. הציגו אותן.

ב. בחרו אחת מהן, התייחסו אליה, והביעו את דעתכם עליה.

2 במאמר מוצגת טענה אחת **בעד** הצפייה בטלוויזיה.
א. הציגו אותה.

ב. הביעו את דעתכם עליה.

3

תמר מכיתה ה' נתבקשה לכתוב קטע טיעוני. קראו את המשימה שקיבלה.
יש הטוענים כי הדרך הטובה ביותר להכיר את עולם הטבע היא דרך צפייה בסרטי טבע.
התייחסו לטענה, והביעו את דעתכם עליה.

קראו את הקטע שכתבה תמר, וענו על השאלות שאחריו.

יש דרכים שונות להכיר את עולמנו הטבע המופלא. יש הטוענים כי הדרך הטובה ביותר לצפות זאת היא דרך צפייה בסרטי טבע הנצפים בצרכים שונים בטלוויזיה. אני מסכימה עם טענה זו מכמה סיבות.

ראשית, בטלוויזיה אפשר ללמוד על הצומח הקסום של הצלף החיים ועל הצמחים השונים בלי להסתכן ובלי לפגוע בסביבה. טיול בטבע יכול להיות מסוכן, שכן יש צמחים הצלופים לצרות אבידות נשימה או לארציות מסוכנות. גם הצלף חיים נסתרים צלופים לפגוע במטיילים עד כדי סיכון חיים.

נוסף על כך, יש מקומות שאדם מן השורה לא יכול להגיע אליהם בגלל קשיים גאוגרפיים. למשל, אזורי הקוטב ומצוקי הים מצד אחד והמדבריות המשתרעות למרחקים גדולים מהצד האחר הם מקומות מיוחדים וקסומים שכדי להגיע אליהם צריך לפעמים אמצעים מיוחדים כמו כלי רכב מיוחדים וציד מיוחד. לפעמים דרושים כושר גופני ואפילו יכולת כספית.

יתרה מזו, אנשים שיש להם מאבקות פנייות לא יכולים ליהנות ממחנות מופלאים רבים שיש בטבע. וכשהם צופים בטלוויזיה, הם לא מרגישים שונים וחריגים, והם יכולים להיות כמו כולם.

לפיכך בעידן הטכנולוגי המתקדם אפשר להגיע קרוב ביותר לחוויה מופלאה גם מכורסת הטלוויזיה.

- א. לאיזו פסקה בטקסט "הדור השטוח" מתייחסת הטענה שקראתם? _____
- ב. בדקו את הקטע של תמר בעזרת המחווון שלפניכם.

מחווון לבדיקת תקינות של קטע

תקין ✓ תקין חלקית ✓ לא תקין x	
	1. האם המבנה תואם את מבנה הטיעון?
	2. האם יש נימוקים? האם כל אחד מהם מנוסח כמשפט מכליל?
	3. האם יש הרחבה לכל נימוק?
	4. האם יש רצף הגיוני וקשר בין המשפטים?
	5. האם יש שימוש במילות קישור?

ג. האם הקטע של תמר שכנע אתכם? נמקו את תשובתכם.

ד. כעת כתבו קטע משלכם לאותה משימה.

המשימה: יש הטוענים כי הדרך הטובה ביותר להכיר את עולם הטבע היא דרך צפייה בסרטי טבע. התייחסו לטענה, והביעו את דעתכם עליה.
במאמר שלכם תוכלו להציע דרך שונה ללמוד על עולם הטבע המופלא.

מכתב במבנה טיעון

בעיתונים רבים יש מדור הנקרא "מכתבים למערכת". במדור זה אנשים נוהגים לכתוב על **תופעה** שהם מְגַנִּים או מעריכים, או **תגובה** על מאמר שקראו בעיתון.

למדנו לכתוב מכתב רשמי, וכעת נראה כיצד כותבים **מכתב טיעוני**.

מכתב במבנה טיעון דומה למכתב הרשמי, שכן אין קרבה בין הכותב או הכותבת לבין הנמען או הנמענת.

ובכל זאת יש כמה שינויים.

- אין חובה לכתוב תאריך עברי.

- אין חובה לכתוב "הנדון".

- חשוב להוסיף **רקע** כדי לדעת בעקבות מה אנחנו כותבים.

קראתי את מכתבך / את המאמר בנושא..., ואני מבקש/ת להתייחס לדברים שנאמרו.

- אין צורך לכתוב כתובת מלאה, די לכתוב את השם ואת העיר.

26/10/17

לכבוד

צורק "אקולוניה וסביבה"

שלום רב,

כאילו האחרון של "אקולוניה וסביבה", אוקטובר 2017, הופיעו מספר מאמרים שעסקו בהצטיית הרס הטבע שנאדם על-ידי פיתוח ובנייה. ברצוני להתייחס למאמרו של יואב שאי.

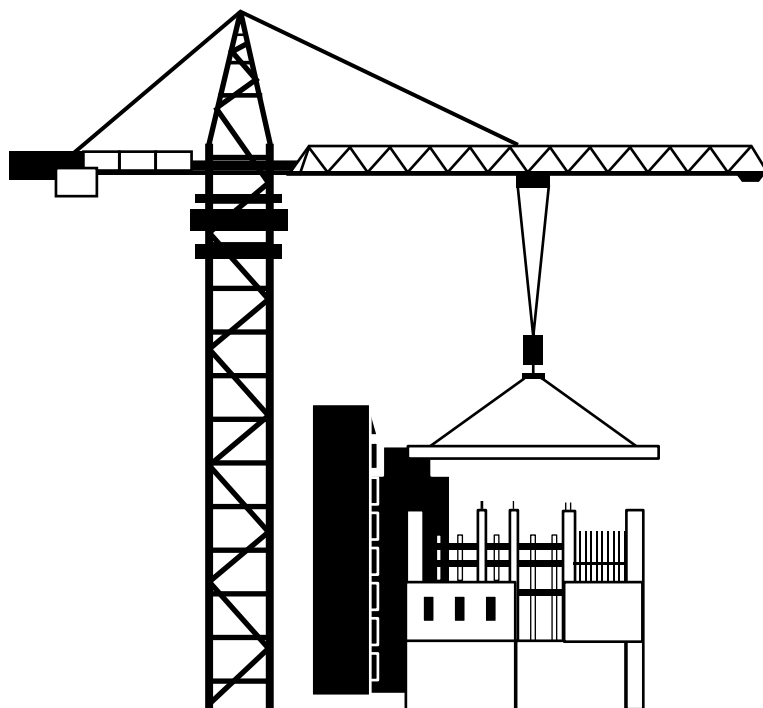
אני מסכימה מאוד עם דעתו של מר שאי, הטוען שמדינתנו צלולה למהפך לציר אפורה של טון ואספלט ללא שום שדות מוריקים ושטחים פתוחים, את נמשך לבנות על כל שטח ירוק. מצב כזה יביא להרס של הטבע. אמנם מר שאי מצלח בהבנה את הצורך בפיתוח המדינה, אך הוא מאשים את ממשלת ישראל, שאינן מצודדות חיסכון בשימוש במשאבי הקרקע, כאילו אינן חשבות לנולד הפתוח.

אני - כמו את שמי - כואבת את הכרסום השטחית הפתוחית. השטחית הפתוחית הט הבסיס לחייט, לכן טמנה סכנה בהיצלמות. שטחית פתוחית הט מקור לייצור ולהספקה של מלון ולהחדרת מיט למי התהום. הט מספקים מקומות ביטוי לשעות הפנאי ולנופש בחיק הטבע החשוב לנשמת האדם.

פיתוח וקליטת צולטים הט חשובים, אבל צלינו לשמור שהממשלות שלנו לא תאבדנה את האילון בין הצורך בהתפתחות, בצמיחה כלכלית ובקליטת צלייה לבין הבטחת רווחה אמיתית לאוכלוסיית המדינה.

בברכה,

של נר

הטקסט הספרותי

הטקסט הספרותי שונה מהטקסט המידעי/עיוני גם בצורתו החיצונית (למשל, הוא אינו מחולק לפסקות), גם במשלב הלשוני (למשל, יש בו הרבה מילים גבוהות, הרבה דימויים ומטפורות, הרבה תוכן נסתר), אך בעיקר במטרותו - הצגת דמויות הפועלות סביב בעיה המתרחשת בסיפור ומחפשות פתרון. בדרך כלל יש לסיפור מָסָר שהקוראים אמורים להבין בין השורות.

אפיון דמות

אפשר לאפיין דמות על-פי כמה תבחינים.

- מראה חיצוני
- אופן הדיבור של הדמות
- אופן ההתנהגות של הדמות
- חלומות של הדמות
- מחשבות של הדמות
- יחס המספר אל הדמות
- יחס של דמויות אחרות אל הדמות
- הקבלות אל דמויות אחרות

אנחנו נתמקד בשלושה תבחינים: התנהגות, דיבור, מחשבות.

קראו את הסיפור שלפניכם, ולאחר מכן נאפיין את אחת הדמויות.

דוד המלך / יוסי מרגלית

(מתוך: "כזה גיבור" בהוצאת "ניומן")

1 כשהציע לי דוד, שהוא יהיה דוד המלך, ואני אהיה עבד שלו, שמחתי דווקא. דוד חזק מכל ילדי הכיתה, וטוב להיות עבד של החזק - אם אי-אפשר להיות חזק. לפעמים יש ילדים בכיתה, הרוצים לתת מכות לחלשים - סתם מכות, בלי שום סיבה, ולפעמים רוצים הילדים הגדולים להראות גבורה, והם שמחים כאשר ילד קטן מסכן הולך מהם בוכה. אם אני עבד של ילד חזק, הוא לא ייתן שיכּו אותי. לכן 5 שמחתי להיות עבד של דוד.

בדרך כלל לא נורא כל-כך להיות עבד. יתר הילדים אפילו אינם מחויבים לדעת על זה בהתחלה. העבד משתדל לעזור לאדוניו בכל דבר, והוא שותף אֶתוּ במשחקים ומשתדל שהניצחון יהיה על צדו. למשל, כשמשחקים במחניים, עובר העבד תכף

- 10 להגנה, וכל פעם שבא לידו הכדור, הוא מוסר אותו לאדוניו, ואם האדון והעבד כבר שבויים, ברור שהאדון - הוא המוסר מסירות והמשתדל "להוריד", והעבד הוא שרץ ומביא את הכדור בכל פעם שהכדור מתגלגל רחוק. וככה בכל דבר ודבר. לי לא היה אכפת כלל לעזור לדוד ולשרת אותו במחניים: בין כך כמעט שאינני מצליח "להוריד", ובמסירות מהירות אני מאבד כדורים. מה שאמת - זה אמת. העיקר שידעתי, שבכל פעם שיעשו לי רעה, יבוא דוד המלך ויעשה צדק.
- 15 כשלא היה מה לעשות במגרש המשחקים, היה דוד המלך בא לחצר שלנו, והיינו משחקים ממש כמלך ועבד. הוא הוציא פקודה, ואני רצתי מהר וְהִבֵּאתִי לְבָנִים שֶׁנִּשְׂאָרוּ מֵהַבְּנִיין, וּבְנִיתִי לוֹ אֶרְמוֹן. הארמון לא מצא חן בעיניו, ואז הרסתי אותו וּבְנִיתִי חֹדֶשׁ. הוא נתן לי עצות (כי מלך צריך להיות חכם), וגם עזר לי קצת לבנות - אף כי לא נאה למלך לבנות בעצמו. כשהארמון היה גמור, היה מוטל עליי לְכַלְכֵּל את המלך. הלכנו לגינה, עקרתי גזרים אחדים, וְשִׁטְפְּתִי אוֹתָם בַּמִּים, והמלך אכל, וגם אני אכלתי על שולחן המלך.
- 20 ככה הייתי עבד של דוד ימים אחדים, ואולי הייתי מסכים להיות עבד שלו עוד הרבה זמן, אבל פתאום הוא נעשה מלך רע, ואף אחד אינו רוצה להיות עבד של מלך רע. דווקא בגולות הוא לא הצליח, המלך הזה. לעתים רחוקות מאוד היה מצליח לפגוע, וכמעט תמיד היו מרוויחים ממנו את כל הגולות שלו. אולי בגלל זה הוא רצה שאהיה עבד שלו: אני הרווחתי כמעט תמיד, ואת הגולות שהרווחתי נתתי לו. הוא היה מפסיד אחת-שתיים, ואינני יודע מאין היו לו עוד גולות להפסיד. יכול להיות שהוא קנה בכספו - וזו בושה גדולה לילד לקנות גולות. לי קנו פעם חמש גולות, ויותר לא קנו לי אף פעם, וגם את החמש ההן איבדתי.
- 25 והנה יום אחד, בהפסקה הגדולה, בא אליי דוד המלך וציווה להחרים בשבילו מן הגולות של חזי.
- 30 חזי הוא המצליח בגולות יותר מכל הילדים. הוא בא תמיד לבית הספר עם שתי קופסאות - אחת מלאה גולות ואחת ריקה. הוא אומר, שהקופסה המלאה עושה לו מזלות, ובגללה הוא מרוויח וממלא את הקופסה השנייה. כמה גולות יש לו בבית - אף אחד אינו יודע. המורה כבר לקחה לו ארבע פעמים קופסה מלאה גולות, כי שמעה את הרעש שלהן בשיעור, אבל חזי רק חיך קצת ואמר שחבל על הקופסה. איך זה להחליף גולות אצל חזי? - אמרתי לדוד - אסור!
- 35

- 40 לחזי לא חשוב, יש לו יותר מדי, ואני המלך שלך, ואתה צריך לשמוע לפקודותיי! - דוד אמר לי, שזה יהיה פשוט לגמרי: בהפסקה הגדולה כל הילדים בחוץ, והקופסה המלאה של חזי נמצאת בילקוט שלו. אני פשוט צריך לפתוח את הקופסה, להריק גולות רבות ככל האפשר לתוך הכיסים ולהסתלק תכף החוצה, אליו.
- 45 לא רציתי את הצרה הזאת. למה לי גולות של חזי? האם משום שזה דוד המלך שלי, אני צריך כבר לסחוב בשבילו מאחרים? ואולי... אם לחזי לא אכפת כמה גולות יש לו, אפשר לבקש מִמנו. אך איך אפשר לבקש נדבה בשביל מלך?
- דוד לא נתן לי לחשוב הרבה. הוא אמר שאני מוכרח להביא לו תכף ומיד, כי ההפסקה הגדולה תיגמר, והוא לא יספיק לשחק אף משחק אחד. אם לא אֶמלא את פקודתו, אהיה עבד מוֹרד, והוא יעשה בי שפטים.
- 50 באמת לא רציתי לסחוב גולות בשבילו. גם למלך צריך להיות שֶׁכָּל, והוא לא צריך לגרום צרות לעבד שלו. אבל בכל זאת הוא נתן פקודה, ואני לא רציתי להיות עבד מורד. חשבתי, אלך לכיתה ואֶראה. אם יש שם ילדים - אני יכול לחזור תכף ולהגיד לדוד שאי-אפשר להחרים בשבילו גולות, ואם אין אף ילד... נראה.
- 55 באתי לכיתה, וכמובן, ישבה שם נועה. נועה מביאה כל יום לבית הספר שני קילו אוכל, ותמיד היא נשארת אחרונה. לפעמים אינה מספיקה לגמור עד סוף ההפסקה, ואז היא אוכלת בהפסקה הבאה או אפילו בשיעור. ראיתי את נועה ושמחתי: עכשיו אני יכול להגיד לדוד שיש ילדים בכיתה, אבל בדיוק באותו רגע קמה נועה ופנתה ללכת. מזל כזה היה לי, שדווקא באותו יום היה לה פחות אוכל.
- 60 אם כבר נשארתי לבדי בכיתה, למה לא אבדוק ואראה אם באמת יש לחזי קופסה מלאה גולות? ואם באמת יש לו, ואם באמת לא אכפת לו אם חסרות לו קצת - רק חשבתי מחשבות, אבל בינתיים התהלכו הרגליים שלי, וכבר עמדתי על-יד הילקוט של חזי. סתם ככה לקחתי את הילקוט, ופתחתי אותו, ותכף ראיתי קופסה אחת מלאה גולות לגמרי, ועוד קופסה עם גולות אחדות. לקחתי את הקופסה המלאה והתחלתי להריק ממנה ליד, ומן היד לכיס. אבל היד רעדה, וכבר התגלגלו גולות אחדות על פני כל הכיתה. העמדתי את הקופסה על השולחן, התחלתי לרדוף אחרי הגולות המתגלגלות, וקיללתי את דוד ואת כל המלכים המְצִיקִים לעבדים המסכנים, ופתאום...
- 65

פתאום פרץ לכיתה עזרא. דווקא עזרא, שיושב עם חזי ליד שולחן אחד והוא חבר טוב שלו. לולא נבהלתי כל-כך, אולי הייתי מספר לעזרא איזו מעשייה, אבל הוא ראה שנבהלתי, וראה את הגולות המפוזרות, ואת הקופסה העומדת על השולחן, ותכף רץ החוצה.

70

עכשיו ידעתי בדיוק מה יהיה. ואכן, כל הילדים פרצו פנימה "מחוממים", ותכף התחלתי לקבל מכות. אפילו לא ניסיתי להחזיר: "מה, אני נגד כל הכיתה?" אבל התחלתי לצעוק "דוד, דוד!" הייתי בטוח שהוא יבוא להפריד ולהגן עליי: הלא אני עבד שלו, ותמיד הוא צריך לשמור עליי - בייחוד כשאני ממלא את פקודתו!

ודוד באמת בא. כל הילדים הביטו עליו קצת לראות מה יעשה, אבל הוא לא עשה כלום. כשהם ראו כי אין סכנה, התחילו להכות אותי שוב.

75

"דוד, אני לא מסכים!" - צעקתי - "אני העבד שלך, ואתה צריך לשמור עליי." "אתה גנב ולא יותר," ענה דוד. כל הילדים אמרו אחריו "גנב, גנב," וכל אחד השתדל להראות, שהוא שונא גנבים.

ואז לא יכולתי להתאפק עוד, וצעקתי בקול רם, שכל הילדים ישמעו:

80

"תדעו לכם שהוא שלח אותי. הוא! הוא מפסיד תמיד את כל הגולות, והוא ציווה שאסחב בשבילו."

"טיפש," צחק דוד, "אני רק עשיתי צחוק, ואתה הולך וגונב." ומי יודע מה היה הסוף, לולא צלצל הפעמון, וההפסקה נגמרה. לפני שנכנסה המורה כבר היינו כולנו במקומותינו, כאילו לא קרה כלום. אחרי השיעור כבר לא התעסקו אתי הילדים. החזרתי לחזי את כל הגולות שלו, ונשבעתי, שלא אקח ממנו עוד אף גולה, לעולם. כמובן, מאז לא היה עוד דוד המלך שלי. בכלל לא הסכמתי עוד להיות עבד למי שהוא. כשאחד נעשה מלך, או אפילו סתם אדון, הוא חושב כבר שהוא יכול לעשות בך מה שהוא רוצה, ואחר-כך אם הוא מכניס אותך לצרה, הוא צוחק לך ולא אכפת לו.

85

90

וכשאני חושב על מה שקרה לי עם דוד ועם הגולות של חזי, אני עוד שמח שכל העניין נגמר רק במכות. מה היה, אילו נודע הדבר למורים. המורה שלנו הייתה כותבת מכתב לאימא ולאבא?

המשימה: אפיינו את דמותו של "העבד" על-פי התנהגותו, דיבורו, ומחשבותיו.

שיטת העבודה

1. נקרא שוב את הסיפור, ונדגיש בשלושה צבעים שונים את המשפטים המרמזים על כל אחד מהתבחינים: התנהגות, דיבור, מחשבות.

✿ סמנו בטקסט את המשפטים המתאימים.

2. נערוך טבלה ונכתוב בה את הפרטים שסימנו. יש לציין את מספרי השורות, ואפשר להעתיק את ההתחלות של המשפטים.

✿ בדקו אם סימנתם את המשפטים המופיעים בטבלה שכאן, והוסיפו פרטים שאינם כתובים בה.

דיבור	מחשבות	התנהגות
<ul style="list-style-type: none"> • אמרתי לדוד - אסור! (שורה 58). • "אני לא מסכים! אני העבד שלך, ואתה צריך לשמור עליי" (שורה 77). • "תדעו שהוא שלח אותי" (שורה 81) • _____ • _____ • _____ 	<ul style="list-style-type: none"> • אם אני עבד שלו הוא לא ייתן שיכו אותי (שורה 5). • העבד מנסה לעזור לאדוניו.... משתדל שתמיד "המלך" שלו ינצח (שורות 19, 27). • אני שמח שכל העניין נגמר רק במכות. • _____ • _____ • _____ 	<ul style="list-style-type: none"> • העבד רץ ומביא את הכדור בכל פעם שהוא מתגלגל רחוק (שורה 12). • ואני רצתי והבאתי לבנים שנשארו ובניתי לו ארמון (שורות 17, 18). • הלכנו לגינה ועקרתי גזרים ושטפתי במים והמלך אכל... (שורה 21). • בהפסקה הלך לקחת מהילקוט של חזי גולות כפי שציווה אותו דוד המלך, והן התגלגלו על הרצפה והדבר התגלה • _____ • _____ • _____

3. לכל עמודה נמצא את הכללה, וננסח את המסקנה.

דיבור	מחשבות	התנהגות	
המספר מצפה שה"מלך" ישמור עליו בתמורה לעבדותו.	המחשבות מוכיחות שהמספר מפחד.	כל הדוגמאות מראות התנהגות של "עבד".	הכללה
המספר לא קיבל את ההגנה שקיווה לקבל מה"מלך". עשה פעולה שלא חשב שנכון לעשותה מרוב פחד, כנראה.	החשש מקבלת מכות גרם למספר להפוך לעבד, כי קיווה שה"מלך" יגן עליו.	המספר התנהג כעבד ללא שיקול דעת, מתוך חשש שלא יוכל להגן על עצמו בעת ריב.	מסקנה

4. נכתוב את התשובה.

תשובה לאפיון דמות

מציגים את הדמות שאנו עומדים לאפיין, ועל-פי אילו תבחינים נאפיין אותה.	משפט פתיחה
בונים שלוש פסקאות של תבחינים. בפסקה הראשונה כותבים משפט מכליל המציג את התנהגות הדמות וכן את המסקנה העולה מן ההכללה. לאחר מכן כותבים משפטי תמיכה, שהם דוגמאות מהסיפור, המוכיחות על-סמך מה קבענו את ההכללה ואת המסקנה. הפסקה השנייה דומה לפסקה הקודמת, אך כותבים על המחשבות. הפסקה השלישית דומה לפסקה הקודמת, אך מתייחסים לדיבור.	התבחינים: התנהגות, מחשבות, דיבור
אפשר לסכם את הדברים. אפשר לציין אם הדמות עברה תהליך, אם היא השתנתה.	סיום

הנה הצעה לתשובה.

<p><i>בחרתי לאפיין את המספר "הצמד" על-פי תבחינים אלה: התנהגות, מחשבות ודיבור.</i></p>	פתיח
<p><i>המספר מתנהג כ"צמד" של דוד הנחשב למלך הכיתה. הוא רץ ומביא לו את הכדור בכל פעם שנה מתגלגל רחוק, הוא עקר גורים מהאינה, שטיף אותם ונתן לדוד לאכול, הוא אף עשה מצה שלא באמת הסכים איתו – פתח את התיק של חזי אחד הילדים כדי לקחת אולות ללא רשות.</i></p>	תבחין התנהגות
<p><i>מחשבותיו של המספר מסבירות מדוע התנהג כך. הוא חש לקבל מכות מחברים לכיתה בעת ריב, וכדי לקבל הגנה מדוד שהיה "מלך", הסכים לשרת אותו.</i></p>	תבחין מחשבות
<p><i>המשפטים שהמספר אומר (דרך דיבורו) מחלקים את הצומדה שפאל מתוק לחץ ופחד, אבל ידע שמעשיו אינם מוסריים, והוא "נאלץ" לצוות מתחולת חרדה.</i></p>	תבחין דיבור
<p><i>המספר עבר שינוי מחשבתי! הוא הבין מהניסיון שלו, כי אין סיבה להיות "צמד" של מישהו, וכי החלוקה ל"אדון-משרת" איננה נכונה.</i></p>	סיום

הבעת עמדה

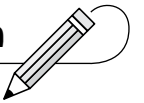
לעתים אנחנו מתבקשים להביע את דעתנו על התנהגותה של אחת הדמויות.

שימו ❤️ לרכיבי המבנה של השאלה ושל התשובה.

מה דעתכם על ההתנהגות	כאן אנחנו מתבקשים לשפוט את ההתנהגות. עלינו לציין תיאור מדויק שיציג את אופי ההתנהגות. המילים טוב/רע, יפה/לא-יפה הן כלליות מדי, ולכן אין להשתמש בהן.
נמקו את תשובתכם	עלינו לציין מדוע קבענו את השיפוט. הנימוק יחל במילות סיבה: כי, משום ש, מכיוון ש... אך אין חובה להשתמש בהן.
הסבירו אותה	עלינו להרחיב את הנימוק.
הוכיחו מהטקסט	אפשר להוכיח על-ידי תיאור הכתוב בלשונו או על-ידי ציטוטים מהטקסט. (כאשר מצטטים יש לסמן את הציטוט במרכאות.)

מילת דעה לדעתך, התנהגותו של... הייתה , משום ש מילת סיבה, הנימוק, הסבר
 דוגמה למשל,

משימה

מה דעתכם על התנהגותו של המספר, "העבד", בסיפור "דוד המלך"? נמקו את תשובתכם, הסבירו אותה, והוכיחו מן הסיפור.

שימו לחלקי התשובה.

דעתנו ההתנהגות הייתה כנועה.
נימוק המספר פעל מתוך ביטול עצמי, והכינוי "עבד" התאים לו.
הסבר המספר עשה פעולות מְרֻצוֹת וחד-צדדיות שלא היו קשורות לחברות ולהדדיות.
הוכחות המספר הביא לדוד את הכדורים שעפו רחוק, עקר גזרים, שטף אותם ונתן לדוד לאכול, הסכים אף לעשות פעולה לא-מוסרית כמו לגנוב גולות מילקוטו של חזי. הנה הצעה לתשובה.

לדעתי, התנהגותו של המספר "העבד" הייתה כנועה. המספר פעל מתוך ביטול עצמי, והכינוי "עבד" התאים לו. הוא עשה פעולות מְרֻצוֹת וחד-צדדיות שלא היו קשורות לחברות או להדדיות. המספר הביא לדוד את הכדורים שעפו רחוק בעת משחק, עקר גזרים, שטף אותם ונתן לדוד לאכול. הוא אף הסכים לעשות פעולה לא-מוסרית כמו לענות מילקוטו של חזי, נער מהכיתה. המספר מסביר כי המניעים שלו לדרכ התנהגות זו היו חרדות קשות מפני ספינת מכות מחברים בעת ריב, והוא קיווה שדוד, שהיה מלך הכיתה, יאן עליו בתמורה לשירות שהוא נתן לו. סוף הסיפור הוכיח שהוא טעה.

נושא, רעיון, מסר

בכל סיפור יש שלושה רכיבים עיקריים: **נושא**, **רעיון** ו**מסר**.
נושא הסיפור קשור לתוכן שלו, לדמויות, למקום ולתרחישים.
רעיון של סיפור קשור לבעיה שתוארה בסיפור, ולפתרון שלה.
המסר הוא חלק מהמשמעות הסמויה של הסיפור, הוא אינו מופיע במפורש בטקסט, ואנחנו צריכים להבין אותו. המסר קשור תמיד לחיי היום-יום שלנו.
מטרתו של סיפור טוב היא להציג בפני הקוראים מָסָר, כלומר ללמד אותנו.

משימות

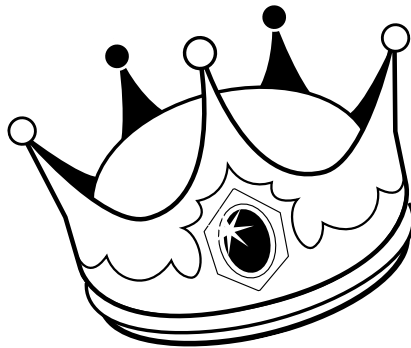
מה הנושא של הסיפור "דוד המלך"? 1

2 מהו הרעיון של הסיפור?

3 מהו המסר של הסיפור?

שימו !

הנושא של הסיפור הוא התנהגות של נער שחשש מאלימות כלפיו. כדי להבין את **הרעיון** צריך לשאול: "מה הייתה הבעיה?" ולבדוק כיצד היא נפתרה. הבעיה היא שהמספר חושש מאלימות, והוא מוכן לוותר על הערכים שלו ועל אישיותו כדי לקבל הגנה. לאחר הבנת הרעיון אפשר להבין את המסר: **אסור לאדם בשום מצב...**

1 קראו את הסיפור שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 ענו על השאלות שלאחריו.

מעשה ההצלה של אנטינונה / חנה ברנר

- 1 הימים היו ימי מלחמת העולם השנייה.
- רעש מטוסים, קולות ירי, עשן ואבק מילאו את רחובות העיר לבוב. הצבא הרוסי נסוג מפני הצבא הגרמני-נאצי, והעיר עברה לשליטת הגרמנים.
- באותם ימים, אנטונינה שיבאק, הפולנייה, התקבלה לעבודה בבית קצין גרמני, שהתגורר באחד מבתי הדירות המפוארים שבעיר. היא הייתה משרתת וניהלה את משק ביתו של הקצין ומשפחתו. מעבידיה הקצו לה חדר למגורים בתוך דירתם.
- בבניין סמוך לדירתם גרה רבקה הולנדר היהודייה, ואנטונינה התיידדה אֶתָה. אנטונינה ידעה שרבקה יהודייה, ובלבה הייתה טינה על יחס השנאה של מרבית הפולנים ליהודים. היא חיבבה את רבקה, השתדלה להאיר לה פנים ולהתעניין בחייה. רבקה סיפרה לה שבעלה משרת כחייל בצבא הרוסי הנלחם בגרמנים, והיא דואגת לגורלו.
- 10 ביוני 1941 שמעה אנטונינה את בעל הבית שלה וְחֵבְרִיו הקצינים הגרמניים מדברים על פקודה שניתנה לכל היהודים בלבוב לעזוב את בתיהם וְלְהִתְרַכֵּז בִּגְטוֹ. אנטונינה מיהרה אל רבקה ואמרה לה: "שמעתי אתמול את הקטין הגרמני וחבריו מדברים שסוף סוף הגיע הזמן 'לטפל' ביהודים, 'הגטו הוא רק ההתחלה', אמרו. אני חוששת שיקרה לך שם משהו רע. אל תלכי אל הגטו עם כל היהודים. אצפין אותך אצלי בדירה."
- רבקה נבהלה ואמרה: "הרי זה מטורף לגמרי, אם אֶתְפַּס, יהרגו גם אותך."
- "אל תדאגי", אמרה אנטונינה, "אף אחד לא יחשוד שיהודייה מסתתרת בבית של קצין גרמני."
- 20 "אחשוב על כך. אני מאוד נרגשת מהצעתך. את אמיצה, ואני כל-כך מודה לך קִירְתִּי," ענתה רבקה. שתי הידידות התחבקו ונפרדו לשלום.

- 25 כל הלילה לא עצמה רבקה עין לרגע. היה נדמה לה שאנטונינה היא מלאך שנשלח משמים להושיעה, וברגע אחר חשבה שאסור לה בשום אופן לסכן את חייה של חברתה אצילת הנפש. פעם הִרְהָרָה בינה לבין עצמה שאכן, אף אחד לא יעלה בדעתו שיהודייה מסתתרת ב"לוע הארי", בבית-קצין גרמני. כשהקצין ואשתו יצאו מהבית לעיסוקיהם, יצאה היא בצעדים מהוססים אל בית הקצין. אנטונינה קידמה את פניה בשמחה והראתה לה מחבוא מאחורי ארון עץ גדול וכבד שהכינה בעבורה.
- 30 "כל זמן שבעלי הבית יִמָּצְאוּ בדירה, התחבאי!" הזהירה אותה אנטונינה, "רק כאשר יֵצְאוּ מהבית תוכלי לצאת מהמחבוא, להסתובב באופן חופשי, לאכול, להתרחץ, לחלץ את עצמותייך וְלִיְהֵנוּת מאור יום."
- 35 שלוש שנים התחבאה רבקה בחדרה של אנטונינה. היו אלה שנים נוראות עבור היהודים בפולין ובארצות אחרות שהנאצים כבשו. רכושם ובתייהם של היהודים נגזלו מהם. הם נאלצו לחיות בגטאות ובִּתְנָאִים של צפיפות ורעב. היהודים עבדו בפרך עבור הגרמנים, בעבודות קשות ומתישות, ולא קיבלו שכר בעבור עבודתם. רבים מהם מתו מחולשה ומרעב וממחלות, וְרַבִּים מהם נרצחו על ידי הנאצים.
- 40 אנטונינה הייתה מספרת לרבקה דברים ששמעה על סבלם של היהודים, ושתייהן היו מייבבות. אנטונינה נהגה לעודד את רבקה ולהבטיח לה, "המלחמה הרי תיגמר במוקדם או במאוחר ואת תזכי לפגוש את בעלך."
- 45 באחד הימים יצא הקצין לעבודתו, ורבקה יצאה ממחבואה. היא החליטה להפתיע את חברתה וְלְתַפּוֹר לה שמלה חדשה מְפִיסֵת בד שמצאה בארון. בעודה עסוקה במלאכת התפירה נפתחה לפתע הדלת, ואשת הקצין נכנסה. רבקה נבהלה מאוד, אך המשיכה במלאכת התפירה כאילו הימצאותה במקום מובנת מאליה.
- 50 אשת הקצין הסתכלה עליה, ובלי לומר מילה עזבה את החדר. רבקה התחילה לרעוד. היא נשמה בכבדות, פיה היה יבש. היא הייתה מפוחדת עד מאוד. האם התגלה הסוד?! האם אשת הקצין תלשין? מה יהיה על אנטונינה? מה יהיה עליה? בערב חזרה אנטונינה לחדר. רבקה סיפרה לה מה קרה. אנטונינה הרגיעה אותה ואמרה שראתה את אשת הקצין במשך היום, אך זו לא אמרה לה אף מילה בעניין.
- "אני מניחה," אמרה, "שהיא חשבה שאת חברה שלי שבאה לתפור אצלי." בכל זאת החליטו השתיים שמסוכן שרבקה תמשיך להתחבא בחדרה של אנטונינה. אנטונינה עזרה לרבקה למצוא מקום מחבוא אחר.

רבקה ניצלה. כאשר הסתיימה המלחמה, היא איתרה את בעלה, ושניהם עלו לארץ. ואנטונינה, מה עלה בגורלה? היא נשארה בעיר לבוב.

מה רבה הייתה הפתעתה, כאשר באחד הימים הגיעה לביתה בפולין מעטפה ועליה בול של מדינת ישראל. בתוך המעטפה מצאה אנטונינה הזמנה רשמית מלווה בכרטיס טיסה מטעם "יד ושם" לבוא לירושלים. רבקה לא שכחה את אנטונינה. היא פנתה ל"יד ושם" וסיפרה את סיפורה. ועדה מיוחדת החליטה להעניק לאנטונינה את אות "חסידי אומות העולם" ולהזמינה לנטוע עץ על שמה בַּשְׂדֵּרַת "חסידי אומות העולם". אנטונינה הגיעה לירושלים והתרגשה מאוד מהפגישה עם רבקה ומהכבוד שחלקו לה. "מה כבר עשיתי?" אמרה, "איך אפשר לנהוג אחרת כשאנשים נרדפים? הרי כל אדם עם מצפון היה נוהג כמוני."

55

60

1 מה סיפרה אנטונינה לרבקה חברתה, ומה הציעה לה?

2 כיצד גמלה (החזירה טובה) רבקה לאנטונינה לאחר המלחמה?

3 אפיינו את דמותה של אנטינונה על-פי תבחין התנהגות ודיבור.
תחילה ערכו טבלה.

דיבור	התנהגות	
<p>שורה _____ : _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>שורה _____ : _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>שורה _____ : _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>שורות _____ : _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>שורות _____ : _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>שורה _____ : _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>שורה _____ : _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>שורה _____ : _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>שורות _____ : _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>שורות _____ : _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>דוגמאות מהטקסט</p>
<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>הכללה</p>
<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>מסקנה</p>

וכעת נסחו את תשובתכם.

4 האם לדעתכם, הגיע לאנטונינה אות "חסידי אומות העולם" שקיבלה מטעם מדינת ישראל? נמקו את תשובתכם, הסבירו אותה, והוכיחו מהסיפור. (כתיבת עמדה)
(כדאי לבדוק מה הקריטריונים לקביעת זכאותו של אדם לתואר "חסיד אומות העולם".)

**להתראות
בשנה הבאה!**

